

Volledige werken. Deel 2. Orchideeën

Louis Couperus

Editie Karel Reijnders, Ernst Braches, Jan Fontijn, Marijke Stapert-Eggen, H.T.M. van Vliet en Oege Dijkstra

bron

Louis Couperus, *Volledige werken. Deel 2. Orchideeën* (eds. Karel Reijnders, Ernst Braches, Jan Fontijn, Marijke Stapert-Eggen, H.T.M. van Vliet en Oege Dijkstra). Veen, Utrecht 1989

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/coup002krei02_01/colofon.php

© 2017 dbnl / Ernst Braches, Jan Fontijn, Marijke Stapert-Eggen, H.T.M. van Vliet, Oege Dijkstra en erven Karel Reijnders

Aan mijn Hoogvereerden Meester
PROF. DR. J. TEN BRINK
zij deze bundel als een bewijs van
VRIENDSCHAP EN ERKENTELIJKHEID
toegeëigend.

Erinnering

I

Mijmeringen!
 Hoe bedringen
 Zij mijn ziel,
 Nu ik, droeve,
 Aan heur groeve
 Eenzaam kniel...

.....
 In de heuven
 Hoor ik 't keuven
 Eener beek;
 Wilgenloover
 Hangt er over,
 Zilverbleek.
 En steeds suist er
 Zoet gefluister
 Langs die vaart;
 Vooglenkeelen
 Hoor ik kweelen
 In 't geblaêrt.
 Waar der pijnen
 Scherpe lijnen
 Tegen 't grijs
 Wolkgewemel

Van den hemel
Puntsgewijs
Nu eens stijgen,
Dan weêr zijgen
Naar omlaag,
Grillig dansen
Langs der transen
Reuzenhaag,
Gluurt een huisken,
Schuilt een kluisken
In 't geboomt,
Wijl de beke
Onder 't bleeke
Loover stroomt.

2

Lieflijke oorden!
Hoe bekoorde
Mij uw schoon,
Toen ik hoorde
Der akkoorden
Toovertoon
In uw boomen,
Langs uw stroomen,
Waar het riet
Droomziek suiste,
Immer ruischte
't Weemoedslied...
Hoe ik staarde,
Waar 'k ontwaarde
In het graan
Eenig paartjen,
Mocht soms Klaartjen

Daar ook gaan!
 En toch, geene,
     Zoû ik meenen,
     Was zoo trouw
 Als de mijne,
     Als zij, reine
     Jonge vrouw!
 Lieflijke oorden!
     Hoe bekoorde
     Mij uw lied,
 Als ik tartte,
     Fier van harte,
     Elk verdriet!
 Bij 't omarmen
     Van hare armen,
     Innig-zacht,
 Heb in droomen
     Ik vernomen
     Liefdes klacht!

3

Ik herleefde!
     Ja, ik streefde
     Weêr vol kracht,
 Schoon in smarte
     't Jonge harte
     Had versmacht,
 Nu 'k den oude,
     Die zoo rouwde,
     Levensmat,
 Op kon beuren
     In zijn treuren,
     Wen hij bad:

'Mocht eens Klare
 Gaan ontwaren,
 Dat ik dra
 Dit steeds even
 Droeve leven
 Vluchten ga,
 In uwe armen
 Zal zij, arme,
 Kunnen vliên;
 Gij zult blijde
 Haar ter zijde
 Hulpe biên!
 'k Drukte knikkend,
 Zachtkens snikkend,
 Hem de hand,
 Ik aanvaardde
 't Mij zoo waarde-
 -Volle pand!

4

'k Trad naar buiten:
 Door de ruiten
 Had ik Klaar
 Aan zien komen,
 Als van droomen
 't Hoofdken zwaar.
 Harer lokken
 Bruine vlokken
 Had zij los
 Om de wangen
 Golvend hangen,
 Die een bos
 Donzig kleurde;

Zij bespeurde,
 Dat ik haar
 Reeds verwachtte,
 En zij lachte
 Paerlend-klaar;
 Haastig trad zij
 Nader, had mij
 Dra gevoerd,
 't Looze gekjen,
 Naar het plekjen,
 Waar we in boert
 Daaglijks koosden,
 Ons verpoosden
 In het groen,
 Dat, nooit maller!
 Onzen aller-
 -Eersten zoen
 Had zien geven,
 Trillen, beven,
 Mond op mond,
 In een dollen
 Hartstochtsvollen
 Liefdestond!

5

En daar rustte
 Zij, en suste
 Haar de zang
 Uit het loover
 Met een toover-
 -Zoeten drang.
 Vooglen floten
 Heldre noten,

Zilverklaar,
Wijl de zuchtjens
En geruchtjens,
Hier en daar
In 't geblaêrte,
Deze klaarte
Met een meer
Minziek smachten
Als verzachtten,
Heimlijk teêr.
Hoor, waar blauwend,
Bleek verflauwend
In 't verschiet,
Heuvelschimmen
Dauwig glimmen,
Trilt een lied!
Is 't de zange,
Vol verlangen,
Dic ontglipt,
Wen de, hooge
Reeds gevlogen,
Leeuwrik slipt?
Is 't eene ode,
Die ontvloten
Aan de lier
Van een dichter,
Immer dichter
Naakt vol vier?
Hoe de tonen
Heure koonen,
Nu ze rust,
Met twee rozen
Licht doen blozen!
Zoete lust
Maalt er zachtjes

Gulden lachjens
 Om haar mond;
 Droomen doemen
 Aan heur bloemen-
 -Geurge spond,
 En verzweven
 Onder 't weven
 Van een krans,
 In een dichten
 Vogellichten
 Rondedans!

6

Neen! De zange,
 Die heur wangen
 Blozen doet,
 Zingt een meisjen;
 't Is een wijsjen,
 Lieflijk-zoet.
 En wij hoorden
 Aan de boorden
 Van den vliet,
 Hoe in 't wilde
 Keeltjen trilde
 't Volgend lied:
 'Nu bij het doomen
 Van d' uchtendstond
 Een rei van droomen
 Nog zweeft in 't rond,

Nu alle vogels
Aan 't juublen gaan,
En met de vlogels
In 't loover slaan,

Nu alles geuren
En frischheid aêmt,
En schooner kleuren
In 't rond verzaêmt;

Nu voelt mijn harte
Zich vroô te moê,
Nu maakt geen smarte
Mij levensmoê!

'k Vlieg door de weiden,
Dan 't koren door,
Over de heiden
In morgengloor!

'k Waad door de beekjes;
'k Pluk aan den zoom
Lelies zoo bleekjes
En peinzensloom!

Zoek dan violen
In 't zonnig bosch,
Schuchter verscholen
In geurend mos.

Dan, moê van 't dwalen,
Ontschuil ik traag
De zonnestralen
Bij groenen haag.

En tusschen bloemen
Vlij ik me neêr;
'k Hoor ze mij noemen
Een zusjen teêr!

En zachtkens zingen
Ze een wiegezing,
En geurend dringen
Ze om mijne wang!

Eens lag er teeder
Op mijnen mond
Een haagroos neder,
Van 't kussen blond.

Nu 't al in luister
Der zonne lucht,
En zoet gefluister
In 't lommer zucht,

Nu voelt mijn harte
Zich vroô te moê,
Nu maakt geen smarte
Mij levensmoê!

Eindelijk suiste er
In gefluister
't Liedjen weg,
Zagen zuchtend
Wij ze vluchtend
Door een heg.

7

Was het zonde,
 Dat die stonde
 Ons zoo bond;
 Niet gedachtig
 Aan den tachtig-
 -Jaargen vond? -
 Aan de boorden
 Marrend, hoorden
 Wij het lied,
 't Blij geklater
 Van het water
 Tusschen 't riet.
 'Zie', zeï Klare,
 'Hoe 't kan varen,
 't Golfjensheir!
 Hoe ze trippen,
 Dartlend wippen
 Op en neêr!
 Zijn 't niet voetjens,
 Die er zoetjes
 Op de baan
 In lichtgroene
 Fulpen schoenen
 Overgaan?
 Hecht bij 't loopen
 't Schuim niet knoopen
 Van juweel,
 Lelietuiltjens
 Op der muiltjens
 Zacht fluweel?
 Slingren wonder
 Vonklend onder
 't Voetken niet,

Kleene snoertjens
 Paerelmoërtjens
 Zich om 't riet?
 Bont van tinten,
 Strikken linten
 't Schoenekijn
 Vast, steeds nauwer
 Als dat gauwer
 Voort wil glij'n...
 Zonnegloedjens,
 Feeënvoetjens,
 Met wat spoed
 Waadt ge dansend,
 Sparklend glanzend,
 In den vloed! -

8

Maar toen de avond
 Viel, er lavend
 Wat de zon
 Had doen gloeyen,
 Rees bij 't stoeyen
 Aan de bron
 De gedachte
 Hoe hij smachtte;
 Hoe hij, ach!
 In die stonde
 Ons ter sponde
 Niet en zag!
 Laas, wij waren
 Jong, en Klare
 Minde mij,
 Wijl hij beidde

Tot wij beiden
 Aan zijn zij!
 Zouden komen,
 Om een loome
 Hand op 't hoofd
 Ons te leggen,
 En te zeggen:
 'k Heb beloofd
 Voor het leven
 U te geven
 Aan elkaâr!
 Eene trouwe
 Reine vrouwe
 Blijve u Klaar!' -

9

Hoe wij snelden!
 Tranen welden
 Onder 't gaan
 Uit heure oogen,
 Wijl wij vlogen
 Door het graan.
 Vooglen schrikten,
 Toen zij snikte,
 Wiekten heen,
 Toen zij hoorden
 Droeve woorden,
 Droef geweên.
 En wij vonden
 Hem ter sponde;
 Reeds was, ach!
 't Oog gebroken,
 Half geloken;

Stervend zag
 Hij mij weder
 Aan, en teeder
 Zef zijn stem
 Tot ons, karmend
 Hem omarmend:
 'k Geef u hem!
 'k Geef u over
 Haar, die, 'k love er
 Gode voor,
 Me altijd beurde
 Als ik treurde
 Aan heur oor,
 Als in 't lijden,
 En het strijden
 Van mijn ziel
 Eene klachte
 Soms gedachte-
 -Loos me ontviel!'

10

Mijmeringen!
 Hoe bedringen
 Zij mijn ziel,
 Nu ik, droeve,
 Aan haar groeve
 Eenzaam kniel!
 Want dra scheidde
 Ze in 't verscheiden
 Ook van de aard! -
 En als 'k luister
 Naar het gefluister
 Langs de vaart

Naar 't koeltjen,
't Leutrig zoeltjen,
Doemen weêr
Op die blijde...
Treurge tijden
Telken keer!

Laura

I Santa Chiara¹

Bedwelmend uur van heilig, mystiesch droomen!
Op breede wieken stijg' de beê der schaar
Omhoog bij 't ruischen van heur zangenstroomen,

Waar 't gouden orgelklaatren zich aan paar',
Omhoog bij wierook-, rozen-, leliegeuren,
En 't zacht-weemoedig glanzen op 't altaar,

Van duizend lichten, wijl met duizend kleuren
Der zonne gouden gloor in ruit bij ruit
Een paradijs vol heilgen doe bespeuren,

Die biddend nederknielen om de Bruid,
Wier teedere oogen op het Knaapsken stralen,
Dat zij vol moederliefde in de armen sluit...

Eén jonkman slechts, die niet aan 't snoer de kralen
Doet glijden, begeleidende 't gebed.
Wat zóó hem boeyen mag? Geen pooze dwalen,

Door tranen van bewondring overnet,
Zijn oogen van hetgeen in gloênde vlammen,
Zoet-blakend vier! hem 't jeugdig harte zet.

Wat doet zijn vuurgen ijver zóó verlammen,
Dat op den zachtkens prevelenden mond
't Latijn besterft; wat zóó zijn hand verstrammen,

1 Zie 'Aanteekeningen I', p. 185.

Dat plots de rozenkrans haar zich ontwond?
 Ginds in de sombre schaduw breeder zuilen
 Is 't of een jonkvrouw, schoon en zonnig-blond,

Gelijk een duif zoo schuw, zoekt weg te schuilen.
 Waarom heur zetel, midden in dien stoet
 Van rijk getooide maagden, te verruilen

Voor schaûw, waar al wat schoon is zich voor hoedt?
 Om ongestoord te droomen en te dwepen
 Is wellicht zoo die eenzaamheid haar zoet,

Waar zij, in heilge vroomheid aangegrepen,
 Den blik omhoog, Ave Maria bidt.
 In breede plooyen gollevende, slepen

't Gewaad, zacht-groen, de wijle, wazig-wit,
 Rondom haar heen, en de amberblonde lokken,
 Een schemer werpend op het fonklend git

Der oogen, dalen in zacht-zijden vlokken
 Langs 't reine voorhoofd en den donzen koon,
 Omstroomen haar geheel, dier weggetrokken,

Half neêrgezegen kanten wijle ontvloên.
 Nooit lag een maagd in vroom gepeins verzonken,
 En was als zij, de goudgelokte, schoon,

Nu plots een zonnestraal daar glanzensdronken,
 Der zuilen schaûw doorweemlend, aan komt glij'n,
 Om haar in heuren ootmoed te belonken.

Hoe lucht het op 't gewaterd zwaar satijn
 Van 't kreuklend kleed, welks breed-geplooide vouwen
 Een weêrschijn geven als van porcelein!

Dan - of heur ernst hem't dartlen deed berouwen? -
Omschittert met een gouden gloriekrans
De straal het blonde hoofd der vroomme vrouwe,

En baadt heur aanschijn in zóó licht een glans,
Dat zij, schoon nog op aarde, schijnt verengeld,
Bereid te varen tot een hooger trans!

Als witte leliën ineengestremgeld
Beurt zij de vingren op, terwijl een gloed
Haar bleeke wang met koortsig rood doormengelt,

Of dit in sneeuw een roze ontluiken doet.
Hoe boeit dit beeld van vroomheid 's jonkmans zinnen!
Ach, dat heur blik diens vuurgen blik ontmoet',

Wien 't harte trilt, een luit gelijk, van minne!
Dan, 't schijnt, haar kuische ziele zweeft van de aard
Bij stroomen lichts een zalig eden binnen,

En straalt er als de reinste bloem dier gaard.
O, profecy van haar te droef verscheiden!
Stijgt thands ze in geestvervoering hemelwaart,

Eens kooft het uur van 't duldelooze lijden,
Dat hem zijn vrees te vroeg verwezenlijkt:
Dat *heure* ziel der aardsche ellende ontglijde,

De *zijne* vóór, die eenzaam dan bezwijkt!

In vroolijk dringen stroomt de drom naar buiten,
Wiens vroom gepeins voor minziek koozen wijkt,

Nu lach en scherts zich onbedwongen uit.
 Verrukking duurt zoo lang maar als de macht
 Des choorgezangs de heemlen schijnt te ontsluiten;

Zoo lang maar als dier ruiten bonte pracht
 Van zonlicht glanst; zoo lang maar als de roken,
 Die 't zilvren vat er slingert, tooverzacht

Zich met het zoet der lelies, nauw ontploken,
 Vereent, en van 't gebloemde droomen doet,
 Dat aan des hemels boorden is ontloken!

Daar treedt van dartle maagden heel een stoet
 Den tempel uit; hoe fonklen de edelsteenen
 Op 't zwaar brokaat met sparkelenden gloed,

En wuiven kanten sluyers om haar henen,
 Die 't blank der boezems en der lokken blond
 Verhelend ommegolven! Schertsend lenen

Heur hoofden tot elkaâr, en mond bij mond
 Gaat van een zilverzuiver lachjen trillen,
 Waar men in 't fluistren stof tot vreugde vond.

‘Waar Laure toeven mag!’
     Die zwijgend-stille
 Reeds aan de trap om zijne jonkver mart,
 Zoû 't vragen dier vriendin herhalen willen.

‘Wat of zij draalt!’
     Maar plots, hoe klopt zijn hart,
 Wanneer:
     ‘Reeds komt ze!’
     't wederwoord mag blijken,
 Dat, in zijn schuchterheid geheel verward,

Hem in de schaûw der poort terug doet wijken.
Daar treedt ze langzaam voort, nog peinzensmat,
Het hoofd gebogen, en als achtloos strijken

De kreuklen van 't gewaad heur vingers glad.
Zijn ook haar teêre scheelen neêrgeslagen,
Toch schemert door de wimpers heen die schat

Van zoete blikken, die ten hemel zagen.
Nog niet zijn gantsch verwellekt op heur wang
De rozen, die de vroomheid er deed dagen,

Toen klonk van hooger sfeer een harpezang.
Nu zweeft ze hem voorbij... zijne oogen smeeken
Haar om hetgeen zijn mond, zoo schuchterbang,

Zelfs niet te lisplen waagt... dan, laas, geen teeken
Verkondt, dat Laura zijne beê verstaat,
En 't harte schijnt van droefnis hem te breken.

Een enklen achteloozen blik... zij gaat,
En mengt zich in het dichtst van haar gespelen.
Terwijl de moorsche knaap in bont gewaad,

Die 't misboek draagt, dat schittert van juweelen,
Den jonkman nagluurt met een snaakschen lach,
- Wat maar zijn schelmsch gelaat niet kan verhelen

Daar hij zóó vurig en zóó teêr hem zag
Naar zijne blondgelokte vrouwe staren,
Als slechts een weêrgeliefde minnaar mag.

O, zaalge stond! O, zinge nu de maren
Van zijne min Petrarcaas zoete luit!
O, ruischen nu van 't gouden lied zijn snaren!

O, schalle nu Vaucluses herdersfluit!
Een Muze moog' den zinger zoo vervoeren,
Dat, wen hij klagend zijnen hartstocht uit,

Als paerlen zich de tonen samensnoeren,
En de echoos van het zangerig sonnet,
Geheel Italië doortrillend, roeren

Al wien de liefde in vlam reeds had gezet!

II Een star van hope

Een feestgedruisch vervult de trotsche zalen,
Waar juublensvrij, wat stijve dwang niet let,

Colonnaas¹ schitterende gasten dwalen.
Hoe al die pracht van marmer en van goud
De luchters in een zee van licht doen pralen,

Wijl windend groen al wat er streng en koud
Aan deze vorstenweelde schijnen moge
Verdarteld in een lent van bloemen houdt!

Zie, gaan de zuilen rond, van boog tot booge,
Oranjebloesem, rozen, myrt, jasmijn
Niet in festoenen slingerend ten hooge,

Tot wisschens toe van elke stroeve lijn?
Ginds welven zich de luisterrijke hallen,
Waar velen ten banket genoodigd zijn,

En die tot veer van 't dischgenot weêrschallen;
Wijl zoeter vreugd de bloem der ridders smaakt,
Waar in den hof de schaduwen reeds vallen,

Daar liefde toch het zoetste in schemer blaakt.

‘Schenkt thands de bekers vol!’

Bevallig beuren
De pages, wier zoo dichte drom reeds naakt,

1 Zie ‘Aanteekeningen II, 1’. p. 185.

De amforen op, en met de rijkste geuren
Stroomt purper vocht in een robijnenvloed,
Die de oogen tintelen, de wangen kleuren,

En scheller steeds de keelen schaatren doet.
Dan snelt er, hoog de dampensoete spijzen,
Op gouden schalen torsend, weêr een stoet

Den drinkers toe, die luid hun gastheer prijzen,
Nu, met gevogelt, wild en visch belaên,
De schotels boven 't hoofd der pages rijzen,

Wen in gedrang zij rond de taaflen gaan.
Daar heffen schittrend zich de fiere pauwen,
Wien hoog de staart en breed de wieken staan,

Wijl tal van oogen in het groene en blauwe
En goud geveêrt zóó vonklen, dat, verdoofd,
Saffier- of emeraudglans er bij flauwen.

Plateelen draagt men aan vol blozend ooft,
Waaruit de zoetste druiventrossen hangen,
Waar perzik, pruim en peer uit rolt, geroofd

Door slanke vingers, welke om strijd ze vangen.
En blonde en purpren nektar schuimt en vloeit
In kelken, die met drift de gasten langten,

Schoon reeds het oog hun van bedwelming gloeit.
Dan, aan het hooger eind der taaflen schaarde
Zich rond Colonna zelv' een groep, die boeit,

Daar niet in woest genot hun vreugd ontaardde.
Of 's bisschops rijke dos hem ook omhull',
De waereldling verraadt zich in d'eerwaarde,

Nu hij zich steeds zoo hofflijk toont als gul.
 Vrij mogen zij daar ginds de dienaars wenken:
 ‘Dat boordevol men ons de bekers vull’!

Dat men den wijn, die 't geurigst is, nu schenke!
 Zijn wrevel wordt hun door geen blik verkond:
 Hoe diep hem ook deze overdaad moog' krenken,

Een glimlach blijft hem spelen om den mond.
 En, fiere lelie uit een krans van rozen,
 Dien eedle jonkvrouw daar bij jonkvrouw wond,

Heeft Laura hij ter zijde zich gekozen.
 Zoo koud, als wierd haar 't maal tot ergernis;
 Zoo koud, of haar de ziele waar' bevrozen,

Zit ze als vermarmerd aan dien dartlen disch.
 Petrarca schijnt zij blank gelijk een duive;
 Een schat van paerlen beurt in zwierge lis

Het sneeuw wit fulp; in zilverschemer huiven
 Heur wolken gaas den boezem, dien het hair,
 In blonde ranken welig zoekt te omkruiven.

Haar gitten oogen, kalm en wonder klaar,
 Ontmoetten ééns, een pooze slechts, de zijnen,
 Zich aanstonds weêr verliezend in gestaar,

Als donkere violen, die verkwijnen.
 Toch was 't den jonkman of een star van hoop
 Deze enkle blik hem door zijn wee liet schijnen,

Hoe snel weêr de oude smart ter ziele sloop.

‘Wie zinge een lied ons bij den lesten beker?’
Riep een, wijl hij den drinkschaal hief, die droop,

En elk juicht meê met d'opgetogen spreker.
‘Fluks roep' men minnestreelen!’

zoo gebiedt

De bisschop, dan:

‘Petrarca! Gij voorzeker!

Geen huurling! Zinge een dichter ons zijn lied!’
Zoo klinkt alom het op des ridders vrage...
Ach had *zij* meêgestemd, hij toefde niet,

Nu 't elpen speeltuig reeds wordt aangedragen.
Maar hoe 't verzoek te weigeren? Hij rijst...
En, krachtig door zijn vingren aangeslagen,

Trilt snaar bij snaar harmoniesch saêm, en prijst
Betoovrend-schoon zijn stem¹ de zoete minne,
Die soms op aarde ons eenen hemel wijst,

Die lonkend ons een helle soms voert binnen.
Een elk, hoe woest men banketteerde, zwijgt.
Zoo kan zijn luite eens ieders harte winnen!

En immer hooger, immer hooger stijgt,
Gelijk een nachtegalenzang, zijne ode,
Tot neêr ten slotte zij in paerlen zijgt,

Voor 't laatst akkoord al juublend is ontvloten.
Vermoedt ze, dat zijn vaers haar hulde brengt,
Een bloesem van zijn kunst, heur schuw geboden,

1 Zie ‘Aanteekeningen II, 2’, p. 185.

Nu hij, als achteloos, zóó vaak gedenkt
 Het zoeltjen, dat in 't loof de rust verstoorde,
 Den lauwer, die reeds in zijn toekomst wenkt,

Het morgenrood, dat blond ter kimmen gloorde,
 Tot alles zangzoet Laure, Laura! trilt,
 Tot zóó zijn lof der liefde haar bekoorde,

Dat bij het einde in tranen zij versmilt?¹
 Een dauwe, die zijn lelie doe ontdooyen!
 O, moge dra zij, rein en geurens mild,

Heur sneeuwen kelk hem schuchter openplooyen!
 Petrarca is dit weenen zoeter loon
 Dan flonkerring, moge ook een vorst hem tooyen,

Dan lauwertwigg, die men tot dichterkroon
 Hem om den fieren schedel wenscht te krommen,
 Al wijst hij van zich af zulk praalvertoon.

Colonna rijst, omstuwde in dichte drommen
 Door wie daar zetelden in heusche vreugd;
 Wijn gindsche zwerm, schoon 't lied hen deed verstommen,

Op nieuw zich stort in toemeloos geneugt...
 De gastheer voert de weidsche galerijen
 Ze koutend door, tot waar de bloem der jeugd,

Den disch ontvlucht, zich dartlend ging vermeyen.
 Bij 't tokkelen op de snaren vangt men aan
 Zich tot den dans, die zoet bedwelmt, te reyen,

1 Zie 'Aanteekeningen II, 3', p. 185.

En elke knaap gaat bij zijn jonkvrouw staan.
 Dra trippende op de punt der fulpen schoenen,
 Bij 't cierlijk-slingrend om de zuilen gaan;

Zich windend tot bevallige festoenen;
 Dan, losgevlochten, fluks de trappen af,
 Al warlend zich verliezend in den groenen,

Opdat het loof der minne lommer schaff';
 Of, niet zoo dartel, door de zalen zwierend,
 Zoo vlug, alsof 't genot haar vleuglen gaf,

Tot zij, den toom aan heur vervoering vierend,
 Wijl de oogen gloeyen, en de boezem hijgt,
 In woesten rondedans elk mede slierend,

Ten leste in groep bij groep ter neder zijgt;
 Zoo joelt en jaagt, of zweeft gelijk kapellen,
 Waarvan zich vlucht aan vlucht zoet-spielend rijgt,

Elkaêr vervolgend als in minziek kwellen,
 De jubelende schaar door huis en hof.
 Niet lokt dat wilde, toomelooze snellen

De maagd, die zoo Petrarcaas luite trof,
 Dat nog zij peinst, of ze in heur ziele hoore
 Een echo van des zangers minnelof.

Plots kooft een stem haar in heur droomen storen:
 'Wat toeft gij hier zoo eenzaam, mijmrensstil?
 Zoû u de dans, madonna, niet bekoren?'

Zijn stem! Dan, hoe die haar in 't hart weêrtrill',
 Hoe zalig-zoet haar ook zijn blik doe beven,
 Zij dwingt heur lippen trotsch en ijzig-kil

Den vuurgen vrager 't wederwoord te geven.
En gloeyend tint zijn koon een schaamteblos...

Wat feestgetier! O, zie, als vlinders zweven,

Gehuid in éénen geurgen bloemendos,
Daar tal van maagden voort; met druivenwingren
Het hair vertuit, aan 't oor een druiventros;

Woest als Bacchanten; beurende in heur vingren
Een eindelooze keten van gebloemt,
Die schertsend rond elk koozend paar zij slingren,

Dat men reeds babblend bruid en bruïgom noemt.
Maar wat wil plots dit aarzlen, wat dit fluïstren?
Wie wijst er zij, die men de schalkste roemt?

‘Zoekt snel die twee in rozen dicht te omkluïstren!
Hij vurigste, ach, zij koudste, die ge vindt!
IJlt hem ter hulp...!’

Meer wil de zwerm niet luïstren,

Maar stuïft al juichend voorwaarts, en omwindt
De trotsche jonkvrouwe en den schuchtren zanger
In éénen strik, in één zacht bloemenlint...

En 't jubelt:

‘Vaster, o, nog vaster prange er
Hen onze keten; hart aan hart, en mond
Aan mond! O, snel! In geurenweelde vange er

De Liefde haar, die zóó de ziel hem wondt!
Het bliksemt uit heur oogen; zonder poozen
En toornig scheurt den krans zij, die haar bond,

En 't klinkt:

‘Mij binde nooit een band!’

‘Van rozen,

Ook niet, madonna?’

murmelt hij... Ze zwijgt,

Maar in verwarring voelt zij reeds zich blozen,

Wijl angstig onder 't gaas haar boezem hijgt...

III Een dag van weelde

‘O, zoete Rhône, voere uw stroom ons mede,
Nu hoog de zonne in wolkloos ether stijgt!

De gondel, langs de boorden afgegleden,
Zoek' thands het ruime van uw klaren vloed!
Wat is in 't uur van onverstoorden vrede

Ons 't wieglend drijven, 't wieglend drijven zoet!’

Aldus de zang, dien bij het spelevaren
Zoo knaap als jonkvrouw luid weêrtrillen doet,

En aan het toongetoover huwt der snaren.
De zonne blaakt; een zijden tente beidt
Al wie er loom ter siësta zich vergaëren,

Als elk in donzen kussens neêr zich vlijt,
Terwijl de vloed met murmelziek geklater
Het lied der gondelieren begeleidt...

En maar bijwijn' der maagden blij' geschater,
Gelijk een zilvren vooglentriller, klinkt...
En, paerlen sprenklend, uit het blauwend water

De roeispaan rijst, en zachtekens weêr zinkt...
Hoe in den gouden gloed der zonnestrallen
't Verguldsel dier gekromde stevens blinkt,

Die met de bontste bloemfestoenen pralen!
En over 's vaartuigs boorden hangt en zwiert
Een rijk tapijt, dat bij het nederdalen

De zware plooyen tot in 't water sliert.
Een jonkvrouw buigt zich om in 't nat te blikken,
Of dit der schoonheid tot een spiegel wierd,

En poogt wat rozen zich in 't hair te schikken.
Eene andre sluimert, mijmrens-, minnensmoê,
Of doet heur hoofd de maat der zangen knikken,

Of wuift er loom zich met een pluimbos toe.
Dan, wat haar, trots het straffe zonneglolen,
Zich in de hitte koestrend, marren doe,

De schaûw der tent heeft Laura zich verkoren.
Zij rust er onder 't opgebeurd gordijn,
In zalig niets-doen, in gedroom verloren,

En 't zonlicht glanst door 't gloeyend karmozijn
Des paviljoens haar rozig-scheemrend tegen,
Heur koonen tintend met een teedren schijn,

Haar hoofd omweelend met een stofgoudregen.
Omwarreld van het weeldrig korenblond
Is haar ter zijde 't aanzicht neêrgezegen,

Een kelk vol dauw gelijk bij d'uchtendstond.
Niet slanker pleegt de zwaan zijn hals te dragen,
Wen, op het meir zich spiegkend, hij dien rondt,

Dan ze om heur hoofd den arm zich heeft geslagen.
Er sluimert vuur in 't donker oog, dat smacht;
De mond, half open, schijnt een kus te vragen:

Volbloeyde roze, die den vlinder wacht.
Als uit een vollen korf vloeit, nauw ontloken,
Haar uit den schoot een geurenszoete vracht

Van bloemen, die heur vingren speelziek kroken.
Petrarca, als verrukt aan haren voet
In zijne fulpen kussens neêrgedoken,

Doortrilt een weelde 't eerst zoo bang gemoed.
Hij blikk haar toe, en bij de taal dier oogen,
Wier teêrheid wisselt met der minne gloed,

Wordt Lauraas bonzend harte blij bewogen.
Heur hand doorwoelt de bloesems in haar schoot;
Zij voelt den bos zich op haar wang verhoogen,

Schoon nog geen woord zijn lippen overvloed.
En 't wierd den jonkman, of ze bij dit blozen
De zoetste vreugde, 't zoetst geluk hem bood;

Niet langer scheen der jonkvrouw ziel bevrozen;
Plooit niet heur mond zich als tot zaalgen lach?
Geen koude lelie meer, maar zachte roze,

Herschiep zij zich in slechts een enklen dag!
En toch, hoe de eenzaamheid, die niets verstoorde,
Nu hen geen dartle schaar te zamen zag,

Ze bijkans tot bedwelmens toe bekoorde,
Ze zwegen... 't golfjen murmelde om de kiel...
De middagzonne, die op 't vierigst gloorde,

Was zacht van gloed, waar ze in de tente viel...
De half-verflenste bloemen geurden, geurden,
Als slaakten ze in den amber ook haar ziel...

En toch, ze zwegen... Telken male kleurde
Het rozerood weêr 't sneeuwwit aangezicht,
Wen schuw omhoog zij heure wimpers beurde,

En steeds op haar zijn blikken zag gericht;
Maar telken maal had in 't hartstochtelijk gloeyen
Hij toch voor 't eerste liefdeswoord gezwicht;

Zijn tonge snoeren als onbreekbre boeyen;
Mocht aan 't festijn, bij snarenspeel en zang,
Een woordenpraal zijn lippen ook ontvloeyen,

Thands blijven die gesloten, bleek en bang,
Hoe ook de jonkvrouw, trots heur maagdlijk schromen,
In 't diepst der ziel naar weêr een lied verlang'!

O, zalig uur! O, hemelscheppend droomen!
Als mijmrend werpt heur bloemen ze in den vloed,
En ziet de golf ze kabblend overstroomen,

Tot die op 't water weêr ze rijzen doet.
Hun hoofden neigen zich, hun blikken staren;
Het spel wordt beiden wedergaêloos-zoet;

Glimlachend volgen zij de dartle baren,
Terwijl zijn adem, zacht gelijk een zucht,
De lokjens trillen doet dier zijden haren,

Die koon beroert, zoo donzig als een vrucht...
Is 't Laura niet, of van Francescoos lippen
De teêrste kussen, weeldevol genucht!

Haar in de lokken, op de wange glippen?
 Hoe heimlijk lacht ze, als zij heur bloemenschat
 Met beide handen strooyend, laat ontslippen,

Tot golf bij golf verkeert in bloem en blad!

Geen cymbels sloegen meer, geen luite kweelde,
 Toen 't gondellied verstomde, zingensmat;

Niet een, die lieflijk peep of lustig veelde,
 Toen 't vaartuig stil lag in het knakkend riet,
 En elk ontwaakte als uit een droomenweelde.

Nog zoet-bekoord door 't wieglen op den vliet,
 Heft uit heur kussens zich de loome schare,
 En tuurt verlangensvol naar 't blond verschiet,

De zonne wars en wars van 't spelevaren.
 Ginds lokt de koelte van het loovrendak;
 Ginds luwen zoeltjens door citroenenblaêren,

En bloesemsnieuw zijgt neêr van tak bij tak.
 't Is zoeter in het lommer om te dwalen,
 Dan loom te dobbren op het watervlak

In 't blakend vier der middagzonnestrallen.
 Dies spoedt een ieder zich om uit de boot
 Ten groenen Rhône-oever af te dalen,

En elke minnaar zoekt zijn tochtgenoot'.
 Wat lange reis, voor men in koele schauwen,
 Bij klare bron, die waar uit rots zij sproot,

Heur druppels paerlen deed in zilver dauwen,
Op mos gevlijd ten leste poozen mag,
Wijl in 't verschiet de heuvelklingen blauwen

Of 't landschap in een mist van stofgoud lag!
In paar bij paar, in dartle bonte troepen
Tijgt thands de zwerm, naar waar ze een Eden zag,

En 't luid gejubel klinkt bij 't schertsend roepen.
Met hoofscher vreugd, die niet dit schaatren duldt,
Te mid der maagden, die zich rond haar groepen,

Treedt Laure in rozigkleurge wijl gehuld,
Heur pluimenwaayer boven 't hoofd geheven,
De zon ten scherm, die 't lokkig blond verguldt.

Gelijk eene elve schijnt ze voort te zweven;
Of ze in 't gemoed ook zich tot roos herschiep,
Heur schoon blijkt nog de lelie haar te geven,

Zoo fier en slank, als er niet eene liep.
Francesco, trotsch, schrijdt voort aan heure zijde,
Waar met een glimlach hem de jonkvrouw riep,

Toen hij slechts volgde, schuchter en bescheiden.
Vrij spotten schalke knaap en dartle maagd,
Dat hem die gunst tot Lauraas ridder wijdde,

Hem, zanger, wien de liere maar behaagt,
Hij roemt met hoogmoed zich heur uitverkoren,
Die, haar ter weer, voor kling nog speer versaagt!

Gevonden is het oord, waar 't middaggloren
Het flauwst zijn pijlen door 't geblaërte schiet,
En 't beekjen laat zich zangzoet-babblend hooren,

Als 't in den groene half verholten vliet.
In schaûw van oleander en van ceder,
Op 't mostapeet, dat koele rustplaats biedt,

Vlijt elk, tot hijgens toe vermoeid, zich neder.
Violen geuren; 't zoeltjen zwerft door 't loof,
En waait de teërste twijgen heen en weder,

En zweeft dan voort op blanken bloesemroof.
Ginds springt, alom heur zilverstof verstuivend,
Een bronne uit die, met veil omrankte, kloof,

Als glinsterende slange voort zich schuivend
Door weeldrig groen op blinkend kiezelpad;
Zich eerst in floers van slingerplanten huivend,

Tot zij met zilvren voet te voorschijn trad.
Ze laat van rots tot rots heur water vallen,
Dat diamanten in den ronde spat,

Dat borrelt tot het sparkelt van krystallen;
Hier zachtkens-murmlend, of het minziek smacht,
Om verder vroolijk-klaatrend voort te schallen,

Zoo blijde, of ginds de bronnymf schaatrend lacht!

'O, dat we ons hier ten oever nedervlijen!
De plek is koel, en 't mos fluweelig-zacht!'

Aldus Petrarca tot de jonkvrouw.

‘Spreye,
Madonna, hier ik u een bloemenspond!’
En beiden gaëren zich in 't spelemeyen

Wat schoonst er bloeit en zoetst er riekt in 't rond.

Maar dan:

‘Mij dorst!’
zoo lispt zij, en ze beuren
Elkander leliekelken aan den mond,

Waar 't bronnat in gekruid wordt als met geuren.

Als zij hem laaft, kust hij haar snel de hand,

En zij, verschrikt:

‘Of 't iemand mocht bespeuren!’

Dan zwerven ze aan dier beek geschulpten rand,

Steeds zich verwijdrend, nu ze verder dolen,

Terwijl het loof zoo dicht zijn tent reeds spant,

Dat ze in een lustprieel als zijn verscholen.

Niet gloort de zon meer met haar gloeyendst vuur;

Ze is reeds ter kim in purprend goud verholen;

't Is 't domlig, rust aanbrenghend schemeruur;

Er suist een aarzlend hijgen door de twijgen,

De sluimerzang dier zwijmlende natuur;

Dan ligt zij aëmloos in een naamloos zwijgen,

Tot lied op lied den nachtegaal ontvliet,

Die paerle aan paerl' tot zangen schijnt te rijgen...

't Is Laure, alsof een weelde in 't hart haar schiet;

't Is, nu hun oogen plots elkaër ontmoeten,

Of heel heur ziel zij in dien blik hem biedt,

En als verrukt valt hij haar voor de voeten.

‘O, duld’,

- hoe beeft zijn stem! -

‘dat 'k op de knie

Aanbiddend u als mijn godinne groete!

O, duld, dat steeds mijn Muze ik in u zie!

Bezielt ge mij! Ze wil heur wieken strekken,

De nauw me in 't hart ontwaakte Poëzie!’

Een hemelsch licht verklaart heur englentrekken;

In 't gitzwart oog weërspeelt een zachte straal:

‘Dat dan mijn kus bezieling in u wekke!’

Het lieflijk andwoord wordt hem englentaal...

En zie, ze buigt het blonde hoofd voorover...

Kweelt orglend niet de schelle nachtegaal

Een zang van liefde in 't zachtkens-wisplend loover?

Ruischt, nu heur mond hem kuisch op 't voorhoofd kust,

Niet heel het woud van 't zilver zanggetoover?

IV Sennuccio

De nacht was zwoel; een heimlijk-zoete rust
Hield d'oever van den vloed in vreê verzonken,
In droomenszware sluimering gesust.

Der nachtegalen trillers wederklonken
Met klaterende klaarte in 't dicht geblaêrt,
Waardoor de bleeke, blanke stralen blonken.

Uit rozenhof en uit jasmijnngaard
Hief balsmend zich een geurenweelde omhoog,
Als wiekte 't lied der bloemen weg van de aard,

Toen weenend zij zich op heur stenglen bogen.
De maan, die 't raafend wolkjen juist ontgleê,
Dat half als donzen schaûw reeds was vervlogen,

Giet over 't oord zoo mild een stralenzee,
Als plengt zij gantsch heur glanzend-gouden horen,
En elke sterre ontsteekt haar luchter meê,

En doet het zwerk in zilverschemel glore.
De, licht zich rimpelende, Rhônestroom,
- Geschubde slang, in 't loover half verloren, -

Buigt ginds zijn bocht weêr tusschen boom bij boom.
En, zwevende als op blanke voeten, spelen
De stralen langs den spiegel, langs den zoom,

Door 't donker loof, door 't duister der struweelen,
Hier 't zwartig groen doorschietend met hun schijn,
Daar 't sneeuwig wit verzilvrend der abeelen!

‘Of reeds de gondel weggeroeid zoû zijn!’
 Hoe vaak legt angst dit woord niet op haar lippen,
 Wanneer zij over 't kabblend krystallijn

Een zwarte streep... een vaartuig voort ziet glippen...
 't Wordt hem tot weelde, schoon de jonkvrouw beeft;
 Zijn hand omvat haar liefvingertippen;

Het hair, dat Laura met een wijle omweeft,
 Beroert zijn koon, nu zij in schuchter nijgen,
 Alsof ze gantsch der vrees zich overgeeft,

Op zijnen schouder 't lokkig hoofd laat zijgen...
 O, zalig is Petrarcaas ziel dit uur!
 Of de eenzaamheid haar onrust ook doe stijgen,

Hij bidt, dat eindloos-lang die pooze duur!
 Toen dwalend beî teruggetogen waren
 Naar 't oord, dat, trots het vierigst zonnevuur,

Nog luwte en lommer bood in schaûw der blaëren -
 Waarom weêrklonk er toen geen dartel spel
 En blij gespelemei der schalke scharen?

't Al zweeg er stil... slechts ruischte 't uit de wel...
 Zoo stil... slechts ruischte 't er van nachtegalen,
 Nu kwijnend-kweelend, dan weêr schaatrend-schel...

Deed zorgeloze vreugd zoo veer hen dwalen?
 Is dit de plek niet, waar men schuilplaats zocht,
 Den gloed vermijgend van het middagstralen?

Der beek zich grillig krinkelende bocht...
 Daar ginds de spond van geurig-zoete zoden...
 De bloemen hier, die tot een tuil zij vlocht...

Geen twijfel meer, en toch gelooft zij 't noode,
Want de echo maar weêrgalmt op hunnen kreet,
Want heel de bonte zwerm is heengevloten!

‘Of 't niet de gondel was, die ginder gleed!’
Hoe angstvol vraagt zij 't weêr en telkens weder,
Terwijl tot d'oever toe zij voorwaarts treedt...

Geen roeispaan klieft den vloed, maar klagend-teeder,
Of 't murmlend zong, glijdt haar het golfjen toe,
En buigt aan Lauraas voet de lelies neder...

‘Madonn', o, dat uw hart geen vreeze voê!’
Zoo klinkt zijn stem betoovrend haar in de ooren:
‘Dat aan al 't aardsche uw ziele nu ontspoê!

Omlaag blijkt soms reeds zaligheid beschoren!
Schoon niet van alle boei des stofs bevrijd,
Straalt me aan uw zijde een hemel toe... dat gloren

Verblind' wien 't leven lagen wellust wijdt,
Ons worde 't weelde... op zee van licht en zangen
Is 't of mijn ziel den ether binnenglijdt,

Aan de uw' gekluisterd in heur hoogst verlangen!
En bij haar dichters vuurge tale vreest
De maagd niet meer; de blos der bleeke wangen,

Die blik, waarin maar louter liefd' hij leest,
Vertolkt, zij moge zwakker vleuglen kleppen
Dan de aadlaarswieken van zijn eedlen geest,

Toch dien ter zij' blijft zich haar ziele reppen!...
O, zaligheid! In paradijschen beemd
Schijnt zich het oord, verheerlijkt, te herscheppen,

Als wordt aan alle zorg der aarde 't vreemd...
Of hemelglans den glans der maan komt dooven?
Of reeds hun oor het harpgejuich verneemt,

Waar englenzang hun liefde meê zal loven?
Ach, dat zoo kort ook 't godlijkst vizioen
De ziel, die smacht, der werkelijkheid kan rooven!

Toch is 't in weelde, dat zij voort zich spoên...

Maar zie, verblindend-blank in 't maanlichtweemlen,
Heft plots een lustpaleis uit zee van groen

Zijn marmerbogen tegen 't blauw der heemlen,
Terwijl een statig-trotsche zuilenrij
Heur spiegelschaduw in den stroom doet scheemlen.

Een dubble trap voert op ter galerij,
En vaas bij vase ontluikt er op de treden,
Of elke vaas een reuzenlelie zij.

De dreef, van rozen lachend, bloeit als Eden;
Een wolk van rozengeur voert er de wind
Met zachtkens-zuyend zwaatlen zwevend mede.

Hoe de aanblik in het eerst hun blik ook blind',
Verrassing schittert weldra hun uit de oogen,
En Lauraas laatste zweem van vrees verzwindt.

't Is hier, dat wij een vriend ontmoeten mogen,
Die zeker ons, verdoolden, hulp verschaff'!
Sennuccio... zie ginds, hij komt!
Gebogen,

Met beide handen steunend op zijn staf,
 't Gelaat omkranst door zilvren baard en lokken,
 Treedt ginds een grijsaard traag de trappen af.

Verbazing moge een wijle hem doorschokken,
 Wen de oude vreugdevol ze naadren ziet,
 Voelt door hun schoonheid hij zich aangetrokken:

‘Op aarde, o, vindt hun wedergaê men niet!’
 Hij heft de handen, hij herkent ze:
     ‘Ik droome!
 Is dit mijn Laura, die haar kus me biedt!

Is dat mijn dichter! Wat u hier doet komen
 In nachtelijken stond!’
     ‘t Is snel gezegd...
 Zij blikt en bloost in bloê-jonkvrouwlijk schromen,

Tot om heur leest Francesco de armen vlecht,
 Tot zij in liefdesschuchter overlenen
 Het hoofd hem minziek aan den boezem legt...

‘Uw gastvrijheid, Sennuccio del Bene!’
 Zoo smeekt uit beider mond hun schuwe beê...
 Zijn armen breidt de grijsaard om hen henen...

‘Mijn hof en have biede u veilgen vreê,
 Wat onrust ook het harte u moge pramen!
 U minde ik als mijn eigen bloed alreê!’

Glimlachend vouwt hij beider handen samen,
 Terwijl een roos hij in hun vingren plant...
 - Wat vaderlijk gevoel zijn woorden aêmen! -

‘O, kwijne nooit uw liefde als in uw hand
Deêz bloem verkwijnen zal...’

‘Een enkle roze!

Voor beiden maar deze enkle bloem... O, schand!’

Bij 't schalk verwijt mart de oude zelfs geen pooze,
En de ernst, die minzaam van zijn lippen vloeit,
Doet met een schaamteblos haar wangen blozen:

‘Pluk al wat in mijn gaarde blinkt en bloeit,
Maar dat de bloem, die ik u beiden geve,
't Symbool der liefde blijk’, die beide boeit,

Des rozenbands, die beide steeds omweve!’
Hoe 's dichters hart van zaalge ontroering trilt,
Nu reine paerlen aan heur pinkers beven!

Hoor wat daar ruischt!...

In midnachts zoete stilt

Weêrgalmt een gondelzange langs de Rhône,
Die zuiver als in zilverdruppen smilt...

Daar doemt het vaartuig op... een tal van schoonen
Rust droomend onder 't fladdrend zijden floers,
En tokkelt lier en luite bij de tonen

Van 't lied eens liefdezieken troebadoers,
Die, schoon in donzen armen neêrgezonden,
Den helmstok houdt des rijk vergulden roers...

Betooverd door 't geschenk, van weelde dronken,
Bespeurt daar 't tweetal, hoe de boot hen wacht...
‘Toeft nog, tot meer mijn hand u hebb' geschonken!’

Reeds gaêrt zich de oude een geurge rozenvracht...

Maar Laure lispt:

‘k Wensch *nu* niet dan deze eene!

Heb dank, o vriend!’

En beide murmlen zacht:

‘Heb dank, heb dank, Sennuccio del Bene!’¹

1 Zie ‘Aanteekeningen IV’, p. 185-186.

V Vacluse

‘Vacluse, zoet Vacluse, volzoet dal!
O, dat mijn luit haar lied van leed hier weene!

Ruische ook van weelde uw klaatrend beekkrystal
Bij 't zilvren orglen van uw vooglenkelen,
Bij 't schel geschetter van 't schalmeigeschal,

Laat me in uw lommer toch mijn leed verhelen,
Daar troost mij uit uw vliet en loover luwt:
De vreugde der Natuur zal zalig streelen,

Wen 't brekend hart de vreugd der Waereld schuwt!
Vacluse, zoet Vacluse, laat me klagen,
Tot klacht bij klacht, door de echoos voortgestuwd,

Der wreede hare erbarming kome vragen!
Zoo al wat heft ontroerd mijn zang verneemt,
Wanneer de wieken van mijn roem dien dragen,

Wondt wis haar weemoed, die naar wroeging zweemt!

Helaas!

Hoe op 't festijn heur wang zich kleurde,
Als ware aan tweestrijd haar gemoed niet vreemd,

Toen fier zij onze rozenboeyen scheurde!
Hoe zoet, bedwelmend-zoet, de kuische kus,
Die 's dichters voorhoofd ze eenmaal waardig keurde!

Heb thands, mijn hart, geen hope meer, die suss'!
 Niet zoete schroom, maar gramschap deed haar blozen!
 Meen niet, dat ooit heur mond uw mingloed blussch'!

Bij 't gunstbewijs bleef haar de ziel bevrozen,
 Daar 't niet den minnaar, maar den minstreel gold,
 Toen hij de maagd zijn Muze had verkozen:

Een koude, die mij 't bloed in de aadren stolt!
 Vaucluse, dat ik veer van weidsche hoven,
 Wier pracht en praal ik steeds als wuftheid schold,

Deêz pijnigende smart hier poog te dooven,
 Tot door uw troost de kluizenaar bekoord
 Het Eenzaam Leven¹ zijne stift doe loven,

Ter uwer eere, o, wedergaêloos oord!
 Ach, dat z'heur ziel niet aan de mijn' wil kluistren,
 Door 't, in een strik van liefde strenglend, woord,

Dat zegnend priesterlippen zouden fluistren! -
 Zal nooit geheel de mijne zij dan zijn!
 O neevlen, die mijn star van hoop verduistren!²

Reeds zwijmt de zonne, en zwindt in purperschijn,
 Als nog de heuvlen van zijn klacht weêrgalmen,
 Die kweelt tot alle wildzang er bij kwijn'...

Er kooft een rust; de wind doorruischt de halmen,
 En golft de zee van glanzig-geluw graan,
 En wuift de waayers ranker dadelpalmen.

1 Zie 'Aanteekeningen v, 1', p. 186.

2 Zie 'Aanteekeningen v, 2', p. 186.

En kooft een rust; het regent bloesemblaën
Op 't sparkelzieke spiegelvlak der vlieten,
Waar, met een paerlenwemeling belaën,

Ze als over groenen marmerbodem schieten.
En wijngaard glooit bij wijngaard langs de kling
Der heuveln, die de stralen overgieten

Met goud, dat vloeit in vlammenflikkering...
Vizioen of waarheid? Zijne blikken richten
Naar gindschen top zich, waar - betoovering!

In louter laaye hij ze als aan ziet lichten!
De wind omwoelt heur wapprend wit gewaad;
De zonne omschittert haar met gulden schichten;

Een rozenweelde ontluikt er waar ze gaat...
'Mij schijnt de Muze zelve te genaken!
O, de englengloor op Laures rein gelaat,

Doe weêr een sprank van blijde hope blaken!
Maar... welt heur niet een weemoed uit dien blik
Dien duistrer nog de donkre wimpers maken,

En schokt haar, spijt dien hemelglans, geen snik?
Daar ruischt van veer der jonkvrouw zilverstemme,
Een harp gelijk, schoon ze in haar smart verstikk'...

- Wat klimmende angsten komen hem beklemmen!
'O, wederzien van wien ik vlieden zag,
Om tochten, door geen teuglen meer te temmen!

O, wederzien, dat vreugd te wezen plach
Voor wie beminde en wie het lot deed scheiden,
Wat doet gij tranen vlieten op deêz dag,

In steê van zaalge weelde te bereiden!¹
 Daar zweeft ze nader en een vlijmend wee
 Doorflitst zijn boezem...
 'O, onduldbaar lijden,

Dat snerpde, of mij een zwaard de ziel doorsneê,
 Toen ik bedrogen mij in u ontdekte,
 Die 't maagdelijk harte uit mijmrensoeten vreê,

Tot, ja, tot weelde... ach, meer tot wanhoop wekte!
 Gij, dichter, om wiens hoogen roem de faam,
 Italië uit, de breede vleuglen strekte,

Gij noemdet Laure... onsterflijk wierd heur naam!
 En toch... vergeef het haar, zoo om die hulde
 Ze in dezen uur' tot blozens toe zich schaam'!

Vervlogen is de vreugd, die mij vervulde,
 Toen van uw liefde zoet me uw luite zong,
 Wen 't zwijmend licht als nu de lucht verguldde,

Wen 't zuchtje' als nu zacht in mijn lokken drong...
 Erbarmen! Wist ik, dat wijl in die wijzen
 Een wedergalm uit zuivrer sfeer ik vong,

Uw blik maar 't beeld der aardsche min zag rijzen,
 Wier brand de heilige vlam van liefde smoort,
 Die reinen zielen uit den Paradijze¹

Voor eeuwig toebeschikt, op oúters gloort;
 Die niet aan hoogtijdsfakklen hoeft ontstoken,
 En... door uw lagen hartstocht wierd verstoord!'

1 Zie 'Aanteekeningen v, 3', p. 186.

Ze zwijgt...

Van smart, die overstelpt, gebroken,
Zonk hij, als wanklend, neêr aan Lauraas voet...
Heeft met zoo wreed een taal zij zich gewroken,

Dat zelfs hij ook niet weeklaagt, hoe hij boet?
O, beuren moog' zich 't matte hoofd ten leste,
Bedwongen blijk' der driften dwaze gloed,

Tot ook niet zweem van hartstocht meer hun reste,
Nog vloeit geen beê die bleeke lippen af,
Verstout dat oog zich niet op haar te vesten,

Die toch reeds waant, dat hem te streng een straf,
- Hoe hij heur zoetsten droom ook deed verzweven!
Zij in 't verwijt, dat haar ontwelde, gaf!

En heeft ten slotte zich zijn blik geheven,
Zoo raadloos-droef een wanhoop smacht haar toe,
Als knakte ze al de bloesems van zijn leven.

En klinkt ten slotte zijne stem, zoo moê,
Zoo troosteloos weêrtrillen hare klanken,
Alsof een zwanezang zij ruischen doe:

'O, star, die aan mijn hemel wilde spranken!
O, lelie, reiner dan een englendroom!
O, heilige, die van weiflen weet noch wanken!

Meen niet, dat ik in deugd nabij u koom'!
Eens jonkmans bloed bruist vurig hem in de aadren,
En schoon mijn mond met eerbied zelfs den zoom

Van uw gewaad, o Laura, zoude naadren,
Schoon maar mijn kus uw lippen streelen zoû
Als koeltes aêm den bos der rozenblaadren,

Toch schijnt het zalig, aangebeden vrouw!
Een maagd zich teeder aan de borst te drukken,
Tot zij haar bloeme in geurenweelde ontvouw',

En heimlijk-zoet verlang', dat men ze plukke!
Veracht me niet, daar ik een mensch me toon:
Mijn geest kent ook het weêrgaêloos verrukken,

Waar paradijsgenucht in wordt geboôn;
Dan slechts zoo lange konde 't mij vervoeren,
Als 't vizioen me blonk in schittrendst schoon!

Men strijde en streve! Ach, de aardsche kluiستن snoeren
Te vast, dan dat de ziel naar wil die slaak'!
O, moge 't u, zoo engelrein, dus roeren,

Dat, trots dien dwang, zij nog naar hooger haak';
Dat, hoe heur wieken door het slijk ook slieren,
Zij nog van heimwee naar den ether blaak'!

Moog milde ontferming dan uw hart bestieren:
Gun mij een blijk, dat meld' hoe medelij'
Toch over uwen trots kan zegevieren,

Hoe gerechtvaardigd, ach, die trots ook zij!
Ik sterf van smart, wil mij die smart verzoeten!
O, dat, terwijl ik aan uw voet verschei',

Niet onvergeven ik mijn misdrijf boete!
Dat in uw blik, die mij als leidster blonk,
Mijn brekend oog voor 't laatst den gluur ontmoete,

Die mij zoo reine zaligheid eens schonk,
 Als nooit omlaag gewierd aan stervelingen,
 En die... in eeuwig-duistren nacht verzonk...!

‘Geen nacht, dien uchtendrood niet komt verdringen!
 Geen duister, dat voor zongegloei niet wijkt!’
 O, droomt hij? Zoet als serafijnen zingen

Weêrtrilt dat woord, wen 't troostend nederstrijkt...
 Geen twijfel meer, dat Laura 't weenende uitte,
 Nu in haar blik zoo groot een liefd' hem blijkt,

Als 't harte maar der vrouwe kan besluiten:
 ‘Herleef, mijn dichter, hef uw ziele omhoog,
 En wanhoop niet; grijp weêr uw gulden luite,

Opdat haar schoonsten zang zij ruischen moog',
 Want hoe ik u vergeef, hoe ik u minne...
 Dat leest... mijn stemme breekt... ge mij in 't oog!’
 .....

O, lusten, die een liefde mocht verwinnen,
 Zoo heilig, dat het heiligste er bij taan',
 Gij ziet, gij zengt hem nooit meer ziele en zinnen!

Want, zijne sterre licht weêr zoet hem aan,
 Zijn lelie wolkt hem weêr haar reinste geuren,
 Zijn heilge wijst hem weêr welk pad te gaan!

O, schitterende scharen! Zie, daar scheuren
 De heemlen 't hel gestarnd azuur van een',
 En engelen zien ze uit louter licht zich beuren,

En 't hallel trilt er, of 't van vreugde ween':
'Gezegend zij, wier zielen t' zamenkomen,
Opdat de heilgste liefde haar vereen!'

In het huis bij den Dom

Schets uit de eerste jaren van het humanismus

I

- Mijn Heere! Daar is een Florentijn, die een onderhoud verzoekt.

- Een Florentijn, mijn kind!... Zijn naam?

- Giovanni Boccaccio!

Het was een warme middag, blakend van zonlicht. Door de opene deuren, die met een paar treden in het park voerden, door de bont-geschilderde ruitjens van het diep-inliggend boograam, vielen de stralen bij bundels naar binnen, op wand en vloer de mystieke tafereelen dier ruiten met verbleekte kleuren afdrukkend. Voor het andere raam was de gordijn van tapijtwerk getrokken, zoodat die zijde der zaal in een aangenaam halfdonker gehuld was. En in dat halfdonker zat aan eene groote, met perkamenten bezaaide tafel een eerwaardige grijsaard, gedost in een rijk huisgewaad; een lichtkleurig onderkleed, dat tot aan de enkels reikte, en om het middel met een gordel bevestigd was, waarover een open, ruime kamerrok van paersch fluweel, met kostbare zijde gevoerd, in breede plooyen neêrhing. Bevallig vielen de wijde mouwen van dien rok langs de, in de nauwsluitende mouwen des onderkleeds gesloten, armen. Schitterend-zilvergrijze lokken omlijstten zijn aanschijn; een kalme ernst lag over zijne regelmatig-schoone, fijnbesneden trekken, wier uitdrukking echter, niettegenstaande die krachtige lijnen en bronzen gelaatskleur,

door een bijna vrouwelijk-schoon gevormden mond iets weeks en feeders bekwam. Het voorhoofd was licht-gerimpeld; uit de donkere oogen straalde geen vurige blik, geen jeugdige opgewondenheid meer; rustig staarden zij voor zich uit, somwijlen overtrokken als met een zacht-weemoedig waas, als met een vochten glans.

Die man was Francesco Petrarca, de dichter, de wijsgeer, de kluizenaar van Vacluse en de vorstendienaar, de zanger van madonna Laura en de bewonderaar van Vergilius' vaerzen en Ciceroos redevoeringen, de man, aan wiens onschatbaar bestaan eene geheele waereld hare nieuwe levensopvatting te danken had, zonniger, zielsverheffender dan die, welke reeds eeuwen lang eenen, de vrije gedachten belemmerenden, invloed had doen gelden, beheerscht als zij was door één schrikkelijk denkbeeld: de onmacht van de menschelijke rede. En hij was het geweest, die deze sombere stelling, welke elk nieuw pogen, elke frissche gedachte ter neder drukte en verwelken deed, had uitgewischt door te waarschuwen zich niet moedeloos bij dat vreeselijke machtwoord neêr te leggen, niet te zweren bij traditiën en sofismen, waarmeê men ieder waereldraadsel dacht te kunnen oplossen; hij was het geweest, die, dwepende met der oudheid onverwelkbare idealen, den mensch als tot eene wedergeboorte had opgewekt, ten einde hem met frisschen moed, met jongen levenslust op nieuw den strijd des bestaans te doen aanvaarden, maar ook ten einde hem op nieuw een oog, een hart te doen openen, voor alles wat goed en groot en schoon was.

Die hooge plaats had de vader van het Humanismus in de waereldgeschiedenis ingenomen, en die hooge beteekenis kon alleen ingenomen worden door den grootsten geest eener eeuw, door een man, die, trots zijne vele menschelijke zwakheden, een ruimer gedachtensfeer, een edeler zieleleven had dan zijne tijdgenooten, een man, dien zijne volgers als een heilige vereerden, als den heilige van Vacluse.

Maar niet meer huisvestte eene nederige woning in het liefelijke dal der Sorgue den wijsgeer, dien wij vinden in zijn studeer-

vertrek in het Huis bij den Dom van Milaan, als den gunsteling der Viscontis.

Dit studeervertrek was eene ruime zaal, die met eene deur en twee boogramen toegang en uitzicht naar buiten gaf. Een park strekte zich daar uit, zoo ruim, dat het gewoel der straten den rustverlangenden denker nimmer hinderen zoû. Groepen van laurier- en olijfboomen overschaduwden er dichte en hoog-opgewassen myrten-, oranje- en jasmijnenboschjens, die bij iederen zucht van het windjen hunne smettelooze bloesemsnieuw in het rond verspreidden, terwijl purperen en bleekgele rozenmassaas zich als reusachtige ruikers uit al dit wit opbeurden. Ter rechterzijde verhieven zich de torens en kerkspitsen der stad in wolkenloos azuur; liet men echter den blik meer links weiden, zoo stuitte het oog op den bleekblauwen heuvelkrans, die aldaar den horizont begrensde. De toppenlijn dier heuvelen was somwijl half uitgewischt en verloren in de rafelende kant van fijne wolkenluyers. Wijngaarden strekten zich naar alle zijden uit, terwijl de van zonlicht sparkelende Ticino zijne rimpelige golfjens voortstuwde, zich kronkelend als eene, met schitterende schubben bepantserde, slang. En een gouden schemerschijn, een mist van stofgoud lag over heel het landschap verspreid.

De zaal was ingericht met eene weelde, reeds opmerkenswaardig voor dien tijd, maar bovenal bijzonder voor het studeervertrek eens wijsgeers, wiens gedachtengang niet had mogen gestoord worden door omringende pracht en rijkdom. Met goud doorweven oostersche stoffen, bont inlandsch tapijtwerk, bedekten de wanden, afgewisseld door paneelen, beschilderd met allegorische voorstellingen, van eene kunst, die uitmuntte door schitterend koloriet, maar niet door de kleurenharmonieën en vormenbevalligheid der latere Renaissance. In de hoeken der zaal stonden antieke beelden; marmeren en albasten vazen, waarin bloemen, wier bevallige schikking eene onzichtbare vrouwenhand verried. Hooge, rijk-gebeeldhouwde zetels, bedekt met kussens van kleurig tapijtwerk, zetels, die slechts hoogen bezoekers wierden aangeboden, stonden nevens lagere zetels en rust-

banken tegen den wand. De ontelbare perkamenten, stoffig en geel, vermochten niet de waereldschheid van dit al te weelderige studeervertrek te temperen, lagen zij ook overal, op alle meubelen verspreid.

Aan de beide zijwanden gaf de zaal toegang tot twee kabinetten; het een, aan den kant van het, in schaduw liggend, gedeelte des vertreks, was eveneens in schemerdonker gehuld. En in dat weifelen tusschen licht en duisternis liet een groot praalbed zich als het ware meer raden dan zien door de draperieën, die van den hemel in zware plooyen neêrvielen, en doortrokken waren met de schitterende strepen en vlakken der gouden koorden en kwasten, die ze opbeurden en vercierden. De zijden, met goud en zilverdraad bestikte kussens en dekens glansden met een gewaterden weêrschijn in de sombere omlijsting der fluweelen draperieën, slechts hier en daar verhelderd door de luchtende vlakken van kleurig-geborduurde bloemen en arabesken. Tevens zag men in het halfduister van het slaapkabinet de scherpe profielen van twee groote, gebeeldhouwde koffers, dienend tot het bergen van kleedingstukken, zich uit het duister opbeuren.

Het andere kabinet, tegenover het eerste gelegen, had echter een geheel ander aanzien. Het baadde zich letterlijk in eene zee van stofgoud, dat de zonnestralen er overal schenen te verspreiden, en dat glansde langs de gebeeldhouwde zetels, dat de doffe tinten van het mozaïek der pilaren, die het vertrekjen schraagden, verhelderde, en de verlepte gele en groenige kleuren van ontelbare perkamenten scheen te vergulden. En in dien lichtgloor zat aan eene tafel een jongeling te schrijven; zijne blonde lokken, die van onder zijn purper kapjen tot in den hals krulden, en, over het voorhoofd, recht afgesneden neêrvielen, waren als van eene schitterende nimbe omglansd; telkens sloeg hij zijne lachende oogen op, ze in het zonlicht knippende als eene kat, die zich koestert. Telkens zag hij van zijn arbeid vol verlangen naar buiten; nu volgden zijne oogen een vogel, die met een paerelenden kreet van tak tot tak vloog, dan een bontgewiekten vlinder, die de bloemen moede scheen, en thands speelziek over de perkamenten dartelde,

tot hij zich ten leste op het, in goudglans stralende, hoofd van den knaap nederzette.

Voor een dienende edelknaap Petrarca was komen verwittigen, dat een vreemdeling uit zijne vaderstad hem wenschte te spreken, had de wijsgeer, als deed de zoele lucht ook op hem zijn invloed gevoelen, de hand, die een geschrift vasthield, op de knie laten zinken, en volgden zijne oogen, eenigszins verbreed in hun droomerig gestaar, het spel der zonnestrallen, die al verder en verder over het mozaïek van den vloer gleden, over het lofwerk der zetels en tafels glansden. Welke lachende vizioenen de stralen hem voortooverden? Wellicht waren het liefelijke idyllen, die hij daar meende te zien verrijzen, herinneringen vol heimwee naar zijn eenzaam kluizenaarsleven te Vaucluse: Vaucluse, waarvan elke boom, elke bloem hem van zijne Laura sprak. Want al had de dichter-wijsgeer, in schijn moede van de beslommeringen der waereld, inderdaad zich aldaar teruggetrokken om een waas van poëzie, van belangwekkendheid over zijn bestaan te werpen, gaarne bedroog hij zich zelven, gaarne en dikwijls maakte hij zich zelven diets, dat hij het landleven, het eenzame leven, hetwelk zoo veel gelegenheid tot lezen, tot denken gaf, verkoos boven het verblijf aan een schitterend, woelig hof. En steeds mijmerde hij voort, en gedacht misschien der ideale liefde, die de provençaalsche jonkvrouw met haar eersten blik en glimlach op den jongeling in diens ontvankelijk, echt-jeugdig gemoed had opgewekt; dan, nimmer had hij zich willen bekennen, hoe spoedig dit platoniesch gevoel geweken was, om plaats te maken voor eene ijdele blijdschap en trots, dat heel Avignon, heel Italië met lof den naam des jongen mans op de lippen droeg, die in zoo schoone sonnetten eene geliefde bezong. Wat was die tijd reeds lang voorbij, toen hij, de jeugdige student met zijne cierlijk-gekrulde lokken, zijne pronkerige kleedij, zijne nauwe puntschoenen een dartel leven geleid had van vroolijke onbezonnenheid, zeker niet bevroedende, dat hij weldra in den grootsten man zijner eeuw herschappen zoû worden, dat eene menschheid hem hare geesteshervleving verschuldigd zoû zijn. Wat was die tijd reeds lang voor-

bij, sinds hij zijner madonna Laura het eerste liefdeswoord had toegefluisterd, haar gevierd had met een bevallig sonnet. Die gedichten... hij had ze beschouwd als nietswaardige jongelingsvaerzen, nog wel geschreven in de volkstaal, die immers niet des dichters bezieling vermocht te openbaren! Hoe dikwijls had niet reeds de hand van een vriend hem moeten weêrhouden de vergeelde bladen zijner handschriften in de vlammen te werpen! En dan, zoû dit geholpen hebben, die liefelijke getuigen eener jeugdige dwaasheid te vernietigen? Kende ze niet heel Italië, en las of zong ze niet elke minnaar aan zijne schoone voor, geroerd, tot weenens toe geroerd, bij die fraai-gestileerde, zoet-luidende minneklachten, niet bevroedend, dat de dichter meer in zijne vaerzen bemind had dan in de werkelijkheid?

Maar nu onder den overweldigenden drang van dien zomerschen middag, van die binnenstroomende lucht, vol van de droomen der vogelen en der bloemen, nu scheen het Petrarca, of hij op nieuw jong wierd, en hij meende zijne jongelingsvaerzen weêr lief te krijgen, daar zij haar verheerlijkten, wie zijn hart zoo lang had toebehoord, schoon inderdaad die geliefde slechts zoo lang over dat hart geheerscht had, omdat... de gedichten, die haar verheerlijkten, hem zijne eerste lauweren om de slapen hadden doen krommen.

En in dit zelfbedrog, waarin de wijsgeer zijne ijdelheid, zijne heete zucht naar roem voor der ziele blik zocht te omsluyeren, was hij gelukkig, en plooiden zijne lippen zich tot dien zachtweemoedigen glimlach, glansde over zijn vurig oog dat vochte waas, dat zulke aantrekkelijkheid aan zijne krachtige trekken gaf.

II

De aandiening van den edelknaap was Petrarca in deze zoete mijmeringen komen storen, maar had hem eerst een rimpel van ongenoegen het voorhoofd gegroefd, thands, bij het hooren van des bezoekers naam, klaarde heel zijn gelaat op, schitterden zijne

oogen vroolijk, en haastig riep hij den wachtenden knaap toe:

- Hij! Boccaccio! Voer hem tot mij, en spoedig, mijn kind!

In gespannen verwachting was Petrarca opgestaan, terwijl de page wegsnelde. Het handschrift viel op den grond, maar hier sloeg hij geen acht op. Met ingehouden adem bleef hij luisteren. Weldra weêrklonken driftige schreden in het buitenportaal, nog een oogenblik, en de gordijn, die voor de deur hing, wierd weggerukt... de page leidde den vreemdeling binnen.

Met zenuwachtige vingers trok deze zijn bestoften mantel los, en wierp dien met baret en handschoenen op een stoel.

Zij stonden tegenover elkaêr, de meester en de maar weinige jaren jongere leerling, terwijl de blik des eersten met tintelende blijdschap op het goedhartig, rond gelaat van den vriend rustte, den vriend, die zich trotsch gevoelde zijn volger te zijn, gedwee volger van hem, dien hij met jeugdige, warme opgewondenheid bewonderde als het ideaal van alle menschelijke deugd en kennis, een goddelijke leidsman, die voor hem op zijn tocht des levens was, wat Vergilius was voor Dante op zijn tocht ter Helle. En al miste bij zijn binnentreden Boccaccioos gelaat den glans van vreugde en levenslust, die het steeds overstraalde, al fronsten zich zijne wenkbrauwen, en al blikten zijne oogen met smartelijken weemoed naar den Meester, thands, bij diens oprechte woorden van hartelijk welkom, drukte hij nogmaals en vaster zijne hand, zag hij eene wijle vol eerbied en deemoed tot hem op, zóó als hij het steeds plach te doen.

Maar na die eerste begroeting, nadat beiden zich ter neder hadden gezet, daar kwam weêr op Boccaccioos gelaat die trek van diep zieleleed, den meester reeds bij de binnenkomst van den vriend in het oog gevallen, daar fronsten zich weder zijne wenkbrauwen, vertrok de mond zich met een smartelijken, bitteren trek, en zuchtend liet hij het hoofd in beide handen zinken.

- Hoe nu, mijn Giovanni, sprak Petrarca, hebt ge voor mij bij dit onverhoopt bezoek niet de jokkernij en scherts ten beste, waar gij nimmer karig meê waart? Hoe aldus ter neêr geslagen?

Maar daar geen and woord volgde, hernam hij, thands met een tintjen van gemaaktheid:

- Toch zullen geene droefgeestige vlagen uw anders zoo zonnig hart bewolkt hebben, zooals ze mij overvallen na een bitteren strijd tusschen mijn goed en mijn kwaad ik, tusschen der ondeugden overweldigende macht en het christelijk geloof. Denk, - en hij poogde te schertsen, toen hij den trek om Boccaccioos lippen van bitter spottend zag worden -, denk aan het wee, waarin uw Dante, door u zoo bewonderd en vereerd, hen stort, die zich moedeloos en krachteloos der *acedia* overgeven. Zij liggen op den walmenden bodem der Stux en klagen:

Droef togen

We in zoete lucht, door blijde zon beschenen:

Inwendig steeds door tragen walm omvlogen:

Thands moeten we in den zwarten modder weenen.¹

En wel had uw dichter gelijk de treurigen van harte te straffen met zoo vreeselijke straffe. Is *te leven* niet reeds genoeg om ons in voorspoed een glimlach op de lippen te brengen? Daarom, vriend, laat varen die treurigheid! Of stort mij uw hart uit; verlicht uwe ziel door de mijne deelgenootte van haar leed te maken. Zeg mij, is wellicht de Muze niet komen aanzweven, toen gij haar opriep om uwe Fiametta² te bezingen, die geheimzinnige schoone?

Maar geen scherts was bij machte Boccaccioos lippen zich tot den gewenschten glimlach te doen plooyen. Zelfs bij des meesters vluchtig lofwoord over Dante, den dichter, dien Petrarca gewoonlijk om zijn schrijven in de volkstaal met voorname minachting bejegende, - al had ook hij in zijne jeugd Dantes betoovering ondervonden, - zelfs toen was Boccaccioos gelaat niet opgeklaard, en toch, op een ander oogenblik zoû dit enkele woord van hulde voor den *altissimo poeta*, zoo ongewoon in Petrarcaas mond, den nederigen vriend met onuitsprekelijke vreugd ver-

1 Mr. Joan Bohls vertaling van Inf. cant. 7. vs. 121.

2 Naar Petrarcaas voorbeeld schreef B. minnedichten, eener onbekende, die hij dus noemde, toegeëigend.

vuld hebben, hem van erkentenis het hart hebben doen kloppen. Dan thands, het schein of hij slechts met de grootste inspanning de lippen kon openen, om met eene stem, bevende van ingehouden aandoening, de oogen met aarzelende strengheid op Petrarca richtend, te zeggen:

- Gij spraakt over uw kwaad ik... ik kom u verwijten, dat gij dit hebt laten zegevieren over alles wat goed en groot in uwe ziel was, ik kom u dāt verwijten, hetgeen eene misdaad is in de oogen van elk waardig florentijnsch burger.

Niets ter waereld had Petrarca in dit oogenblik meer kunnen verwonderen dan die woorden. Die harde toon, die koelheid, waarin een onbewimpelde toon van afkeuring niet te miskennen viel, verbaasden den meester zoo zeer van des jongeren lippen, dat hij dien een oogenblik sprakeloos aanstaarde, zonder den strengen blik te kunnen vinden, waarmede hij hem straffen wilde.

- Gij komt mij verwijten - mijn kwaad ik! herhaalde hij in naïve verbazing.

Zijne ijdelheid was gekwetst. Boccaccio had hij steeds een warm hart toegedragen, warmer dan allen volgers en bewonderaars, wier vriendschap hij slechts aanvaardde, omdat hij gaarne als groot wijsgeer eene gantsche school eerbiedige jongeren rond zich geschaard zag. Maar dat de hartstochtelijke loftuitingen, waarmede Boccaccio hem steeds overstelpte, en waarvan de oprechtheid op diens eerlijk gelaat zoo duidelijk was afgedrukt, dat zijne vurige bewondering voor des meesters alles omvattende kennis niet veel hadden bijgedragen tot het sluiten hunner innige verknochtheid, zal men geenszins kunnen ontkennen. Gaarne zag Petrarca, hoe de vriend hem als een heilige vereerde, zich verloor in eene bijna mystische aanbidding zijns ideaals, en daarom schenen hem die strenge woorden van de lippen des steeds zoo deemoedigen leerlings eene ongeloofelijke stoutheid, die zijn hoogmoed krenkte en hem in de grootste verwarring bracht.

- Verwijten, mijn kwaad ik!

Wezenloos, zichtbaar ontsteld, herhaalde hij die woorden, maar toen, met eene nederbuigende goedheid, sprak hij:

- Welnu spreek dan. Ik ben bereid u te hooren.

- Mijn God, begrijpt gij niet, waarop ik doel, alleen reeds uit mijne tegenwoordigheid te Milaan?

- Neen.

Het was smartelijk de uitdrukking van wanhoop te zien, die het ronde gelaat geheel vertrok. Met een moedeloos gebaar liet Boccaccio zich in zijn zetel vallen, terwijl hij de oogen met de hand bedekte.

- Gij... gij... Petrarca! was het eenige, wat hij uiten konde.

Die wanhoop, zoo oprecht afgemaaid op dat gelaat, waarvan Petrarca gezegd had, dat hij den glimlach niet ontberen kon, roerde hem tot in het diepst zijner ziele. Hij begreep, dat alleen een groot onrecht, eene bittere teleurstelling aldus dat zonnige karakter had kunnen treffen, en op zachten toon begon hij, de slap neêrhangende hand van den vriend grijpende, en die vast klemmende:

- Maar spreek dan toch, bid ik u; in waarheid, uwe woorden zijn mij raadselen. Wat kan u dus geschokt hebben?

- Welnu, ik zal spreken, al is mijn leed eindeloos vermeerderd, nu... gij niet begrijpt, wat mij deert... alleen reeds uit mijne tegenwoordigheid alhier... ik, een Florentijn te Milaan! Ik zal spreken... ik zal spreken! Zijn wij alleen?

- Mijn klerkjen zit ginds aan den arbeid... maar dat zal niet hinderen.

- Zend hem weg, zend hem weg; wat ik tot u zeggen moet, moogt gij alleen, mag niemand anders ter waereld hooren! O, behoefde ik het niet te uiten!

De tranen vloeiden hem over de wangen, terwijl hij weder in zijne moedeloze houding neêrzonk. Maar Petrarca vatte nogmaals zijne hand, en fluisterde:

- Ik bid u, bedaar, herstel u, mijn vriend! en de stem verheffende, riep hij:

- Pico!

Reeds sedert eenigen tijd had de knaap in zijn zonnevroolijk kamertjen de stift laten vallen, en tuurden zijne schalke oogen in

de groene boschjens van het park, als bemerkte hij daar iets, dat zeer zijne aandacht trok. Bij zijns meesters roep, niet anders meenende, dan dat men hem zijne traagheid verweet, bukte hij zich, raapte haastig de pen op, en zeide deemoedig:

- Mijn Heere...
- Kom eens hier, kindlief.

De knaap stond op, en kwam blozend nader, ten volle overtuigd van zijn misdrijf. Na den vreemde gegroet te hebben, die hem nauwelijks met een lichten knik andwoordde, wilde hij beginnen:

- Vergeef mij, Heer...

- Wees niet bevreesd, Pico! hernam de meester, ik weet, dat het moeilijk valt op het perkament te blijven turen, terwijl de middag zoo schoon en zonnig is! Daarom... ik wilde u vragen... ginds in dat myrtenboschjen, bij de steenen bank, glinsterde zoeven iets door het loover. Ik weet waarlijk niet of het zonnestralen of blonde lokken waren. Gaat mij dat eens onderzoeken, en kom mij straks uwe bevinding mededeelen.

Het dartele Bacchos-gelaat van den knaap verhelderde plotseling en met verwonderd-blijden glimlach vroeg hij:

- Gij zoudt vergunnen, Heer...!

- O, ik vergun u niets anders, dan dat gij voor mij onderzoeken gaat, wat daar ginds in het geblaêrte...

Met een jubelenden kreet vloog de knaap reeds de marmeren trappen af, die in den tuin geleidden, en was weldra in het dicht gewas verdwenen. Even zag Petrarca hem met een licht hoofdschudden na; toen wendde hij zich met ernst tot den vriend, die dit tooneel geen aandacht geschonken had, en sprak:

- Thands zijn wij alleen, spreek, Giovanni.

Ontroerd stond Boccaccio op, beide handen tegen de borst drukkende, als wilde hij het hevig kloppen zijns harten bedaren. Maar toen, de oprechte oogen, glinsterend in het vocht hunner tranen, op den meester vestigend, die gezeten bleef, en hem kalm aanstaarde, toen, met eene stem, trillende van aandoening, nu hij, de deemoedige, zoo drieste woorden tot den hoog-vereerde ging spreken, begon hij:

- Petrarca, ik zeide, dat het de triumpf van uw kwaad ik over al het goddelijke uwer natuur was, dien ik u verwijten kom. En zie, die nederlaag schijnt zoo volslagen, dat thands de verschijning alleen van een oprecht Florentijn alhier te Milaan niet genoeg is om u de reden van zijne komst te openbaren. Welnu, dan zal ik spreken. Eene handeling van u heeft, helaas, mij in doen zien, dat gij, mijn bewonderde wijsgeer, gij, dien ik zoo hoog geplaatst had, dien ik mij zoo gaarne een halven god dacht, dat gij eindelijk, Francesco Petrarca, niet onfeilbaar waart! O, gij weet niet hoe die smartelijke ontdekking een slag toebracht aan het zonnige hart van uwen Giovanni, dat zoo zelden van treurigheid wist. Indien gij slechts bevroeden kondet, hoe ik op dit oogenblik strijd voer met den plicht, die gebiedt te spreken, en met het dringend verlangen om te zwijgen!

- Bedaar, bedaar, Giovanni en spreek!

- Petrarca! en met vochtig oog knielde hij voor den meester neêr, beî zijne handen grijpend, en die vast klemmende, terwijl hij hartstochtelijk voortvoer:

- Mijn God, mijn God! hoc vind ik u hier, gehuisvest in de stad der machtige en wreede tyrannen, die Florence, ons diêr Florence vreest; hoe vind ik u hier, als hoveling gunsten aannemende van vijanden onzer lieve vaderstad! Gij, gij, Petrarca, dien ik steeds als mijn Solivagus Silvanus¹ heb geëerd, daar gij vrijwillig het gewoel der waereld ontvluchtet, u vrijwillig verbandet naar het liefelijk Vaucluse, rust en eenzaamheid zoekende om te denken en te werken! En nu, uit die zoete ballingschap geroepen om u te Rome den lauwerkrans om de slapen te doen leggen, om de jubelende hulde van heel een volk te ontvangen, nu vind ik u terug, hier, aan het woelig Hof van hen, die Florence onder een slaafsch juk willen brengen! Meent gij, mijn meester, hier die rust en eenzaamheid te vinden, die gij verlangdet? Waarlijk, ik verkeer in twijfel, of gij, wiens hand ik hier vasthoud, mijn Petrarca zijt, mijn hooge Petrarca, mijn goddelijke leidsman en meester!

1 Geliefde bijnaam, Petrarca door den vriend gegeven.

En gij, die Seneca, die Cicero verweten hebt, dat zij in hunne daden niet steeds hunne wijsbegeerte eerden, dat hunne daden niet steeds met hunne woorden overeenstemden, ik vraag u thans, stemmen uwe daden overeen met uwe woorden? Gij bij de vijanden der vaderstad huizen! O, wees verzekerd, dat ik die tijding niet gelooven konde, toen men ze mij verontwaardigd bracht, dan, weldra wierd mij de wreede waarheid geopenbaard. Francesco Nelli toonde mij uw eigenhandig schrijven, dat van verrukking sprak over uw gelukkig leven alhier! En toen... toen scheen het mij of er niets meer, of het leven ééne groote leêgte ware. De man, dien ik mij een halven god dacht, was... een vorstendenaar! Vloek over mijne kortzichtigheid, over mijn eindeloos vertrouwen op een menschenhart!

Wankelend stond hij uit zijne knielende houding op, en liet zich weder in zijn zetel vallen. Ook Petrarca, geheel ontroerd door die heftige woorden, rees op; bijna verlegen blikte hij ter zijde naar de tafel, waar eenige brieven lagen, en met weifelende stem poogde hij te zeggen:

- Betoom u, Giovanni, wat voorthollende hartstocht!

Maar de ander liet hem niet uitspreken. Op nieuw begon hij: - O, nog is het niet te laat, mijn vriend! Ik bid u, laat deze dwaling geene gevolgen hebben; laat mij u weder medethronen naar Vauclose. Dan zal dit alles slechts een benauwende droom geweest zijn, dan zal ik weêr kunnen hopen, kunnen leven, dan geeft gij mij mijn afgod weêr!

Een rimpel fronste Petrarcaas voorhoofd, terwijl hij rustig voortvoer:

- Hoor mij Giovanni. Gij laat u door al te groote onnadenkendheid medeslepen; gij veroordeelt dat, wat gij niet bij machte zijt naar waarheid te kunnen beoordeelen. Meent gij, dat ik zonder overleg gehandeld heb? Gij verwijt mij, dat ik, een Florentijn, gunsten van Florence's vijanden aanneem. Kleingeestige, vermoedt ge niet, dat er gewichtige redenen kunnen bestaan, die mij noopten dus te handelen?

- Gewichtige redenen? Mogelijk, maar wat kan boven het ge-

voel van liefde gaan, dat wij ons diêr Florence toedragen! En dat in uw hart dit gevoel niet heeft opgewogen tegen de gunsten der Viscontis, dit is het, wat men u ten laste legt. Ja, reeds fluistert men in onzen vriendenkring, ontzet als men is over uwe misdaad, dat gij een slecht wijsgeer zijt, daar gij zoo tegen eigen leere kunt handelen; reeds wil men, dat gij huichelt met schoone woorden, en gemakzucht en gouddorst u het vrije leven en de eervolle armoede doen verloochenen. Meester, men werpt een smet op uw hoogen naam! Ik sprak tegen, bewerende, dat nooit zulke laagheid in *uw* hart konde zetelen. Mijn God, zelfs toen Nelli mij uw brief toonde, sprak ik tegen als een dwaas, niet willende weten, wat met onwederlegbare bewijzen wierd gestaafd, en ik verklaarde, dat slechts de zwakheid van een oogenblik u tot dat had kunnen vervoeren, wat gij weldra zelfzoudt veroordeelen als eene zonde. Maar vriend, in mijn hart, daar was het bitter, zooals het er nimmer was geweest. Uw val was mij zwaarder te dragen dan uw verscheiden mij geweest ware. Ik, die steeds tot u had opgezien als tot een heilige, ik kan slechts over u blozen, en uw doen vervloeken!

Een sombere wolk trok over Petrarcaas gelaat, zijne levendige oogen schoten toornige blikken. Met bevende stem sprak hij:

- Men bevlekt mijn naam te Florence! Men meent, dat ik huichel! Ja, Boccaccio, ik wist dat reeds. Zie, ontving ik niet van verschillende vrienden brieven, die mij dât verweten, hetgeen gij mij verwijten komt. Zelfs epistelen in dichtvorm, waarin men wel zoo goed was niet zoo hoogen toon aan te slaan als sommigen zich aanmatigden. Men wil, dat ik dit Hof vaarwel zegge en mij in Vaucluses eenzaamheid terugtrekke; men wil, dat ik vorstengunst niet zal achten! Dwazen, onnoozelen, gij kunt des meesters gedachten niet begrijpen!

Terwijl Petrarca dus sprak, was heel zijn gemoed ontroerd door de woorden van zijn vriend. Wel hadden, zooals hij zeide, verscheidene brieven het ongenoegen des vriendenkrings vertolkt, dan, de hoofsche toon, die de meeste kenmerkten, de beeldrijke allegorieën der vaerzen, die de Zon, het eenige Licht

der Waereld, smeekten haar schitterenden glans onbevlekt te bewaren, hadden niet dus zijn hart getroffen als Boccaccioos hartstochtelijke, uit het hart opgewelde, eenvoudige woorden. Dezen deden hem eerst inzien, hoe gevaarlijk zijne handeling was geweest voor den roem en de eertijds ongenaakbare hoogheid zijns naams als wijsgeer. Verlokt door het leven van kalme weelde, door den onbezorgden staat, die hem aan het hof van Milaan toelonkten, had hij niet geacht, dat zijn toegeven aan den drang der Viscontis hem in de oogen zijner patriotische leerlingen en bewonderaars zoû verkleinen, zoû beschuldigen van gebrek aan liefde voor dat Florence, dat zij allen boven alles beminden. En dit gebrek aan vaderstadsliefde, om aldus hun gevoel te noemen, deed hen in verontwaardiging den man verloochenen, dien zij eerst als den deugdzaamsten en reinsten onder hen geëerd en aangebeden hadden. Maar Boccaccio, den zonnigen Boccaccio, trof Petrarcaas misstap het diepst. Na zijne nuttelooze verdediging van den hooggeschatten, maar thands zoo diep-gevallen meester, was hij niet meer de gezonde geest, wiens jokkernij en vroolijke levenslust dikwijls maar al te goed den dartelen schrijver der Decamerone verried. Hij was als verouderd; de glimlach was van zijne lippen, de glans uit zijne oogen verdwenen, en met gebogen hoofde ging hij voort te midden der verontwaardigde makkers, die niet aarzelden Petrarcaas reinen naam te bezoedelen, die niet als hij liever wilden inzien, dat de heilige toch maar een mensch was, en dwalen kon.

Nog steeds stond de wijsgeer voor den vriend, die na zijne laatste woorden roerloos en sprakeloos was blijven zitten, het hoofd op de borst gezonken, de oogen dof voor zich uitstarend. Boccaccio scheen in zijne eenvoudige oprechtheid geen andere uitkomst en redding te zien, dan dat Petrarca hem aanstonds naar zijne kluis aan de Sorgue zoû volgen. Maar ernstig begon de meester, de hand over het voorhoofd strijkend, als wilde hij zijne gedachten verzamelen:

- En thands, Giovanni, laat mij spreken en verklaren wat mij noopte dus toe te geven aan het minzaam verzoek des aartsbis-

schops Giovanni Visconti, die mij bad aan het hof te Milaan te vertoeven, dewijl hij meende, dat mijne tegenwoordigheid, waardoor hij en alle de zijnen zich gestreeld zouden voelen, dit vereeren zoû. Zoo waren zijne eigene woorden, die ik herhalen kan, daar gij begrijpen zult, dat ik dit niet uit ijdele pronkzucht doe. Ik zal mij in uw oogen poogen te rechtvaardigen over wat gij meent, dat ik uit lage baatzucht gedaan zoû hebben.

- Gij kunt u rechtvaardigen! O, hoe zoû ik juichen, mocht gij u kunnen zuiveren van zoo groot een blaam! Maar neen, niets, niets gaat boven de liefde voor de zoete vaderstad...

- Stil, mijn vriend, stil, en laat mij voortgaan. Ik moet mij rechtvaardigen, al zoû het slechts zijn in de oogen van den vriend, wien ik het liefst dien naam geef. Gij zeidet, hoe men te Florence mompelde, dat ik uit gouddorst en gemakzucht het aanbod der Viscontis aangenomen zoû hebben. Weet dan, dat men mij hier noch rijkdommen, noch ijdele eerbewijzingen, noch een weelderig hofleven bood; alleen vrijheid, alleen een onbezorgd bestaan. Hier in mijne woning, als gast des H. Ambrosius', ben ik wijsgeer en kluizenaar, zoo goed als te Vaucluse, verre van het gedruisch van het weelderig hof, dat mij hatelijk is. De vorsten vragen mij niet dan kleine, luttele diensten; wellicht zal ik bijwijlen als redenaar een gezantschap verzellen, wellicht zal men mij de briefwisseling met verschillende hoven opdragen. Maar op mijne tegenwoordigheid te Milaan drongen zij aan...

- Zij zijn Florences vijanden, klonk het streng en kort.

Petrarca bracht even de hand aan het voorhoofd; zijne oogen staarden somber. Steeds zag Boccaccio naar hem op met een blik, waarin strengheid en deemoedigheid elkaër afwisselden. Inderdaad wachtte hij, als het ware, de eerste gelegenheid af om jubelend uit te roepen, dat de meester gelijk had gehad dus te handelen. Maar deze gevoelde wel, hoe zwak zijne verdediging moest wezen; een onbehagelijk gevoel bekreep hem, toen hij inzag, hoe veel zijn roemruchtige naam zoû lijden door zijn ondoordachten misstap. Een oogenblik meende hij alles te kunnen herwinnen met de Viscontis te verlaten, met als boeteling in zijne kluis te

Vaucluse den smet van zich af te wisschen. Maar snel als die gedachte oprees, verdreef hij ze weêr, gedachtig aan het onbekommerde, weelderige leven, dat hem wachtte, en geveleid als hij was door de hoffelijke taal des aartsbisschops, die zich vereerd gevoelde door zijne tegenwoordigheid in Milaan. Op weifelenden toon begon hij weêr, zoekende naar zijne woorden:

- Zoo ziet gij dus, dat ik uit goudorst niet hun aanbod aangenomen heb. Het hoognoodige slechts verlang ik...

En zenuwachtig frommelden zijne vingers in de brieven op tafel, toen hij Boccaccio onwillekeurig een blik in den ronde zag slaan op het zoo weelderig ingerichte studeervertrek. Een oogenblik voelde hij zich krachteloos iets ter zijner verdediging in te brengen. Met een diepen zucht, dien hij niet kon bedwingen, zonk hij in zijn zetel terug, terwijl Boccaccio's blik, als brandende in zijne tranen, hem onafgebroken aanstaarde.

III

Plotseling trilden in het diepst der myrten- en oranjeboschjens de weemoedige klanken eener luit. Het speeltuig begeleidde met hare klagende tonen eene jonge stem, die een minnelied zong. Petrarca herkende het als een zijner eigene sonnetten, madonna Laura toegeëigend.

- Hoor, sprak hij binnensmonds, dat is mijn Pico!

Op de teenen ging hij naar de opene deur, waar hij aandachtig bleef luisteren. Het zoo gewichtige gesprek, Boccaccio's verwijtingen schenen vergeten. De vriend was met een gelaat vol stille wanhoop roerloos voor zich uit blijven staren, terwijl Petrarca met een glimlach om de lippen de weemoedige muziek volgde, zachtkens met het hoofd de maat des lieds knikkend. Geheimzinnig, tooverachtig ruischte het daar in de warme, geuren ademende stonde, in het dichtst van het lommer. Maar kort voor de laatste woorden van het vaers, terwijl de jongeling een klagend verlangen in zijne paerelende stem poogde te leggen...

daar stampte Petrarca plotseling driftig met den voet op den grond, en luide riep hij:

- Pico! Pico!

Het begon in de boschjens te ritselen, de luite zweeg.

- Pico! Pico!

Daar scheidden zich de twijgen van een, en te midden der bloesemsneeuw, die in groote vlokken bij het schudden der takjens neêrzeeg, trad Pico naar voren, zijne luit in de linkerhand, den rechterarm om het middel van een jong meisjes geslagen, wier verlegen-blozend aanschijn in het warrelend korenblond heurer haren op zijn schouder lag, als een madonnakopjen op een gouden achtergrond. Onder de zuiver-gebogen, fijn-geharceerde wenkbrauwen waren de oogen van schaamte geloken, terwijl de kleine, rechte neus en de openspringende rozeknop van den mond, zich van ter zijde tegen het blonde hair afteekenden. Onwillig kwam zij nader; door Pico, als het ware, medegevoerd, golfde bij iedere schrede heur wit gewaad met eene lange lijn, die van den schouder over den nog ongerijpten boezem en de lichte ronding der heupe zeeg. Als twee neêrgestreken vleugelen hingen hare wijde, open, in een punt uitlopende mouwen tot aan hare voeten af. De sluyer was haar van het hoofd gevallen, en sleepte half op den grond; met eene lange bloemenketen, waaruit bij elken stap de rozen vielen, had zij zich omslingerd. Hij, trotsch op zijne schoone jonkvrouw, voerde haar steeds voort, tot waar Petrarca hen glimlachend zag naderen; zij, in de lieve wanorde van heure losse haren, haren afvallenden sluyer en bloemen; hij, met zijn fieren glimlach en blijden blik, terwijl bij elke beweging uit de plooyen hunner kleederen, van hunne hoofden nog enkele witte blaadjens afwaaiden.

En die zonnige verschijning scheen alle sombere gedachten uit het hoofd des wijsgeers verdreven te hebben.

- Wel, Pico! begon Petrarca, die gouden weêrschijn scheen dus de glans van blonde lokken te zijn, niet waar?

- Neen, Heer, andwoordde de jongeling, toch waren het zonnestralen, en met kuste hij haar schoone hoofd. Maar gij hebt ons geroepen?

- Ja, zeker riep ik u, ondeugd, want hoe zoet gij uw sonnet ook begint, gij wist niet den juisten toon van zielsverlangen te treffen bij de slotakkoorden. Het is vreemd, hoe gij, jonge lieden, vol waarheid, vol innig gevoel gelukkige liefde, vroolijke liefde weet te zingen, maar nooit de klagende liefde, het smachten en smeeken kunt uitdrukken. Gelukkigen! Uwe jeugd is te zonnig daartoe, uwe liefde treurt niet, maar juicht!

- Heer, men zegt, dat gij zulk eene schoone stem hebt, zeide het meisje, bedeesd-glimlachend, zich uit de omarming van den knaap losmakend, terwijl zij Petrarca met haar goudbruin oog aanzag, zoû het een te vermetel verzoek zijn u om een lied te vragen? Reeds sinds lang verlangde ik u te hooren, en heb Pico gevolgd u tot zingen te bewegen, maar hij durfde niet, de bloode jongen, daarom, thands...

- Volgaarne, mijne lieve Beata, voldoe ik aan uw verlangen, dan, schoon de middag zonnig is, en alles van gelukkige liefde lispelt, weet, dat mijn lied slechts klagen kan.

- Zal u dit niet bedroeven?

- En al bedroefde het mij, geeft droefheid der ziele niet vaak eenen zoeten weemoed? Ik bid u meester, zing!

En de luit uit Picoos handen nemend, bood zij die met schuchteren glimlach den dichter.

Boccaccio was vergeten. Petrarca bleef staan, den rug naar den vriend gewend, terwijl de beide kinderen zich op de marmeren treden neêrvlijden, en Pico zijn hoofd in Beataas schoot leide. En toen de vingers over de snaren der luite latende glijden, begon Petrarca te zingen; met eene stem, nog treffend-zuiver en schoon, ving hij een der sonnetten aan, die madonna Lauraas verscheiden betreurde.

En de kinderen vergaten, dat het een grijsaard was, die van liefde zong.

Bij de laatste tonen ging heel zijne ziel op, smolt heel zijne ziel weg in de trillende muziek der akkoorden, gezwollen van een wanhopig verlangen. De zang scheen begeleid door de laatste klagende klanken niet plotseling te eindigen, maar weg te sterven

in de harmonie der zonnestralen en der bloemengeuren, die weldra slechts alleen hun zwijgend lied vervolgden. Ontroerd stonden Pico en Beata op, terwijl Petrarca hem de luit teruggaf; hij zag de oogen van het meisje in den glans heurer tranen schitteren, heure lippen van aandoening beven, als konde zij geen woorden vinden om hem te bedanken, en de grijsaard genoot in de volheid zijns harten over hare schuchterheid.

Maar plotseling hoorde hij achter zich een zucht. En met dien zucht verdween voor hem de oogenblik van vergetelheid, die hem eene pooze het moeilijke gesprek met den vriend had doen staken. Hij wendde zich om, en zag Boccaccio steeds voor zich staren in de zelfde troosteloze houding, de kin op de borst gezonken, in de oogen eene uitdrukking van stille wanhoop. En hij begreep, dat hij spreken moest om de achting van een vriend, van een geheelen vriendenkring te herwinnen. Zonder verlegen te zijn over zijne nieuwe lichtzinnigheid van een zijner sonnetten te zingen, terwijl ginds iemand wachtte op de rechtvaardiging, die hem het leven scheen te moeten weêrgeven, sprak hij tot Beata:

- Nu, lieve, hebt ge mij gehoord. Vergeef me, dat ik uw zoet samenzijn gestoord heb. Ik kon mij echter niet bedwingen, toen ik Pico dus ongevoelig zijn lied hoorde eindigen. Dan, zooals ik zeide, uwe liefde treurt niet, maar juicht. Moge dit altoos zoo zijn. En nu, gaat.

Als twee vluchtende duiven verdwenen zij snel in de bloemerige twijgen, onder een regen van witte bloesemblaêren. Petrarca echter trad op Boccaccio toe, vatte zijne hand, en zeide:

- Gij lijdt, mijn vriend?

- Ja, was het eenvoudige antwoord.

- O, niet langer wil ik u doen lijden. Ik zeide het u reeds, ik heb uw glimlach noodig. Hoe hebt gij u dus kunnen laten neêrslaan door eene hersenschim!

Maar de ander vouwde smekend de handen en zeide:

- O, spreek dan, ik bid u, spreek dan!

Toen nam het gelaat des wijsgeers eene uitdrukking aan van het innigst medegevoel met de diepe wanhoop van den vriend, en

met eene stem, zoo klankrijk als gevoelvol, zoo medesleepend als overredend, begon hij:

- O, Boccaccio, dat gij mij hebt kunnen verdenken van gehandeld te hebben uit lage baatzucht, gij, van wien ik dacht, dat ge mij tot in het diepst mijner ziele kendet. Hoor thands, u, wien ik nimmer iets verheelde, u zal ik ook thands heel mijn gemoed doen doorgronden, want veel is er mij aan gelegen uwe achting terug te winnen. Weet dan, dat ook mijn hart gebloed heeft, toen ik toegaf aan des aartsbisschops verzoek, weet, dat ik herhaalde malen de bede des prelaats afsloeg, daar ik de liefde tot de vaderstad hoog stelde, en de dwingelanden, die heel Italië schenen te willen beheerschen niet wilde dienen...

Langzaam trokken de zonnestralen zich gedurende eenigen tijd terug, terwijl hun schitterend goud meer purperachtig en ros wierd. Het boekenkabinetjen was niet meer in eene zee van stofgoud omwemeld; het praalbed met zijne statige draperieën en kussens en dekens van gewaterde zijde wierd nog slechts aangegeven door de lijnen der gouden gordijnkoorden. Op de met goud doorweven behangsels, op de, met gloedrijke kleuren, bemaalde paneelen, en de beschilderde glazen der diep-inliggende boogramen fonkelden nog de zonnestralen als met vurige vlammen, terwijl de ondergaande zon de sneeuw witte myrten-, oranje- en jasmijnenboschjens met rozeroode tinten deed blozen. En plotseling klonk daar weêr de nachtegaalslag der paerelende luite, begeleid door twee jonge, droomerige stemmen.

- En toen, Giovanni, toen scheen het mij of mijn geest plotseling verhelderd wierd als door een hooger licht. Ik zag in, dat ik niet mocht weigeren, wat ons het hooge doel, waarvoor wij streven en leven, steeds nader en nader zoû brengen. Ondersteund door de gunst van machtige vorsten zoû ik fier en krachtig den strijd kunnen vervolgen tegen de domme menigte, die mijne hooge roeping niet acht; niet mocht ik in zoete eenzaamheid mijn leven te Vacluse wegdroomen, niet mocht ik dat ijdele bestaan vervolgen, dat mij toch zoo toelachte; neen, ik moest gesterkt door hen, die heel Italië vrees, kampen om der gantsche waereld wille tegen

hen, die verachten wat de menschelijke ziel veredelt en verheft. Ik moest kampen voor deugd en waarheid en de menschheid wakker schudden uit den sluimer, waaraan zij zich loom en moedeloos overgaf. Streed ik ook reeds geheel mijn leven voor dat grootsche doel, maar al te dikwijls stond ik eenzaam, wel gesteund door vele vrienden en volgers, maar de krachtige hand missende, die daar moest bijstaan, waar slechts vorstengunst baten kon. Ik moest kampen tegen het dom bijgeloof, dat de dwaze wetenschap der astrologen en alchymisten zelfs aan onze meest verlichte hoven huldigt, ofschoon de Kerk die bedriegerijen als een werk des duivels veroordeelt en verdoemt, ofschoon ze zelve overtuigd zijn van de ongerijmdheid hunner voorspellingen en hunne kunsten slechts bezigen als een middel van bestaan. Ik moest kampen tegen de slechte artsen, die met belachelijke grootspraak hunne tallooze kwakzalverijen voordienen, en schandelijk misbruik maken van der lieden lichtgeloovigheid en vreeze voor den dood. Reeds tegen het denkbeeld der artsenijkunde moest ik met kracht opkomen, want is het niet tegen elk wijsgeerig en godsdienstig gevoel in, de natuur te wederstreven en het leven, dat levensvatbaarheid mist, angstvallig te willen verlengen door dusgenaamde geneesmiddelen? Ik moest kampen tegen de nietswaardige rechtsgeleerden, die de uitoefening van hunne hooge taak door gebrek aan kennis en inzicht onwaardig zijn en de reine wetenschap bezoedelen door ze als een middel tot geld-maken te bezigen; vooral moest ik kampen tegen de schoolfilozofie, die bij het huldigen van holle begrippen vergeet den mensch den eenigen weg des heils te wijzen, en hem in de haven van het hoogere leven te voeren. Ook die scholastikers, domkoppen, opgeblazen dwazen, verstouten zich zelfs de wijsbegeerte als een middel van kostwinning te verlagen; zij bieden welsprekendheid en verstand te koop, en zijn dus minder dan den zeeman of landbouwer, die slechts zijne handen en lichaamskracht tot geldverkrijgen bezigt. En heb ik ook tegen dat alles gekampt, mijn leven lang, thands, Giovanni, gesteund door den machtigen arm van vorsten, die mijne roeping begrijpen en hoogachten, zal ik met vernieuwde kracht

mijne taak voortzetten, thands ben ik overtuigd te zullen zegevieren over eigenbaat en domheid. Vriend, die triumf wierd mij als voorspeld door eene bezielende ingeving, en toen zag ik in, dat ik eigene gevoelens moest verstikken, dat ik niet om mij zelven moest geven, wilde ik der hooge roeping getrouw blijven, wilde ik overwinnen in den schrikkelijken strijd. Florence was mij lief en mijne ziel wierd verscheurd bij de gedachte, dat ik bij hare vijanden zoû moeten huizen, dat ik gunsten der Viscontis zoû moeten aannemen, maar een hoog doel stond mij voor oogen, en liever martelde ik mijzelven door mijne vaderstad te verzaken, dan dat ik dit doel opgaf. Ik kon vooruit weten, hoe mijne handeling in Florence zoû worden beoordeeld, zoû worden berispt, maar die velen, die over mij oordeelen, ik ken ze niet, en verwaardig mij ook niet ze te kennen. Inderdaad, *ik* kan niet begrijpen, wie ze als rechters over mijne handelingen plaatste. Slechts *uw* oordeel was mij veel waard!

Terwijl de wijsgeer dus sprak, zag hij niet meer Boccaccio alleen; het was hem, als zaten daar alle zijne florentijnsche vrienden om zijne zelfverdediging te hooren. En had hij zijne rede begonnen met het doel om door de macht zijner welsprekendheid en de betoovering van zijne klankrijke stem den vriend zijnen misstap te doen vergeten, zich al meer en meer opwindende bij het gloeyen zijner woorden vergat hij zelf, dat die slechts de sluyer waren, waarmede eene onvoorzichtige daad bedekt moest worden, en meende hij in waarheid martelaar te zijn voor de groote zaak van het Humanismus. Steeds sprak hij voort, het zoetluidend Italiaansch latende varen voor ciceroniaansche stroomen Latijns en toen hij Boccaccio aan zijne lippen zag hangen, scheen hem ook zijn geheel denkbeeldig auditorium van florentijnsche geestverwanten gewonnen.

En steeds trokken zich de stralen der zon al meer en meer terug. Achter de heuvelen in het verschiet schitterden de wolken van purper en goud, terwijl de rustige Ticino in een rossen glans voortdreef. Reeds begonnen enkele, nauw zichtbare starren in het nog bleeke azuur te fonkelen. Uit de myrtenboschjens traden

Pico en Beata te voorschijn, steeds met hun droomerig, zacht gezang op de lippen, en dwaalden in het park rond, bijwijlen achter de heesters verdwijnend.

- En o, Giovanni, het is bitter, tot stervens toe bitter, als men geheel zijn hart ten offer brengt aan een groot denkbeeld, als men slechts leven wil, slechts ademen wil tot de verwezenlijking van dat denkbeeld, niet uit ijdele zucht naar roem, maar tot het welzijn der dwalende menschheid, dat men dan een beminden vriend in ondoordachte, overijlde verwijtingen eene handeling hoort berispen, die men zelf met een bloedend en brekend hart volvoerde, dat men, slechts gedachtig zijnde aan het grootsche, den mensch verheffende doel, beschuldigd wordt van gouddorst en gemakzucht!

En terwijl de laatste stralen zich achter de toppenlijn der heuvelen terugtrokken, terwijl de starren reeds vurig begonnen te fonkelen, en het trillende lied der beide kinderen in een langgerekten kus wegstierf, hoorde Petrarca plotseling eene snikkende stem, die uitriep:

- Meester, meester, vergeef mij, o, gij zijt groot!

De gravinne van Salisbury¹

1342

In 1342 had Koning David Bruce van Schotland het beleg geslagen voor het kasteel van Salisbury, alwaar de gravin niet op den bijstand van haar, in gevangenschap verzuchtenden, gemaal konde rekenen. Eduard III, haar te hulp snellende, joeg door zijne komst alleen de Schotten reeds op de vlucht.

1

Gelijk een vlucht verschrikte duiven weemlen
 Aan 't open boograam rond heur meesteres
 De kamervrouwen... Dan, de hope straalt
 Weêr in de blijde blikken, die naar buiten
 Zich turend richten... Eén zucht van veraëming
 Doorvaart elks boezem; één kreet wedergalmt
 Er trillend langs de bogen des gewelfs:
 'De Koning komt!'
 Daar glinstren door het groen
 En speer en spies als zilvren bliksemschicht;
 Als starren spranken door het ijle loover
 De blikkerende schilden; snuivend brieschen,
 Gehinnik, als van steigerende rossen,
 Klinkt luider steeds, totdat de koopren schal
 Der schetterende krijgsklaroenen davert,
 Door alle heuvlen duizendvoud weêrkaatst...
 Des legers voorhoê naakt, zoo schittrend-schoon,

1 Zie *Froissarts Chroniques* Liv. 1, part 1. Ch. 165-168.

Zoo ridderlijk, dan, ook zoo dartel tevens,
 En weeldrig in den glans van wapenpronk,
 Als voer zij ten tornooi, en niet ten krijg.
 De bonte pluimen, de banieren wappren;
 De zon weêrspiegelt zich in 't stralend staal,
 In 't schichten schietend koper van elks pantser,
 En giet, nu reeds de schaar den breeden heirweg
 Kasteelwaarts optijgt, over 't bont gewemel
 Een zee van licht...

‘De Koning komt! Triumf!’

Zoo jubelt heel de zwerm der hofjonkvrouwen,
 In 't wijd-geopend venster op haar kussens
 Rondom heur blonde meesteres gezegen.
 En met de sluyers wuiven zij het welkom
 Den ridders toe, wier dartele edelknappen
 Hun kleurge standerds wapperende heffen,
 Als tegengroet, der schoone schaar geboôn.
 En zilvertonen mengen heur kreten
 In 't koper van 't herautengetrompet.
 Plots beurt de burchtvrouw zich, en snel zich spiegkend
 In 't glas, dat een der maagden langt, verschrikt
 Zij om heur ordeloozen tooi, om 't hair
 Dat warrelt rond de nog verbleekte wangen:
 De sporen van haar doodesangst en wanhoop,
 Toen Bruces heir heur slot omcingeld had,
 En handenwringend zij gebeden stortte,
 Zich van den bidstoel sleepend naar 't altaar,
 Der Hemelkoningin om uitkomst smeekend...

Voorbij dat leed!

‘Voort, maagden, schielijk voort!

Dat ik mij op het schitterendst thands dosse
 Voor Edward, mijn bevrijder, zoete vorst!’
 En dartlend door den zwerm der hofjonkvrouwen

Omdrongen, ijlt zij heen, en nogmaals klinkt het:
 ‘Voor Edward, mijn bevrijder, zoete vorst!’

Omstuwd door slechts de bloem des eedlen adels,
 Glimlachend op haar trappelende tellen,
 Genaakt de prins in glanzend-gouden halsberg,
 Dien half een purpren wapenrok verheelt,
 Waarop in gloënde verven Englands liebaard
 Zich grimmend heft... Het purpren fulp des dekkleeds
 Omhuilt zijn gitzwart strijdroos tot de hoeven,
 Terwijl de sneeuwen pluimen op den kop
 Het trotsche dier bij elken tred doet zwieren...
 En als een zonne straalt verblindend op
 Des princen boezem 't gouden schild...

Terwijl

Het leger op de breede vlakte reeds
 Zijn tenten in 't gezicht des burchts ontplooit,
 Rijdt dappere Edward met zijn uitverkoornen,
 Zoo schitterend-schoon als Koning Artur zelve,
 Omstuwd door riddren zijner Tafel-Ronde,
 De haastig neêrgezegen valbrug op,
 Den voorhof in van Salisburys veste.
 Wijd opent zich de burchtpoort, en de zwerm
 Der maagden zwiert, - nu geen versaagde vlucht
 Van duiven meer, dan, wel van speelsche vlinders, -
 Den koning toe, en juublend biên zij hem
 Haar lauwertwijgen, 't pad met rozen strooyend,
 Tot plots elk wijkt...

Niet ranker beurt de bloem
 Zich op heur teeder-slanken stengel, dan
 Nu de edelvrouwe als zwevende genaakt,
 Het aangezicht door glans en zoete vreugde
 Verklaard; 't zacht-blauw dooraêrde floers des ooglids
 Haar blikken sluyrend, wijl de rozeknop
 Der lippen in een lach tot roze ontluikt.

Azuur damast, bezaaid met zilvren leliën,
 Omprangt haar leest en zijgt in rijke plooyen,
 En eindt in zwaren, gollevenden sleep,
 Dien cierlijk jeugdige edelknappen beuren.
 Het zilverblonde, zijdig-zachte hair
 Schijnt als een maneschijn om 't wit gelaat,
 Waar nu 't verbleekte blosjen op herdaagt;
 En een saffieren diadeem kromt sparklend
 Heur lokkig hoofd zich om...

Bij d'aanblik dezer

Zoo zedig-schoone gastvrouw houdt de stoet
 Verrast, verrukt, als in betoovring, stand,
 En elke ridder haast zich uit den zadel,
 Gebiedend, dat men hem de sporen afdoe.
 De vorst treedt toe om hofflijk der gravinne
 Zijn hulde te betoonen; dan, zij snelt
 Hem reeds te moet, zinkt neder aan zijn voeten,
 En heft den blik van haar vioolblauw oog,
 Waarin een trane paerelt, schuchter op.
 Zacht murmelt zij van vuurge dankbaarheid,
 Van liefde en eeuwge trouw aan heuren vorst,
 En wen die haar de zwaar-geschoeide hand
 Tot rijzen biedt, prangt ze op den gulden handschoen
 De rozenlippen...

2

Toen beurde Edward echter
 Haar hofflijk op; zij zag hoe aller blikken
 Zich aan heur wondre schoonheid nog vermeiden,
 Hoe teedre gloed des princen oog deed flonkren,
 En blos op blos verhoogd' haar rozetint...
 Dan dra, - gedacht zij, dat meer waardigheid
 Der gastvrouw voegt? - verwon zij 't schuchter sagen,

En met een tooverzoeten lonk en lach
 Haar slanke vingeren den koning reikend,
 Geleidde zij, omstuwde door maagden, riddren
 En knapen haar bevrijder tot in 't slot,
 De burchtzaal door, naar 't luisterrijk vertrek,
 Den koninklijken gast in ijl bereid.
 En nogmaals meent zij hem met cier van woorden
 Haar dankbaarheid te malen, maar zijn blik
 Doet op heur mond die honigtaal besterven,
 En schuchter als een boerenmaagdelijn
 Slaat de edelvrouwe weêr de wimpers neêr,
 En nogmaals bloost haar perzikdonzen wang...
 Alleen met trillend-zacht gemurmelt heet
 Ten tweeden maal zij haar bevrijder welkom...
 En gaat...

Een schildknaap gespt thands Eduard
 Zijn pronk van wapnen los... twee pages naadren,
 En de een biedt hem op kostbren schaal den beker,
 Dien de andre vult met kruidensoeten wijn.
 Dan, nauwlijks roert de koning met de lippen
 Den kelk aan, geeft dien weêr, en wenkt, dat men
 Hem late...

Langzaam treedt hij aan het hoog
 Zich rondend raam; bij 't mijmren en het peinzen
 Omzweeft zijn mond een wonderlijke glimlach,
 Glanst in zijn oog op nieuw die teedre gloed...
 Wat tooverbeelden, gulden vizioenen,
 Bekoren 's dappren ridders ziele, nu
 Zoo week als die eens minnezieken minstreels?
 Een zucht ontrilt bijwijlen aan zijn lippen;
 Een vochtig waas omfloerst den glans der blikken,
 En 't harte schijnt den immer onversaagde
 Thands van ontroering in de breede borst
 Te kloppen...

En dus in zijn mijmeringen

Verloren, ziet de dromer niet, hoe weêr,
 't Tapijtwerk voor de deur geheven wordt,
 En Salisburys burchtvrouw binnentreedt.
 Dan, plots verneemt hij heure zilvren stemme:
 'Hoe dus in droomen, in gepeins verzonken,
 Mijn Heer, dat tranen in uw oogen wellen?
 Wat droefenis ontroert u 't harte zoo,
 Dat zwoegend zich uw boezem heft? Hoe dan!
 Zijt gij in hooge niet, dat ge den vijand
 Bij d'aanblik reeds van uwe fiere strijdren
 Deed vlieden? Kom, o, zoete Vorst, kom mede!
 Men sloeg in mijne hal de taafelen op;
 U wachten allen aan 't festijn, dat ik
 Beval ter uwer eere; en in de kannen
 Schuimt reeds de wijn; een keur van minestreelen
 Stemt luit en fluit... hoor, 't juublend feestgedruisch
 Dringt tot ons door!... Laat andren peinzen, prins,
 Niet gij, wien 't alles zonnig toelacht... Kom!
 Met biedt zij hem heur hand, en vurig grijpt
 Hij die, ze drukkend aan zijn breede borst,
 En minziek op haar blikkend, spreekt hij zuchtend:
 'O, zoete vrouwe, weet, dat sinds ik hier
 Uw veste binnentoog, 't mij al een droom
 Van weelde schijnt, die mij 't gemoed verteedert.
 Mijn ziel vloeit over van zoo zaalge vreugde,
 Dat ik wel weenen wilde aan uwe voeten
 Me vlijend... Een gedachtenvlucht omzweeft me
 Gelijk een vlucht van goudgewiekte vlinders,
 En 't schijnt, hun vleuglen streelen mij het voorhoofd...
 't Is al een droom!'...

Hoe diep ook in het hart
 Ontroerd, bedwong de vrouw heur schuwe vreeze.
 Haar vingren lagen steeds als leliën op
 Des vorsten boezem, door zijn hand omklemd.
 Schoon zoet-glimlachend sprak zij toch met licht

Getril in 't paerlig zilver van heur stemme:

‘Wil, Vorst, niet meer dus droomen, en kom mede!

Waarom verliest gij u in droef gepeins,

Wen 't levenspad slechts zonneschijn en rozen

En louter weelde u biedt? De Heilige Jonkvrouw,

Zij, vol genade, ontzeide u nooit haar gunst,

U tot de meest gevreesde en meest geëerde

Der Christenheerschers heffend - Schotlands koning

Vermoogt gij t'allen tijd, hoe hij u tarte,

Den trots te fnuiken... Zeg me dan, waarom

Aldus versmacht in een droefgeestig mijmren?

Wat leed verteert uw ziel...?’

Toen sprak de vorst,

En vaster sloot zijn greep zich om de vingren,

Als leliën steeds hem op den boezem bloeyend:

‘Wat leed? O, dierbre vrouwe, 't is geen leed,

Dat mij vervult, maar wel een droom van weelde

En zaligheid, die 't harte mij, den strijder,

Zoo week maakt, of ik hem op rozen droomde,

En zoete stemmen mij in sluimer kweelden...

En o, mijn schoone, zingt niet een dier stemmen

In uwe ziel, verradend mijn geheim,

Verradend wat mij 't harte dus verweekt,

Verradend, waarom 'k in gepeins verzonk,

Verradend, waarom ge in mijn oog een traan

Zag trillen, waarom mij de boezem zwoegde?

O, spreek, vermoedt gij 't niet?... Toen ik u zag,

In uwen dos zoo schoon en schitterend als

Een blauwe bloeme op teeder-ranken steel,

Wijl ge uit den zwerm der hofjonkvrouwen trad,

Greep liefde me aan, en ving mij in zijn kluistren

Als bloemenkeetnen... O, hoe gaëloos-schoon

Zijt gij; hoe schoon, o vrouwe, en zacht en zijdig

Die lokken, kruivend als een vloeyend zilver;

Hoe schoon dat oog, zoo peilloos-blauw, zoo diep

Gelijk de zee; hoe schoon die malsche lippen,
 Die mij de hand tot eerbetooning kusten!
 O, kussen ze mij thands op mijnen mond!
 O, spreken thands ze niet meer tot den vorst
 Van eeuwge trouw en eeuwge dankbaarheid,
 Maar tot den minnaar en met zoeter klanken'...
 Onstuimig van hartstochtelijkheid sloeg Edward
 Reeds d'arm haar om de leest, dan, schielijk week ze,
 En sprak, de vingren smeekend tot gebed
 Gevouwen, trillend, bevend van ontsteltnis:
 'Mijn Heer, mijn Vorst, mijn lieve zoete Vorst!
 O, zwijg, niet verder! Spot ge met mij, arme?
 Zoudt gij, zoo schoon een ridder, tot mij ooit
 Uw blik doen dalen! O, genaê, genade!
 Want niet geloove ik, dat ge in ernst dit woord
 Van teêrheid uittet, en is toch dit zoo,
 Ach, heer, gedenk, gedenk, dat mijn gemaal,
 De fierste en dapperste van al uw riddren,
 Steeds, u ter eere, streed; dat thands voor u
 In keetnen hij geboeid in 's vijands kerker
 Verzucht... Ach, eedle prins, gedenk, gedenk,
 Hoe hij me mint, en hoe ik hem bemin!
 Genade, prins, genaê! Dat smetteloos
 'k Zijn eer beware; spreken niet uw woorden
 Meer van verleiding!'

Weenend zonk zij neêr
 In 't kreuklend blauw damast, omslingerd door
 Het zilverblonde hair, en elke snik,
 Die haar doorschokte, deed in heuren hoofdtooï
 De steenen flonkren... Dan, toen Edward teêr
 Haar hief, en troostend van zijn liefde sprak,
 Toen reeds zijn mond haar rozenlippen zocht,
 En om heur leest zich vast zijn armen prangden,
 Kreet, los zich rukkend, zij hartstochtelijk uit:
 'En zoo 'k mij gaf, verwonnen door uw macht,

O, koning, dan zoû 'k na die liefdestonde
 U smeeken, neen, u dwingen, dat men mij
 Het lijf zoû geeslen, dan, mij, aan vier rossen
 Gebonden, van elkaër de ledematen
 Zoû rukken, aller vrouwen tot een voorbeeld,
 Die de eens gezworen heilge huwlijkstrouw
 Niet achten...?

Trillende van woede rees
 Ze omhoog, en tartend trof haar blik den blik
 Des princen...

Maar geen reden had zij meer
 Tot vreezen; gantsch bewogen door de fierheid
 En engelreine kuischheid van de vrouwe,
 Die teër hij minde, trad de trotsche ridder
 Eerbiedig nader, boog de knie, boog 't hoofd,
 En vroeg met deemoed om vergeving...

Maar
 Voor zij het weêrwoord konde spreken stroomde
 De stoet van riddren en jonkvrouwen binnen,
 Den koning en de burchvrouw aan den disch,
 Aan 't schitterende feestmaal hoflijk noodend...

3

Aan lange taaflen, waar het gouden vaatwerk
 Zijn steenen flonkren doet als druppelen vuurs
 In 't licht der luchters, reyen zich de gasten.
 De tafelvreugd verhoogend, ruischt het spel
 Der pijpers en der zangerige veêlers,
 Somwijlen overstemd door schaatrend lachen,
 Dat schalt, wanneer de kan geheven wordt,
 En malvezij in gouden stroomen vliet.
 Een zwerm van pages krielt er om de taaflen,
 Op zware schalen 't rokend wildbraad zeulend,

Zoo hartebeest als zwijnskop, waar de pracht
 Der veedren van 't gevogelt tusschen schittert:
 De sneeuwen tooi der zwanen, die nog cierlijk
 De halzen krommen, en de kleurenweelde
 Der pauwen, hunne staarten wijd ontplooyend
 Als waayers, sparklend van juweelen...

Aan

Der gastvrouw zijde op haar gravinnethroon
 Is Edward neêrgezeten, en een stoet
 Van edelknaben dringt zich om den prins,
 Zijn gunst elkaër benijdend, zoo de vleyend-
 Geboden spijze niet wordt afgewezen.
 Een zelfde bord van rood en schittrend goud,
 Een zelfde kelk, die purpert van robijnen,
 Wordt èn den vorst geboôn èn der gravinne,
 En met een hoffelijkheid van woorden smeekt
 Hij de eer haar af, dat van heur spijze en drank
 Hij nemen moge...

Dan, uit hoffelijkheid

Alleen schijnt deze beê geslaakt; niet tast
 De koning toe, hoe ook de gastvrouw noode.
 De volle kelk, dien zij maar met de lippen
 Beroerd had, leêgt zich nimmer: 's princen oog
 Ziet haar slechts, die ter zij' hem is gezeten,
 Tot met een zucht, zoo luid als brak zijn hart,
 De ridder weêr zich in gepeins verliest.
 Hem zinkt het hoofd als knakkend op den boezem,
 Terwijl zijn blik van onder zijne pinkers
 De zilvren leliën schijnt te tellen, die
 Op 't rijk azuur gewaad der vrouwe stralen...
 Hij ziet niet hoe de pages rond hem krielen;
 Der spijzen geur, die dampet, bekoort hem niet;
 Om niet heft telken maal een knaap zijn schenkan,
 En wen de gastvrouw hem hun gouden beker
 Wil bieden, weigert zelfs hij haar, maar smachtend

Blijkt hij ze toe, en zóó teêr, dat de roemer
In heure vingers beeft...

Een ieder wordt

Om 't zeerst verbaasd door 's konings mijmerij,
Zoo weinig voegend bij hun feestgejubel,
En spotziek glimlacht meenge schalke jonkver,
Terwijl een zacht gefluister door de zaal vaart,
Dat plots het luide schaatren doet verstommen:
'Gewis, de koning wierd teleorgesteld,
Daar hem lafhartig Bruce ging ontvlieden,
Vermijndend slag te treffen, zóó dat Edward
Geen glorie zoû omstralen, wen hij Windsor
Na nutteloozen krijgstoet binnentoog...'
Wel had de vorst minachtend hen belachen,
Waar' 't fluistren zijner riddren hem ter oore
Gekomen; ander leed vervult zijn harte,
En zielbedwelmend, zalig-zoet geluk
Vervult het tevens...

Voor het laatst drinkt elk

Den roemer uit, die bruischend overschuimt,
Tot heildronk aan den koning en der gastvrouw
Gewijd. De knapen zetten hunne kannen
Ter zijde, en snellen toe met waschgerei.
De een biedt den dischgenoot een gouden bekken
Waarin zijn makker geurig water stort;
Een derde houdt de purpren dwaal gereed;
En elke gast wast zich de vingren schoon.
Dan heft de burchvrouw hare hand tot teeken,
Dat ieder rijze...

En in de ruime hallen

Vermeit zich dra de schaar van Edwards riddren
En der gravinne schoone maagdenstoet
Met zang en dans, met schaak- en dobbelspel
Bij 't lustig snaargeruisch van luite en vedel...
Dan, onbemerkt verwijdert zich de gastvrouw...

4

De stille nacht breidt vae vleuglen uit.
 De starrenlooze hemeltransen welven
 Hun diepe en ondoordringbre duisternis
 Gelijk een somber wulfsel over de aard,
 Totdat ten leste uit zwarten wolkenwarrel
 De doffe maan heur bleekwit schijnsel giet.
 Haar zwakke glans lucht over 't hoog terras,
 Welks breedte trappen van graniet tot in
 Den slothof voeren, die op 't zilvergrijs
 Der wolken kartelend de toppenlijn
 Van 't zwartig-groen geboomte omhoog beurt.
 Het ruwe beeldhouwwerk van grauwe steen
 Wordt in het scheemlend licht met lichte kanten
 Getint, en dreigend schijnt zich griffioen
 Bij griffioen te reyen, waar ze als pijlers
 De balustrade, die 't terras omzoomt,
 Op kop en toegevouwen vleuglen torschen...
 Daar treedt, als een azuren straal zoo schittrend,
 De burchtgravin ter wijde hofpoort uit,
 En hijgend naar heur adem, zich aan 't harte
 De handen prangend, krijt met bange stem
 Zij in ontroering:
     'Kom, o, voedster, kom!'
 Een oude best, wier witte haren fladdrend
 Den donkren kap ontwarlen, volgt heur schreden:
 'Ge riept mij, vrouwe, toe, dat ik zoû komen?'
 'Hier! 't Is hier koel! O, laat me, ik kan niet meer!
 Ik zwijm!'
     'Hoe, lieve vrouwe, dus ontroerd!'
 En in heur bevende armen vangt de grijze
 Haar meesteres op, die in hevig snikken
 Het blonde hoofd met zijn saffieren tooi
 Aan voedsters trouwen boezem vlijt...

‘Wat deert

U, lieve?’

Vraagt verschrikt de minne weder,
En strijkt, als troostte zij een weenend kind,
De zilverzijden lokken uit het aanzicht
Der vrouwe...

Koele wind, om heure slapen,
Die kloppen, zachtkens luwend, biedt veraëming...
Ze heft zich weêr, en niet zoo schichtig blik
Haar oog in 't rond; de somber-kalme stilte
Is zoet voor 't als in koortse bonzend harte...
‘O, spreek thands, spreek, wat deed u dus ontroeren,
Wellieve vrouwe?’

Smeeckt de grijze voedster;
‘t Was of een angst u voortjoeg naar den vrije,
Of snaktet ge naar lucht...’

‘Ja, wèl een angst’,
Is 't weêrwoord,

‘En een angst, ach, voor me zelve!
De kracht beging me, ik voelde mij zoo zwak!
Helaas!’

Een dof gesnik schokt telken maal
Heur boezem, in het blauw damasten keurs
Bij 't haastig ademen zachtkens deinend.
Als moede zinkt heur hoofd der voedster op
Den schouder, en, met drang van woorden vleit
Die nogmaals hare troosteloze vrouwe,
Dat, wat ze ook lijden moog', zij 't niet verzwijge.
Daar klinkt het zuchtend aan het oor der grijze,
Terwijl een snik bijwijlen nog de woorden
Doorbreekt:

‘O, kondet ge ooit vermoeden, minne,
Wat tweestrijd mij de bange ziel doorwoelt!
Gevloekt zij deze dag, die in mijn slot
Den koning voerde!’

‘Hoe, wat, meesteres!
 Deêz dag gevloekt, deêz dag, waarop de vijand
 Ten leste vlood; deêz dag, die uitkomst gaf!
 Is reeds vergeten uit wat gruwbreu nood
 Hij u verlost?’

‘Laas, ach, minne, zwijg!
 Vergeten is 't, o ja, vergeten is 't!
 Niet heugt het mij, dat Bruce mijnen burcht
 Omcingeld heeft, niet heugt mij angst en nood,
 En dat der heilige Moedermaagd ik bad
 Om redding... 't is vergeten, gantsch vergeten!
 Mij heugt niet dan een enkele oogenblik:
 De stonde, dat mij koning Edwards armen
 Omknelden, wjl zijn mond den mijne zocht!
 Die stonde, o nooit, o nooit vergete ik haar!

.....
 Hoor voedster, laat mij aan uw harte hier,
 Waar ik beschermd ben voor *mijns* harten dringen
 Dit leed u klagen! ach! 't is snel gezegd,
 Hoe het u ook verbijstren zal, gij trouwe!
 Deêz morgen bad de koning mij om liefde;
 Ik wederstond hem, 'k dacht aan mijn gemaal,
 Die mij bemint en in zijn kerker kwijnt.
 Eerst vleide ik, smeekte ik, dat de koning hem,
 Zijn eêlsten ridder, niet onteeren zoude,
 Toen greep mij gramschap aan en dreigend kreet ik;
 Ik zeide... ach, 'k weet thands niet meer wat ik zeide,
 Maar hij liet af, en knielend vroeg hij, dat
 Ik hem vergeven zoude...

En toen, o, minne,
 Toen voelde ik mij zoo zalig-zoet bewogen...
 - Vervloekt, driewerf vervloekt zij deze dag! -
 Toen voelde ik, dat hartstochtlijk ik hem minde!
 Aan 't feestmaal was hij aan mijn zij' gezeten
 Op mijnen zetel, at hij uit mijn schotel,

En eenmaal heeft hij uit mijn kelk gedronken...
 En 'k smachtte om teeder hem aan 't oor te lisplen:
 O neem mij, neem me! Ik heb u lief, ik heb
 U lief!

En toen ten leste ik vlieden kon,
 Was 't of een ijzren vuist zich om mijn keel
 Gewrongen had, mijn gorgel samenschroevend.
 Een vuur blaakte in mijn hoofd, ik haastte mij
 Naar buiten, hijgende naar koeler lucht...
 En thands, o dierbre minne, troost mij; slingre
 Mijn zwakke ziel niet langer tusschen 't wenschen
 Van 't weifelende hart, dat zwijmt en smacht,
 En tusschen mijne fierheid... Ach, helaas!
 Gedenk ik fierheid slechts als kampend tegen
 De zaalge weelde, die me in rozen kluistert?
 Gedenk ik niet de liefde voor mijn egaë,
 Schoon nog deêz uchtend ik in snikkend bidden
 Der Maged bad, dat zij hem me aan den boezem
 Zoû wedervoeren? O, met duivelsliste
 Bedwelmt de walm des hartstochts! Vloek, vloek, minne,
 Met mij den zoo rampzaalgen oogenblik,
 Dat koning Eduard mijn burcht betrad!'

Hoe ook de minne troost, zij hoort haar niet.
 Uit heuren blik schiet weêr dat schichtig vier,
 Dat flikkert in het oog der schuwe hinde,
 Wen achter zich zij 's jagers tred verneemt.
 En eindelijk, als vermoeit het dof gefluister
 Der voedster heur, wendt zij met mat gebaar
 Zich af, en klagend murmelt hare stemme:
 'Laat, lieve, thands mij eenzaam hier verwijlen.
 Deêz sombre stilte is wat mijne ziel zich wenscht.
 Dat hier ik aan mijn dierbren gade denke;
 'k Wil bidden; moog' Maria 't hart mij sterken
 Ter wille van zijn liefde...'

't Hoofd licht schuddend
 Tript de oude weg...
 De mane omhuift zich weêr
 In somber wolkenfloers, haar glansen tanend,
 En nauw meer zichtbaar grimmen in den donkre
 De muilen der griffoenen, stil zich reyend
 Als grauwe spooksels... Breeder breidt de wind
 Zijn klapperende vlerken uit en doet
 Van eik en pijn de kruinen zachtkens-krakend
 Zich nijgen... Huivrend hult zich de gravinne
 In d'ijlen zilvergazen sluyer, los
 Om hoofd en hals gewonden; telkens rilt ze...
 Toch mart ze en in de duisternissen tuurt
 Heur blik, wijl haar de boezem golvend zwoegt.

5

Daar schrikt zij op uit haar zoo droef gemijmer...
 Een mannentred weêrklinkt plots, regelmatig
 De treden van graniet bestijgend, 't steen
 Somwijlen knerpend bij 't zich opwaarts heffen
 Des loomen voets... Reeds deist de burchtgravin
 Bij 't naadren der gestalte, tot de maan,
 Ten tweeden maal het wolkenfloers verscheurend,
 Met flauwen straal het ridderlijk-schoon aanzicht
 Beschijnt des konings...
 De edelvrouwe wendt
 Zich schielijk om, ten einde den verleider
 In 't zwart der schaûw nog onbemerkt te vlieden.
 Maar reeds zag Eduard van veer' 't azuur
 Haars pronkgewaads in 't nachtljik duister blauwen,
 En met een stem, waarin zijn deemoed trilt,
 Smeekt hij der schuwe:
 'Blijf, o, wil niet sagen!

Ge vlucht mij noôloos, schoone vrouwe, ik naak
 U even eerbiedvol als ik de beeltnis
 Der goddelijke Jonkvrouw pleeg te naken!’
 En zijne smeekbeê, rein als een gebed,
 Toch smachtend van een heimlijk-zoet verlangen,
 Op tot haar stijgend, laas, verlamt heur kracht,
 En beidend mart ze...

In ootmoed knielt hij neêr,
 En hartstochtsloos, als waar 't uit hofflijkheid,
 Beurt aan zijn mond hij heure hand, die beeft,
 En zucht...

‘O, rijs, mijn prins, kniel voor mij niet!
 Uw trouwe dienaress ben *ik*, mijn koning!’
 Zoo murmelt ze, en haar stemme, als een muziek,
 Streelt hem de ziel; toch, hoe ze vleye, niet
 Voldoet hij aan heur wensch; hij blijft geknield...
 Slechts laat hij zacht heur witte vingren slippen,
 En elken forschen klank zich in de stem
 Verdrukkend, ruischt verteedrend hij die haar
 In 't oor:

‘O, laat mij knielen, eeuwig knielen!
 Ik lijd! Een duldelooze smart verteert me!
 Voorbij, mijn vrouwe, is thands de droom van weelde,
 Die dezen uchtend me op haar wieken scheen
 Te heffen, weg van de aard, hoog in den blauwe!
 Voorbij gezwefd is ook de vlucht der elven-
 Gestalten mijner zalige gedachten!
 Mijn ziel is somber, somber als de nacht.
 Geen enkele star lucht me uit haar neevlen tegen,
 En ik zoû hier, - mijn laatst verlangen zij 't! -
 Aan uwe voeten knielend willen sterven,
 Verscheidend met de bede op mijne lippen,
 Dat gij voor koning Edward bidden mocht...
 O, bid voor mij, voor mij, rampzaalgen vorst!’

Is 't listig veinzen, dat de minnaar thands
 Zijn mannekracht, ja zelfs de macht der tale,
 Die overredend lokt tot wederminne,
 Verloochent? Waarom klaagt die forsche ridder?
 Wat ruischt zijn woord zoo kwijnend als het lied
 Des vinders, die de luite weenend tokkelt,
 En liefdeziek weêrtrillen doet? Of breekt
 Den immer onversaagde waarlijk 't harte
 In zijnen boezem? Hoe het zij, de fierheid
 Der edelvrouw, wegsmeltend bij die klanken,
 Beschermt niet meer haar voor onzaalge wenschen,
 En snikkend barst zij uit:

‘Gij lijdt, gij lijdt?’

Gij lijdt voor mij? Door mij is 't, dat gij lijdt?
 O, Vorst, lijd langer niet, rijs op!’

Hij heft zich,

En:

‘O, niet waar, gij wilt niet, dat ik lijde?’

Zoo bidt zijn stem. Zij fluistert:

‘Neen, ik wil

Dat niet, ik wil dat niet! Droom weêr uw droom,
 En eindloos duur' die zieleweelde...’

Plots

Verstomt ze; heur violenoogen luiken,
 Haar boezem hijgt en zijgt in weeke golving,
 En in des konings armen aan zijn borst
 Zinkt zij half zwijmlend neêr...

‘O neen, o neen!

Ik wil niet, dat gij lijdet; beure weder
 U op zijn vleugelslag een zaalgend droomen!’
 Daar voelt zij op heur lippen, 't woord verdrukkend,
 Dat nog zij spreken, zijne lippen brandend
 Zich prangen, met een gloeyend-heeten kus
 Ze sluitend... Huivrend weert zij zich, maar nogmaals
 Zinkt op heur mond zijn mond, dan nogmaals, en

Dan nogmaals...

En op eens met bangen kreet
Scheurt uit zijn knellende armen zich de vrouwe,
Den blik verwilderd, op de donzen koon
Een purpergloed, de zilverzijden lokken
Haar woest omwarlend, en met schellen gil
Schreeuwt zij in doodeswanhoop uit:

‘O neen!

Van hier, van hier, verlaat mij, o verlaat mij!
Uw kussen schroeyen mij als hellevuur
De lippen... Help Maria! Helpt mij, Heilgen!
Verleent mij moed der lokkende bekoring
Te ontvlieden!’

Meer dan vrouwelijke kracht
Bezielt haar; de armen, die heur telken maal,
Dat zij zich losrukt, vaster weêr omstrenglen,
Ontvlucht ten laatste zij met jubelkreet...
Nog grijpt hij in den wilde, en sliert den sluyer
Haar van de warrelende lokken... Zij
Desniettemin, dien greep ontkomend, snelt
De burchtpoort in, verdwijnt, en golvend zwiert
De lange sleep des blauwen pronkgewaads
Haar achterna...

6

Het eerste rozig gloren
Des daagraads glimmert aan de grauwe kim,
Met koopren gloed die blakend.

In den hof

Van Salisburys veste rept zich drok
De schaar van Edwards strijderen en knapen,
En de eerste zonnevonken kaatsen spelend
Zich weder in den glans van blank metaal.

De koning naakt, te midden van de bloem
 Der eedlen, die als lijfwacht hem omringen.
 In volle wapenrusting gloort de vorst,
 Maar somber tuurt zijn oog, en somber wolkt
 Zijn voorhoofd zich; stilzwijgend rijdt hij voort,
 En niet één ridder, die der scherts zich waagt,
 Die zelfs maar glimlacht, wen rond Edwards arm
 Een gazen sluyer hij geslingerd ziet...
 Een eensklaps buigt zich uit het open boograam,
 Omdrongen door heur schalke hofjonkvrouwen,
 De burchtgravin, ten eind' haar lesten groet
 Der gastenschaar, die henenvaart, te brengen.
 Met hoofscheid nijgt de koning zich, en smeekend
 Durft hij nog wenschen:

‘Moge, o gastvrouw, u

De Hemel hoeden, en - vergeef het mij,
 Zoo 'k van mijn eengen troost, van hoop niet aflat -
 Moogt gij mij eenmaal niet ontzeggen wat
 Gij thands me ontzegd hebt...’

Toen sprak hoffelijk

De burchtgravinne:

‘Moge, o koning, u

De Hemel hoeden, en moge elke wensch,
 Die in uw hart als vunze giftbloem woekert,
 Uw reine ziel besmettend door haar walm,
 Verwelken, vorst, om nimmer te herbloeyen...’
 Een blik, een zucht is Edwards eenig weêrwoord...
 En zie, metalen reuzenslang, die slingrend
 In wolk van stof zich langzaam voorwaarts schuift,
 Tijgt thands het leger op den breeden heirweg
 Op trappelenden tred der rossen voort.
 Nog lange mart de burchtgravinne aan 't boograam.
 Haar oogen volgen Edward, wien de wapnen
 In 't rijzend licht der zonne stralend schitteren.
 En wen zij plots heur zilvergazen sluyer

Als fladderenden vlinder op zijn arm
Ziet zweven, beurt zij haren blik ten hemel,
Der Maged dankend, dat zij wierd behouden...
Maar, - o, geheimenis des menschenharten! -
Toch trilt een traan van weemoed in dien blik,
Dien zelfden blik, die heuren dank vertolkt!

Een middag bij Vespaziano Schets uit het humanismus

I

Als pijlen vuurs schoten de zonneschichten bijna loodrecht neder op Florences eenzame straten. De ruiter wendde zijn muilezel naar de smalle streep schaduw, die het uitspringend beeldhouwwerk en de balkons der, in het straffe licht met verblindende blankheid fonkelende, gevels afwierpen. Boven de stad welfde zich een smetteloos azuur.

Op een voorzichtig draffen ging het muildier voort, terwijl zijn berijder met zoete woordjens en lichte smakjens der tong het tot meerder spoed zocht aan te zetten. Naar uiterlijk en kleedij te oordeelen scheen deze een geleerde, en de vijftig voorbij. De lange lokken, die van onder zijn ronde baret tot over den bonten halskraag zwierden, en bij den schokkenden gang des muilezels op en neder wipten, vertoonden reeds veel zilver tusschen hun zwart; en het gelaat had, niettegenstaande den donkeren blik, tintelend van geest en somwijlen van heimlijke spotzucht dartelend, niettegenstaande het waas van levenslust en blijmoedigheid, dat het als met een glans van jeugd overtoog, toch op voorhoofd en om mond de rimpels en groeven van den ouderen leeftijd. De stoffe des ruimen, mouwloozen mantels, waarvan de zeer wijde armsgaten tot over de heup waren uitgesneden; het bont, dat niettegenstaande de hitte des jaargetijdes, dien omzoomde, waren fijn en kostbaar en verrieden den welstand van den bezitter.

Bij het omslaan van den hoek der straat stuitte de grijsaard op een viertal mannen, die in rustig wisselgesprek verzonken, evenals hijzelve de smalle streep schaduw der gevels gezocht hadden, en met loomen tred voortschreden. Hij, die de voornaamste van het viertal scheen, zag tot den ruiter met blijde verrassing op, uitroepende:

- Poggio, gij te Florence!

Op eerbiedig-verbaasden toon herhaalden de drie andere mannen, van wie er zich twee aanstonds door hunne lange baarden als Byzantijnen deden kennen, den uitroep huns meesters.

- Gegroet Manetti, gegroet, mijn heeren! antwoordde de aangesprokene, terwijl hij zijn rijdier, intoomend, stil deed staan. Waarlijk, dit is eene even onverwachte als aangename ontmoeting. Maar hoe zijt gij allen dus verwonderd? Waarom zoû Poggio niet eens zijn dierbaar Florence komen opzoeken? Meent ge, dat Paus Eugenius en de Kurie zijn hart met zoo vaste kluisters aan Rome binden, dat het Florence, zijn eenig Florence, zoude vergeten! Waarlijk, de Paus is een heilig man, maar het is te betreuren, dat hij geen oog heeft voor de schoone wetenschappen.

- Komt gij dus alleen uit heimwee hierheen, of was het een doel, dat u dreef?

- Zoo is het, Manetti. Niet alleen uit verlangen naar mijne stad, ook met een doel, zoo zoet, als ik er nog nimmer een beoogde, heb ik mij opgemaakt. Ik kom te Florence om een zijner bloeyendste jonkvrouwen; ik kom, niettegenstaande mijne besneeuwde kruin, om een bruidjen, mijn beste.

- Hoe, eene bruid! Gij begeeft u dus in het huwelijk.

- Met de bloem der florentijnsche jufferschap, Manetti, met een achttienjarigen rozeknop, Vaggia Buondelmonti. Poggio wil niet langer van deernen en lichtekooitjens weten, Poggio wil een braaf huisvader worden, huisvader bij een schoon, lief wijfken.

- Geluk met die keuze, mijn vriend; zij is uwen leeftijd waardig, maar eene achttienjarige!

- En waarom zoude ik niet liever een achttienjarig maagdelijn dan eene overrijpe matrone nemen; waarom niet liever een knop

dan eene volbloeiende bloeme, indien de knop zich wel voor zulk een bejaarden vlinder als ik wil openplooyen? Is Poggioos kruin besneeuwd, in zijn hart heerscht nog de zonnige zomer, Manetti. - Ge weet, dat niemand meer dan ik uwe benijdenswaardige, blijmoedige beschouwing des levens bewonder, mijn waarde. En gij gaat dus thands uwe bruid opzoeken.

- Zoo was mijn voornemen. Maar gij, waar gaat gij heen met uw drie onafscheidelijke familiars?

- Onze jeugdige vriend Vespaziano heeft mij doen weten, dat hij eene menigte oude handschriften is meester geworden en wilde mij die, voor dezen namiddag de andere geleerden ten zijnen komen, als zijn ouden vriend het eerst laten inzien.

- Hoe, eene nieuwe vondst manuskripten! Gezegend zijn de goden! Weet ge wat? Ik ga met u.

- En Vaggia?

- Het is waar... en Vaggia! Maar de wetenschap heeft oudere rechten dan de liefde. Het blinde boogschuttertjen moge mij vergeven. Ik ga met u, Manetti, ik ga met u. Komt naar onzen eenigen Vespaziano da Bisticci, den koning aller boekhandelaars!

En met een licht rukken aan den toom zijns muilezels wendde Poggio het dier weder om, ten einde stapvoets naast Manetti voort te rijden, terwijl de drie huisgeleerden op bescheiden afstand volgden.

Het was het uur der siësta; in hare stilte strekten de straten zich lang en breed uit; de witte huizen blauwden in een nevel van wemelend stofgoud; het zwerk overwelfde de stad als met een saffieren gloed. De op dit uur geheel en al verlaten Piazza naderend, merkten Poggio en Manetti een voorbijganger op, wiens zilveren lokken op zijn zwart fluweelen mantelkraag schitterden in den zonglans, terwijl hij zoo haastig, als de drukkende warmte het gedoogde, de plaats overstak.

- Zie, zeide Manetti, zoo ik mij niet vergis, is dat Guarino.

- Guarino, sprak Poggio, met vooruitgestoken hals en toegeknepen oogen den voorbijganger naturend. Hij toeft immers tegenwoordig aan het Hof der Estes?

- Ja, als leeraar van den twintigjarigen bastaard des Hertogen Niccolo. Maar, evenals u uit Rome, zal het harte hem uit Ferrara naar Florence, het onvergeetbare, het eenige, gedrongen hebben. - Mogelijk. En toch, hij mag dankbaar zijn, na zoo bont en woelig een bestaan als het zijne was, een rustigen ouderdom aan het Hof van dien vorst te kunnen slijten. De wetenschap heeft hem niet enkel lauweren gebracht. Wat al lotverwisselingen moest hij ondervinden! Wat al ondankbaarheid en smaad! Heeft zijne vaderstad Verona hem niet den griekschen leerstoel harer hoogeschool ontnomen, daar men zijn loon als te hoog en zijne diensten als te luttel achtte! Diep moet hem zulke bejegening gegriefd hebben.

- Hoe spreekt gij, zijn vijand, tegen wien hij in zijne invektive toch met bitteren hoon te velde trok, zoo vriendschappelijk over den grijsaard!

- Ik weet niet wat Guarino tegen mij bezield heeft. Dan, niettegenstaande dien onaangenen twist...

- Welnu?

- Ach, de gedachte aan onzen verbroken vriendschapsbond maakt mij somwijlen de ziel zoo weemoedig.

- Gij zoudt tot vergeven gezind zijn!?

- Diep heeft Guarino mij gekrenkt, en toch...

- Poggio, dat gij, voor de geeselslagen van wiens snerpende satire noch humanisten, noch prelaten en vorsten, zoo zij zich tegen u een uitval onderwonden, beveiligd waren, zoo teeder voor een ouden vriend kunt voelen, die vriendschap minder dan vorstengunst achtte, doet mij u hooger schatten dan ooit. Gij hebt een edel hart, mijn Poggio.

- Genoeg hierover. Het is mij leed deze zaak te gedenken, vooral daar ik verzekerd ben, dat Guarino zich nimmer zal vernederen om mij vergeving te verzoeken.

- Waarom zoude uwe twist immer moeten duren. Is zijn strijd met Niccolo Niccoli, naar aanleiding over diens 'Orthografie' ook niet eenmaal bijgelegd geworden. Verzoen u met hem.

- Guarino beleedigde mij. Het is aan hem den eersten stap te

doen. En dit zal hem te veel kosten. De jonkman Guarino kon den grijsaard Niccolo zonder vernedering om vergeven en vergeten vragen; mij, wiens lokken minder grijs dan de zijne zijn, zal hij dit nimmer doen.

- Waarom niet? Guarino is niet hooghartig; hij is een vredelievend man, die met allen, uitgezonderd met Niccolo en u dien vrede bewaarde, en zegt dit niet veel in dezen tijd, waarin onze geleerde vrienden steeds in strijd met elkander zijn, waarin haat en afgunst den roem en den luister der wetenschap nog elken dag zoeken te bezwalken! O, ik geloof niet, dat ik dwale, zoo ik veronderstel, dat zijn hart even vurig naar verzoening haakt als het uwe!

Poggio had Guarino, die hen niet bemerkte had, zoo lange nagetuurd, tot hij in eene der zijstraten verdwenen was. Toen was zijn hoofd hem in gepeins op de borst gezegen, terwijl hij vergat den immer trager gaanden muilezel tot eenige vlugheid aan te zetten. Manetti eerbiedigde het mijmeren van zijn vriend, en zwijgend naderden zij Vespazianoos winkel.

II

Giannozzo Manetti behoorde tot eene aanzienlijke florentijnsche familie, en had zich, in zijne jongelingsjaren tegengewerkt door zijn vader, die hem tot koopman wilde opleiden, niet vroeger dan na zijn vijf-en-twintigste jaar der wetenschap kunnen wijden. Sedert paarde hij echter aan het bedrijf des handels de studie der oudheid. Eene bizondere plaats nam hij onder de toenmalige Humanisten, die niet geheel en al hem tot de hunnen rekenden, in. Was hij bovenal vermaard om zijne uitgebreide theologische kennis, men wantrouwe, en te recht, zijne kunde, wat de klassieken betrof. Immers, deze had hij niet dan oppervlakkig gelezen. De stijl zijner hooggeleerde werken was zwaar en log, ontbloot van die bevalligen bloemerige woordenweelderigheid, die de Humanisten zoo lief hadden. Overigens was Manetti om zijn onberis-

pelijken handel en wandel algemeen geacht en geëerd; eerlijk, oprecht en beminnenswaardig, en gelooviger Christen dan de meesten zijner tijdgenooten.

Toch had deze rustige koopman-geleerde eene antipathie, die zijn geheele leven hem bijbleef: de Joden, hunnen godsdienst, hunne geleerden. Om de laatsten in hunne eigen taal te bestrijden, om te dien einde het Hebreeuwsch tot in den grond toe te leeren kennen, had hij in zijne woning, trots zijne antipathie, een gedoopten Israëliet opgenomen, die geene andere taal sprak, en, ofschoon leerling van Emanuele Chrysoloras zelve, poogde hij den praktijk der grieksche taal te verkrijgen door omgang met byzantijnsche geleerden, die noch Italiaansch, noch Latijn verstonden. Deze trits verzelde hem op al zijne schreden, en zij was het ook, die den meester naar Vespaziano volgde.

Ook Guarino van Verona, de zilvergelokte grijsaard, wiens verzoening met Poggio Manetti had bepleit, was een leerling van Chrysoloras geweest, en had in diens woning te Byzantium, half als scholier, half als dienaar, zóó lange verwijld, tot hij met een schat van grieksche kennis en grieksche boeken naar het vaderland vermocht terug te keeren, als de eerste, die zich bij zijne helleensche op eene latijnsch-humanistische ontwikkeling beroemen konde. In Venetië, in Padua, in Trente gaf hij zijne lessen, en het voortdurend stijgen van zijnen roem was aanleiding, dat Florence hem aan hare hoogeschool riep, ten einde aldaar den griekschen leerstoel te beklimmen. Toen hij dien na eenige jaren verliet begon zijn bont en woelig zwervend leven, totdat bij het naderen zijns zestigsten jaars hij rust en vrede vinden mocht aan het Hof van Niccolo d'Este als leeraar van diens bastaard, en tevens als leeraar der jongelingschap van Ferrara in de door hem zelve opgerichte, privaatschool. Van een zacht en vredelievend karakter mengde hij zich nimmer in de veeten der geleerden. Niccolo Niccoli, hoog op den jeugdigen humanist neêrziende, had diens eigenwaarde gekrenkt; Poggioos vriendschap echter had Guarino, zooals later blijken zal, om eene onnoozele reden, ter wille van de gunst zijns vorstelijken leerlings, ten zeerste beledigd.

Gian Francesco Poggio Bracciolini had, toen hij als jongeling met vijf solidi in den zak te Florence zijn fortuin kwam beproeven, onder bescherming des grooten staatskancelliers Salutato, jongere tijdgenoot van Petrarca, met het kopiëren van oude manuskripten zijn dagelijksch brood kunnen winnen. Ook Niccolo Niccoli hield den jonkman, die aanstonds zijn genialen aanleg verried, de hand boven het hoofd, hem tevens zijne vriendschap, eene vriendschap, die tot Niccoloos dood, die vijf-en-dertig jaren duurde, aanbiedend. Met al het vuur van jeugdigen ijver legde Poggio zich eerst op het Latijn, later op het Grieksch toe; daar de middelen om van de lessen der toenmalige geleerden te genieten hem ontbraken, naar het voorbeeld van Petrarca, Salutato en Niccolo zich autodidaktiesch ontwikkelend, zich evenals zij beroemend, dat niemand minder dan Vergilius en Ovidius, Cicero en Quintilianus zijne leermeesters waren. Dus beschermd, werd hij reeds op zeer jeugdigen leeftijd aan de pauselijke Kurie geplaatst, en diende haar eene halve eeuw lang.

Gedurende het Koncilie van Konstanz aldaar in zijne waardigheid van pauselijk geheimschrijver vertoevend, hield hij zich slechts zooveel met de Hussitenvervolging, met de woelingen om den Heiligen Stoel op, als zijne betrekking dit eischte, en wijdde voorts al zijnen vrijen tijd aan het opspeuren van oude manuskripten, wier inhoud hij zich haastte zijnen italiaanschen vrienden over te schrijven. Was hij te Florence te midden der verwoedste handschriftverzamelaars groot en wijs geworden, thands zocht hij als met gloeyenden ijver naar de verloren en veronachtzaamde werken van de eeuwig-jonge schrijvers der oudheid. In de, halfvermolmde, in stof verzonken en van motten wemelende, boekerij des kloosters van St. Gallen werd die ijver beloond, toen Poggio, met eenige vrienden zoekend en speurend, het onschatbaar geluk had benevens een stapel belangrijke werken de komplette Institutiones van Quintilianus te vinden. Hoe had Petrarca eens hier niet naar gehaakt, hoe zegende de pauselijke geheimschrijver de scheuringen in zijne Kerk, hoe zegende hij Huss en de Ketter!

Later zette hij zijne onderzoekingen naar, in kloosters verholen, oude manuskripten tot in Frankrijk en zelfs in Engeland voort, nimmer vergetend zijne vrienden in Italië met geestig- en keuriggeschreven epistelen op de hoogte van zijne belangrijke vondsten te houden. Niet voor zijn veertigste jaar begon hem dit onverpoosd boekenzoeken te verdrieten, en van dit tijdstip dagteekent dan ook eerst zijne scheppende werkzaamheid. Eene pooze meende hij zich in Engeland te vestigen, alwaar hij hoopte, dat aanzienlijke prebenden hem zouden worden aangeboden, zoodat hij in weelde en vrijen tijd zich zijner dierbare schoone wetenschappen zoude kunnen wijden; dan, deze illuziën wierden niet verwezenlijkt, en Poggio keerde naar Rome, keerde ter Kurie terug.

III

Vespazianoos winkel bevond zich niet verre van de Piazza verwijderd, en was, als deze, vooral in het koele uur der schemering, de verzamelplaats van allen, die in Florence geleerd en humanistiesch ontwikkeld waren. Trof men ook nog een paar boekenwinkels in de stad aan, deze bevatten niet dan werken ten bate der scholen en der klerus, en hunne eigenaars hadden niet als Vespaziano aandeel in de bevordering van den herbloei der wetenschap. De jeugdige winkelier was, trots zijn nog zeer prillen leeftijd, om zijne weêrgaêlooze bibliografische kennis door de geheele humanistische kring, niet alleen in Florence, maar in gantsch Italië en weldra ook in het buitenland, gezien en gezocht. Wilde men de prijzen der, door beroemde geleerden geredigeerde, kopieën van oude handschriften weten; wilde men weten, waar dit of dat manuskript te verkrijgen was, welke humanist dien of dezen auteur der oudheid, wij zouden thands zeggen, had uitgegeven, men wendde zich tot den, in die zaken alwetenden, Vespaziano da Bisticci, den 'koning der boekhandelaars'. Ofschoon hij het Latijn sprak noch schreef, verstond hij het desniettemin, terwijl hij tevens door zijn dagelijkschen omgang met alle geleerden, een hu-

manistisch waasjen over zijne bibliografische kennis verkregen had.

Na eenigen tijd langzaam voortschrijdend hadden onze mannen den winkel bereikt en traden, nadat Poggio zijn vermoeid rijdier aan eene ijzeren ring bij de deur had vastgebonden, binnen. Aanstonds schoot de jeugdige winkelier van achter uit zijn magazijn toe, om met eene allerbeminnelijkste mengeling van eerbied en gemeenzaamheid zijne bezoekers te begroeten.

- Welkom, messer Manetti! Welkom, mijne heeren! En heer Poggio in de stad! Wel, gij schijnt toch steeds ons schoon Florence boven Rome te verkiezen!

- Boven alle steden ter waereld, jonkman, en gij, weet, ik bezocht er nog al in mijn leven. Ja, dat was een zalige tijd, toen ik Duitschland, Frankrijk en Engeland doorging, zoekende naar de, door de monniken verwaarloosde, geschriften der Ouden. Dat was een zalige tijd, en toch, ik ben tevreden, dat thands mijn leven niet zoo woelig-bruisend maar kalmer-vlietend voortvloeit.

- En toch blijft gij steeds even werkzaam, mijn heer, en schijnt van geene rust te willen weten.

- Rust! Hoort eens dien jeugdigen melkmuil aan! Is Poggio reeds zoo afgeleefd? Meent ge, omdat gij nu eenmaal nog zoo gelukkig zijt, niet meer dan twintig zomers te hebben zien uitbloeyen, dat men, de zestig naderend, goed doet heremiet te worden, om beter aan het graf te kunnen denken, dat welwillenden zeker reeds zouden willen delven.

- Ik sprak niet van *eeuwige* rust, heer, andwoordde Vespaziano vergoelijkend, en glimlachend om den drift des grijsaards. Ik sprak slechts van de rust, die de ouderdom zich met recht na zulk een veel bewogen en nuttig leven, gelijk het uwe was, als belooning mag toekennen.

- En ik hoop, dat de jaren, die mij de Hemel nog schenken moge, der wetenschap niet minder nuttig zullen zijn, mijn kind. Poggio is niet oud; hij gevoelt zich zoo jeugdig als gij; hij gaat trouwen, mijn zoontjen.

- Ik hoorde er reeds van, Heer; met de schoone Buondelmonti...

ontvang mijne gelukwensen...

- Weet gij dan alles? Uw winkel schijnt zoo wel eene veilplaats van boeken als van nieuwtjens te zijn...

Het ruime vertrek, waarin men zich bevond, was als opgevuld met lijvige manuskripten, die in rijk-gebeeldhouwde kasten gerijd stonden, en in stapels op tafels en zetels, of over den grond verspreid lagen. Eene monumentale boogpoort gaf tusschen hare weggeschoven draperieën uitzicht op eene ruime zaal, waarin tal van schrijvers met kopiëerwerk bezig waren. De open ramen dier zaal schenen op een lommerijken hof uit te zien, en enkele zonnestralen, hun gloed doovend in het bladerrijk loover, dat zij doordrongen, glipten als strepen van glinsterend stof naar binnen.

Zoodra Manetti den drempel overtreden had, kwam een der, in het voorvertrek met het rangschikken van manuskripten bezige, klerken, in de armen een stapel half vergane perkamenten, die Vespaziano ergens in een vervallen klooster had ontdekt, op den geleerde toe. Deze zette zich met zijne twee Grieken en zijn Israëliet aan eene tafel neder, en weldra waren alle vier in de stoffige, verkleurde bladen verdiept, terwijl Manetti, wanneer men in gesprek geraakte, de woorden der Byzantijnen aan den Jood in het Hebreeuwsch, de opmerkingen van dezen ten bate der beide anderen in het Grieksch overbracht. Ook Poggio wilde zich na zijne woordenwisseling met den jeugdigen boekhandelaar bij hen voegen, toen deze hem naar een hoek des vertreks wees, alwaar in schilderachtige wanorde verminkte stukken antiek beeldhouwwerk, vazen, munten, gemmen en allerlei oudheden opeengestapeld lagen.

- Zie, deze bracht een mijner vrienden, een reizend koopman, mij uit Byzantium en van de grieksche kust mede. Ik weet, dat gij veel van zulke zaken houdt; wellicht, dat gij er van uwe gading bij vindt.

Had de grijze geleerde zijne achttienjarige bruid vergeten bij het vooruitzicht nieuw-gevonden perkamenten onder oogten te zullen krijgen, thands vergat hij deze kostbare geschriften voor den stapel oudheden, die hem gelijk een schat uit den hoek des

vertreks toeschitterde. Poggio bezielde, evenals zijn vaderlijken vriend Niccolo Niccoli, een dwepende hartstocht voor het verzamelen van oudheden, die immers, zoo goed als perkamenten, van de vervlogen gouden eeuw der oudheid getuigden. In zijne woning te Rome was een vertrek, dat hij zijn Gymnaziolum heette, in een klein muzeum herschepen. Den antikwiteitenverzamelaar had Vespaziano dus niets kunnen bieden, dat hem meer welkom geweest zoude zijn, dan die, in onachtzaamheid op elkaâr gestapelde, kostbaarheden, welke Poggio thands met zorgzame vingers haastte uit te zoeken, om ze met oogen, tintelende van vreugde, te bezichtigen.

Terwijl zijne bezoekers aldus bezig waren, spoedde Vespaziano, bedrijvig als steeds, zich naar de achterzaal, ten einde een blik te slaan op den arbeid zijner kopiïsten. De, reeds door vermaarde humanisten geredigeerde, kopieën werden hier door tal van kalligrafen overgeschreven. Om deze nieuwe afschriften met een antiek tintjen te kleuren, gebruikte men het, uit de tiende en elfde eeuw dagteekenende, door Niccolo in zwang gebrachte, longobardische schrift, hetgeen men schrijven *litteris antiquis* noemde, terwijl tevens, om de illusie volkomen te maken, de oud-romeinsche orthografie hersteld wierd.

Na een half uur lezens en doorbladerens rees Manetti van zijn zetel op, en zijn gelaat sprak van teleurstelling, terwijl hij Poggio, bij zijne schatten neêrgehurkt en aandachtig de inskriptie eener munt ontcijferend, met starenden blik gaêsloeg.

Aanstands trad Vespaziano op hem toe, belangstellend vragend:

- Welnu, mijn Heer? Hebt gij nieuwe zaken gevonden?

Ontkennend schudde de geleerde het hoofd.

- Niets, vriendlief, niets, of al reeds lang bekende dingen.

De jongman sloeg verlegen de wimpers neêr.

- Het doet mij dan leed, dat ik u hoop op nieuwe vondsten inboezemde. Dus wacht ook den anderen geleerden, die dezen namiddag ten mijnent zullen komen, niet dan eene teleurstelling... Het doet mij leed.

Maar Poggio rees uit zijne hurkende houding op, en met fon-

kelende oogen wees hij op een marmeren kop, waarvan de neus gebroken was, terwijl het, ten deele verminkte, achterhoofd de sporen van een grieksch vrouwenkapsel vertoonde.

- Dan, verheugen kunt ge u, driewerf verheugen, mijn zoontjen, over de kostelijke geschenken van uw vriend, den koopman. Zie, dat stuk beeld daar is het overblijfsel eener Juno, die zeer wel van Polukleitos zijn kan. In die tors herken ik de kunst des goddelijken Praxiteles'. Die gemmen, die munten schijnen mij, al bezag ik ze nog alleen met een oppervlakkigen blik, een onwaardeerbare schat. Wanneer ik, arme minnaar, nu niet zoo in de rozenketenen der liefde omkluisterd ware, dat in elk dier vrouwenkoppen ik het aanschijn van Vaggia zie, wier blik verwijtend mij aanstaart, daar ik zoo lange van haar toef, wanneer ik bij al dat bezoedelde marmer niet gedacht, hoe smetteloos-zuiver het blozend albast van heur hals en armen schittert, dan zoude ik uren en nogmaals uren mij hier kunnen vergeten!

Manetti en Vespaziano glimlachten, maar de grijsaard ging op veranderden toon door:

- Wat ge mij ook vragen moogt voor dat alles, al ware het vijfhonderd goudguldens, mijn vriend, ik sta het u toe.

- Zoo het u niet beledige, Heer, wilde ik u die oudheden als eene gedachtenis schenken. Zoo het u niet beledige, Heer!

- Als eene gedachtenis!... Gij zijt de beminnenswaardigste jongeling, dien ik ooit ontmoette! Dat ik u kusse voor uw vorstelijk geschenk.

En met iets van een traan in zijn oog sloot Poggio den jongeling in zijn armen, hem op het voorhoofd een vaderlijken kus drukkend. Toen blikte hij weder naar de opeengestapelde voorwerpen, met trotschen glimlach op dien rijkdom, zijn rijkdom thands, starend. Maar weldra eene groote bronzen munt, die hij nog niet opgemerkt scheen te hebben, in het oog krijschend, knielde hij opnieuw haastig neder, greep den verroesten penning met beide handen, en poogde met toegeknepen oogen de half-uitgewischte letters te spellen.

Manetti liet zich weder in zijn zetel, terwijl de drie huisgeleer-

den op eenigen afstand gezeten waren. De Grieken fluisterden met elkaâr; de Israëliet bladerde in eene hebreuwsche spraakkunst, welke hij ergens onder een stapel latijnsche klassieken verdwaald had gevonden.

- Hoe druk gij het hebt, Vespaziano! sprak Manetti met een blik naar de achterzaal. Heeft men u groote bestellingen gedaan?

- De vorst van Pesaro heeft me eene gantsche boekerij besteld. Tegenwoordig schijnt elke prins, letterlievend of niet, het in navolging van Cosimo dei Medici gepast te vinden in zijn paleis een vertrek tot huisvesting van onze antieke schrijvers in te ruimen. Ge begrijpt in zulke gevallen zien wij niet zoo nauw op de zuiverheid van den tekst; ik laat aan pas beginnende kopiïsten den arbeid over, en zorg slechts voor eene schitterende uitvoering, voor kostbare banden.

En hij toonde Manetti een stapel, in, van goud en kleurengloed sparkelende, prachtbanden gebonden, werken, en wees hem op de sierlijke, kalligrafische uitvoering van een exemplaar van Xenofons Kuropaidaia. Ziende, dat de geleerde echter een paar regels begon te lezen, sloot Vespaziano het boek schielijk dicht, uitroepend:

- O, wat ik u bidden mag, dat niet; juist de tekst van dit werk is allerschandelijkt. Maar het is dan ook alleen om gezien, niet om gelezen te worden. Geloof ge, dat de vorst van Pesaro met een ander doel het zal doorbladeren, dan om eene wijle die prachtige letters te bewonderen?

En schaterend gaf hij op diens verzoek het werk aan den, steeds op den grond gezeten, Poggio over, terwijl Manetti afkeurend het hoofd schudde.

IV

Op dezen oogenblik wierd de straatdeur geopend, en de zilvergelokte grijsaard, die op hun gang naar den boekwinkel het onderwerp des gespreks van de beide geleerden had uitgemaakt,

trad binnen, zich met een doek de paerels zweet van het ietwat roodachtig gelaat wisschend.

- Gegroet Vespaziano, klonk het.

Een weinig verschrikt zag de jongman bij het hooren van die stem op.

- Gegroet, heer Guarino, luidde het, met schuchterheid geuite, wederwoord.

Er heerschte eene pijnlijke stilte. Manetti verwelkomde met een hoffelijk woord den binnengetredene; Poggio echter, wien deze eveneens de gewone beleefdheid van den groet scheen te willen bewijzen, had eensklaps, als geheel verdiept in de beschouwing der antikwiteiten, het hoofd zeer diep gebogen, zich houdend, als merkte hij Guarino niet op.

Deze, als bemerkte hij op zijne beurt niet, hoe zijne onverwachte komst eene spanning te weeg bracht, sprak met eene kalme stem, die echter van een zweem van ontroering trilde, Vespaziano aldus aan:

- Zie, jonge vriend, daar bezigheden mij van Ferrara hier te Florence riepen, wilde ik eene belofte, u gedaan, nakomen, en u zelf dit afschrift mijner grieksche grammatika ter hand stellen.

- O heer, heb dank voor die allerminzaamste...

- Gij zult mij echter vergeven, zoo ik slechts kort ten uwent vertoeve; mijn vorstelijke leerling, de markgraaf Leonello d'Este, bad mij niet langer dan noodig was te Florence te verwijlen; reeds dezen avond keer ik naar Ferrara terug, en vele vrienden wachten mij nog.

- Zoo wil ik, ofschoon het mij leed doet u maar zoo kort gesproken te hebben, niet op uw langer blijven aandringen. Nogmaals heb dank voor uw gift, heer Guarino.

- Doe er het uwe mede, en thands, vaarwel Vespaziano. Vaartwel, mijne heeren.

Manetti en de boekhandelaar groetten den grijsaard weder, terwijl de laatste hem uitgeleide deed.

Intusschen was Poggio steeds schijnbaar in de beschouwing van zijn penning verdiept geweest. Eensklaps rees hij echter op. Eene

sombere wolk dreef over zijn voorhoofd, dreef over zijn blik, en met bittere stem sprak hij tot Manetti:

- Hebt gij u thands vergist, ja of niet, mijn vriend? Zoo Guarino verzoening gewenscht had, zoû hij dan ooit beter gelegenheid hebben gevonden dan dit toevallig samentreffen? Waarom mij dan niet genaderd, waarom mij niet de hand gereikt?

Manetti zuchtte. Er heerschte eene stilte. In de ruime zaal, waar de afschrijvers steeds de hoofden over papier of perkament bogen, vielen de zonnestralen schuiner en rosser dan te voren naar binnen. Somwijlen beurde een kopiïst zich uit zijne ingevallen houding op, de schrijfstift even nederleggend, met een diepen zucht van verademing zich de hand door de haren strijkend.

Eindelijk vroeg Vespaziano, het stilzwijgen verbrekend:

- Zoo het niet onbescheiden is, mijn heer, dit te vragen; wat was toch eigenlijk de oorzaak van uw beider vijandschap? Is deze waarlijk, zooals men mij verhaald heeft, ontstaan naar aanleiding van een strijd over Julius Caesar en Scipio Africanus?

Poggio lachte met zijn bitteren, sarkastischen lach.

- Inderdaad. En gij vindt het zeker ongeloofelijk, dat twee verstandige mannen, twee vrienden in onverzoeerbare veete geraakten, dewijl zij het oneens waren, wie van die twee Romeinen de grootste was?

- Wel eenigszins, waagde de jonkman te zeggen. Maar zoudt ge mij den geheelen twist verhalen willen?

- Ofschoon aan uwe vraag te voldoen eene onaangename herinnering bij mij oproepen is, wil ik haar echter toestemmend beantwoorden, al ware het slechts om u te beloonen voor uwe vorstelijke geschenken. Reeds sedert een zestal jaren duurt onze veete, waarvan de aanleiding die plaats uit Petrarcaas Trionfo della Fama was, waar de dichter weifelt, wie het dichtst aan de rechterhand van de godin des Roems te stellen, Caesar of Scipio, daar de een de slaaf der deugd en niet der liefde, de ander de slaaf van beiden geweest was. Ik had namentlijk mijnen vriend Scipione da Ferrara een epistel geschreven, alwaar ik Caesar eenige verwijtingen naar het hoofd slingerde, hem beneden Scipio stel-

lend. Ge begrijpt, dat de zaak mij bitter weinig ter harte ging, en dat ik mijn brief alleen als eene stijloefening beschouwde.

- Ik dacht, dat gij die toch ook schreeft om uwen vriend, den naamgenoot uws bevoorrechtheids, te vleyen, merkte Manetti op.

- Welnu, goed dan, ging Poggio eenigzins ongeduldig voort, zoo gij het verlangt, zij deze kleine zwakheid dan de aanleiding, dat ik den brief juist aan hem richtte. Dit doet evenwel niets ter zake. Onschuldig was het geschrift in allen gevalle, dewijl ik geen levende aanviel, en dewijl ieder geletterd man aanstonds in mijne louter oratorische aanvallen tegen Caesar zien konde, dat de schrijver er niet naar gestreefd had de glorie des edelen Romeins te doen tanen, dan, enkel zich te oefenen en te vermeyen in eene elegante woordenschermseling met zichzelf. Wat was dus natuurlijker dan dat, na het bekend worden mijns epistels, de een of andere geleerde het beantwoordde en bestreed? Zelfs van den vredelievenden en, met mij bevrienden, Guarino mocht het mij niet verwonderen, dat hij in eene vurige, omvangrijke invektive tegen mij te velde toog, maar waarom moest zijn strijdschrift overvloeyen van onbeschaamde, persoonlijke aanvallen, waarom vergat hij den oratorisch-polemischen toon, en waarom schold hij mij, zijn eens zoo geliefden vriend, uit in de bewoordingen van een kwaêjongen? Was het alleen, ten einde een veertienjarigen knaap, zijn leerling Leonello d'Este, die in de uren, welke de jacht hem overliet, bij toeval met Caesar dweeptte, en die wellicht over mijn geschrift vertoord was, te believen, was het omdat Guarino van den jeugdigen markgraaf eene vorstelijke belooning hoopte voor de verdediging van diens geliefden held? Zoo werd een vaste vriendschapsband voor wat vorstengunst verbroken. Ook was Guarinoos invektive zoo beleedigend, dat mijne eer niet gedoogde, dat ik haar onbeantwoord zoude laten, maar toch hoe gematigd was niet de toon van mijn tegenschrift.

- Ja, voorwaar, stemde Manetti toe, men vond in uwe rustige tegenwerpingen niet meer de pen des alomgevreesden Poggioos, die met gal en vergif plach te schrijven, terug. Temperde niet, hoe

vinnig gij somwijlen ook poogdet te zijn, een weemoed uwe woorden, als gedacht gij de oude genegenheid met een bloedend hart?

Mijmerend was Poggioos hoofd hem op den boezem gezonken, en Vespaziano, aan wiens nieuwsgierigheid ook voldaan was, waagde niet meer den droeven grijsaard met vragen lastig te vallen. Manetti scheen echter nog iets op het harte te liggen, en ernstig vroeg hij:

- Zoo even noemdet gij uwe veete met Guarino onverzoenbaar. Spraakt gij dit woord alleen in de bitterheid uws gemoeds uit, of is waarlijk alle hoop op verzoening ijdel? Zoo Guarino zich vernederen wilde, uwe vergiffenis zoekende...

Ongeduldig viel Poggio den vriend in de rede.

- Manetti, vlei u toch niet met zulke onware voorstellingen. Als Guarino zich had willen vernederen, welnu, dan had zoeven hem niet de gelegenheid ontbroken. Leed, innig leed doet het mij, maar ik geloof, dat het wel nimmer anders tusschen ons worden zal.

Manetti rees op, en niettegenstaande Poggioos troosteloze woorden glanste iets in zijn blik als van een vast vertrouwen op de juistheid zijner veronderstelling. Iets fluisterde hem toe, dat er in Guarinoos hart, in het hart van den vriend, die in een noodlottigen oogenblik, welke hem zwak had gevonden, tot het verbreken van een vriendschapsband was vervoerd geworden, een verlangen wonen moest dien band opnieuw weder vast te knopen, en dat wellicht eene valsche schaamte den grijsaard weêrhield den eersten stap daartoe te doen. Dan, hij verzweeg die gedachten, en sprak alleen:

- Thands is het tijd, dat ik ga. Blijft gij nog, Poggio?

Langzaam zag deze op. Tevergeefs poogde hij zich uit een vaag gevoel van onbehagen, dat hem de ziel al meer en meer omving, los te rukken. Niet voelde hij thands zich gestemd eene achttienjarige bruid te gaan bezoeken.

- Ja, andwoordde hij. Ik blijf. Ik wil deze oudheden rangschikken, opdat ik orders geven kan, dat men ze naar Rome vervoere.

- Welnu, vaar dan wel. Viert ge spoedig bruiloft?
- Nog deze week.
- En ge blijft te Florence, tot uw huwelijk gesloten is?
- Ja.
- Dan zullen wij elkaêr nog ontmoeten. Tot weêrziens, Poggio.
- Tot weêrziens, Manetti.

Deze wenkte zijne huisgeleerden en vertrok met hen, door Vespaziano tot aan de deur begeleid. Toen de jeugdige winkelier daarna Poggio in plaats van zijne oudheden rangschikken op een zetel neêrvallen zag, verwijderde hij zich bescheiden, de draperieën der boogpoort toeschuivende.

V

De geleerde bevond zich alleen, en wèl was hem die eenzaamheid. Langen, langen tijd bleef hij peinzend voor zich turen, zijne woelige jeugd gedenkend, niet meester om den warrelenden stroom zijner ontwakende herinneringen te beteugelen, zich alleen nog maar bewust van een naamloos verlangen in het diepst zijns harten. Hoe lang bleef hij als weggezonden in dit afmattend gepeins? Omtoverde hem daar plotseling een vizioen van licht? Of vertoonde zich daar waarlijk in de geopende deur eene bloeyende, maagdelijke gestalte, gedost in het rijke, patricische gewaad van, met dof goud bestikt, glanzend-zwart brokaat, somber afstekend tegen den verblindenden gloed, den purperen gloor der laatste zonnestralen, terwijl als met flitsen lichts het in heur zwarten, kanten sluyer, in hare zwarte lokkenweelde wemelde? Vertoonde zich daar waarlijk aan den blik des grijsaards, als troosteresse in die pooze van weemoed, de jonkvrouw, welke nog kort te voren hij gevreesd had te ontmoeten, gedrukt als hij was door opdoemende herinneringen, door het volharden van Guarino in hunne treurige veete?

Naderde daar waarlijk Vaggia?

Begeleid door eene bejaarde, vrouwelijke bediende, welke de

deur sloot, trad de jonkvrouw op den grijsaard, die als werktuigelijk oprees, toe, en als met iets dartel-verwijtends in den gouden klank harer anders ernstige stem, hoorde hij haar het woord tot hem richten:

- Hoe nu, mijn Poggio, hoe nu? Reeds in de bruidsdagen ontrouw aan uwe Vaggia? Is zij thands reeds vergeten voor oude, stoffige manuskripten? En de dichters zingen nog van de almacht der vrouw en der liefde!

Poggio ontwaakte uit zijn halven droom, en glimlachend hare beide handen vattend, poogde hij eenige woorden van verontschuldiging te stamelen.

- Neen, neen, viel zij hem met hare zonderlinge, half-speelsche, half-ernstige stem in de rede, uw misdrijf is onvergeeflijk. Schande over u, dat gij reeds des ochtends te Florence gekomen, kort vóór zonsondergang nog geen aandrang gevoelt uwe aanstaande gade te zien en te spreken! Een half uur geleden besloot ik u te gaan zoeken, ten einde u aan mijne voeten terug te brengen, overtuigd, dat gij zeker ergens met een even verstokten geestverwant als gijzelfen in vergeelde bladen zat te turen. Ook wist ik, dat wanneer gij, wandelend met uwe vrienden, u niet op de Piazza bevondt, gij natuurlijk nergens anders dan bij Vespaziano zijn kondt. En zie, uwe Vaggia schijnt toen goed gedacht te hebben, al is hare veronderstelling niet geheel waar, en al treft zij u niet in een kring van vrienden aan, bezig met de beoefening der wetenschap, maar geheel eenzaam, en naar het schijnt in zoete siëstaruste!

En bij de schalke verwijten van dien betooverenden mond vergat de geleerde de onaangename gedachten, de, in warrelende reyen opdoemende, herinneringen jeugdiger jaren, die de herdenking aan zijne veete met Guarino, die Manettis, van verzoening sprekende, woorden hadden opgewekt; zag hij alleen zijne schoone, jeugdige bruid; sloeg hij een blik op zijn aanstaanden, gelukzaligen ouderdom, een winter, waarin nog rozen zouden bloeyen!

En toen Vespaziano eene pooze daarna het vertrek, waar hij

den grijsaard in weemoed had achtergelaten, binnentrad, vond hij dezen in drok en vroolijk gekout met zijne achttienjarige patricische, terwijl het rond, ietwat dom-glimlachend aanschijn der duenna beschermend op het minnend paartjen nederzag, en de jonkman kon een spottend lachjen om mond en in oog niet verhelen, terwijl hij der jonkvrouw hoffelijk zijn groet bracht.

Poggio echter rees op, en met vurige blikken en levendige gebaren ging hij voort Vaggia een aanlokkelijk tafereel van het geluk, dat hen weldra wachtte, voor te spiegelen:

- Bij Terranuova, waar ik het levenslicht aanschouwde, niet ver van mijn teêr-geliefd Florence, zal ik, schoone, mij een stuk lands koopen, ten einde er een lustverblijf te doen optrekken, u en de Muzen waardig. Daar zullen wij zelve, als Petrarca te Vaucluse, moestuin en bloemengarde in den dauwenden dageraad verzorgen, om tijdens de felle middaghitte in zalig niets doen onze siësta te genieten, terwijl ik u des avonds, o Vaggia, zal wijden in de mysteriën van de schoonheid onzer oude en immer jeugdige dichteren, zorg dragende, dat de strenge frons der wetenschap uw blik en uw glimlach niet doe verkwijnen, dat alleen de bloesem der kunst zich geurend voor u ontluike. Daar zullen wij in idyllische vreugde leven en genieten, de waereld vergetend...

De draperieën, die Vespaziano had toegeschoven, wierden geopend, en een voor een traden de kopiïsten, moede en afgemat van hun zwaren arbeid, uit de zaal, waar een geheelen morgen en middag, de stift in de vingeren, zij zich over het perkament gebogen hadden. Dan, meniger blik, verglaasd door het onafgebroken turen op letters en papier, meniger lippen, onbewust tot een bijna bitteren trek vertrokken bij het vreugdeloos, eentonig werk van elken dag, tintelde of glimlachten weêr eene wijle helder en vroolijk bij dien woordenvloed dezès nog zoo jeugdigen grijsaards, die zijner jonge bruid met hartstochtelijk vuur hun toekomstig geluk voorspelde.

Een voor een doorschreden zij den winkel, Poggio en zijne Vaggia groetend, en door de geopende deur in den rossen gloed der zon verdwijnend.

- En, o, in die zalige weelde, Vaggia, in dien zaligen strik onzer minne, zullen wij haar Godin bidden, dat zij geheel der waereld heure schatten schenke, dat de toekomst eene onverstoorde gouden eeuw, eene verwezenlijking van Theokritos' idealen biede, geen vijandschap en haat, niet dan louter liefde en harmonie kennende...

De schrijvers waren alle vertrokken. In de deur vertoonden zich twee mannengestalten; zij vernamen de laatste woorden van den opgewonden dweper en wisselden een blik en een glimlach. Het waren Manetti en Guarino. En terwijl de eerste, zegevierend in zijn vertrouwen op zijne menschenkennis, die hem niet bedrogen had, toen hij, eene pooze te voren Guarino op straat tegengekomen zijnde, hem had gebeden zich met den ouden vriend te verzoenen, terwijl Manetti, het gelaat met een glans van vreugde overstraald, op den achtergrond des vertreks bleef, trad de andere, waardig als het zijn grijzen lokken betaamde, op den spreker, waar met opgeheven handen die zijne lyrische ontboezemingen voltooien wilde, toe, en sprak:

- Zoo zij het, Poggio, zoo zij het! Geen vijandschap en haat, louter liefde en harmonie heerschen voortaan tusschen ons. Misdaan heb ik jegens u, maar in de volheid uws geluks, maar op de bede van dit schoone kind, dat gij weldra uwe gade heeten zult, en dat ik, overtuigd, dat ze mij dien niet ontzeggen zal, in deze om haren bijstand verzoek, smee ik uwe vergiffenis af, smee ik u af, dat ge mij voor immer weêr uwe vriendschap schenkt!

En toen de jonkvrouw, om de bede des zich verootmoedigenden grijsaards te steunen, orees, weerde Poggio haar zachtens af, met ernstiger, meer van waarheid getuigende stem dan zoo even sprekend:

- Niet hebt gij van noode, Vaggia, den ouden vriend bij te staan. Ik ben te gelukkig om niet overal geluk te willen verspreiden. Wenscht Guarino waarlijk in de innigheid zijner ziele, wat hij me afsmeekt, zoo zijn mijne armen, zoo is mijn hart hem weder geopend, en alles worde tusschen ons weêr als in de dagen der volzoete vriendschap!

De grijsaards vielen elkaêr aan den boezem, met kracht elkander in de armen sluitend. Manetti zag bij de deur met een gelaat, als verklaard van vreugde toe. Aan Vaggiaas fluweelen pinkers trilde een traan.

Lotos

De zon strooit zinkend heure laatste rozen
Op d'emerauden spiegel van den vliet.
Doe ook haar gloed de bleeke lotos blozen,
De bloem ontplooit heur blanke blaëren niet.

Het koeltjen koom' den kuischen kelk haar koozen,
Het wieglend water lispel' haar zijn lied,
Als waar' trots zonnevuur zij toch bevrozen -
Ontplooit de bloem heur blanke blaëren niet.

Maar lacht ten lest haar 't luchte maanlicht toe -
Ze ontsluit zich het aanzicht, weigrensmoê,
En ligt op 't meir als zilverstar te stralen,

Tot, zusterbloem, die haar ter zijde ontluikt,
De maan in 't water plots een kelk ontpluikt,
Die elken kelk in blankheid overprale!

Bacchante

Terneêrgestort op rossig-gouden pantherhuid,
Verward in wingerdranken, die heur borst omkruiven,
Parst, half bezwijmd, een tros van donzig-blauwe druiven
Zij in heur gouden nap met loome vingren uit.

De koopren cymbels slaan bij 't pijpen op de fluit.
Een zwerm komt zwierensdronken 't stille woud doorstuiven,
Maar thursos moog' bij thursos wenkend toe haar wuiven,
Ze ontwaakt niet uit heur zwijmel, die haar de oogen sluit...

In verre veert versterft de jubel der Bacchanten...
De maan speelt in 't gebeeldhouwd loover der akanthen
En schemert langs heur bronzen heup, die hoog zich rondt.

Terwijl op heuveln des verschiets, in zilverglansen
De zwerm der zustren zwiert in orgiastiesch dansen:
Een dolle schimmenschaar op bleeken horizont.

De doode

De blanke doode rust op blanke sponde
In 't als met glans gewaterd gouden hair,
En van heur aanzicht straalt een licht zoo klaar,
Dat alle zweem van schaduw is verzwonden.

Of in haar doodstrijd zij vermarmerd waar',
Zoo ligt ze in wijde, witte wade omwonden,
Zoo ligt zij blinkend-blank, de bleeke blonde
In sneeuw van rozen op heur sneeuwen baar.

De priester keer' de geel-gekrulde bladen
Bij 't preevlen des Latijns vroom-biddend om,
Der rozen geur zweeft op met zoeter beê beladen.

En is de laatste zonnestraal vervlogen
- Of met zijn glans alle aardsche hoop verglom -
Zoo wiekt haar reine ziel in rozengeur ten hooge.

Odalisken

De nardos nevelt op uit gulden vat bij vat,
En wolkt om de odalisken, die, verdroomd, ontwaken,
Gevlijd op elpen sponde, op kussens van scharlaken.
Het blonde zonlicht tintelt in 't porfieren bad.

De sluyers slieren neêr, nu loom zij die onthaken,
En rozenvoeten rimplen reeds het glinstrend glad.
Heur amberkleuren marmren zich in 't koele nat,
Nu blos na blos als over 't bleeke geel komt blaken.

Hoe minnensmoê die maagden aan den boord van 't bekken
De albasten leden in het mollig purper strekken,
Terwijl zij wringend haar omflonkerde armen rekken!

Ze luiken de oogen, want de zon laat alles vonklen:
Een paerlenweelde schijnt de baadsters als te omkronklen,
En 't blauwt in haar saffieren, 't bloedt in heur karbonklen...

Eroos en Psuche

Op zilvren sponde ligt in rozen hij gedoken,
Het schittrend-schoon gelaat omgloord van gouden glans,
De lippen tot ambroziesch-zoeten lach ontloken,
Door droom bij droom omwiekt in dwarrelzieken dans.

En zij, ze naakt... heur vlindervleuglen, nauw ontploken,
Weêrtrillen siddrende aan heur sneeuwen schouderpaar...
Ze naakt, als zweeft zij op der rozen zwoele roken...
En bevend beurt ze een lamp, als maneschijn zoo klaar...

De stralen, sneller dan heur voet, die aarzelt, stroomen
Den goddelijken knaap als zilvren schichten toe...
Met rythmiesch wiekgeruisch verzwindt de rei der droomen...

Verblindend moog' zijn blank gelaat haar tegenblinken,
Vervoerd hangt zij er over, en bespeurt niet, hoe
De geurige oliedrop der lampe dreigt te ontzinken...

Op de tinne

Uit zwarte wolken zwiert de maan met matten straal.
De burchtvrouw mijmert in de schaduw der kanteelen,
En 't zilvren licht komt door heur zilvren wijle spelen,
Of tintelt langs haar sleep van karmozijn sindaal.

Een page aan heuren voet zingt wonderschoon 't verhaal,
Van ridder Walewein en jonkver Ysabele,
Terwijl zijn vingren zacht de gulden koorden streelen;
En... in 't platanenloover zwijgt de nachtegaal.

De koelte voert de laatste klanken stervend mede;
De vogel stort weêr schuchter zijnen liefdezing,
Die als in drupplen langs het loover komt gegleden...

Maar zie, wat paerels aan heur blonde pinkers siddren!
Een reine dauw besproeit de roze van heur wang:
Zoo roerde haar het lied des dapperste' aller riddren!

Sardanapalus

't Is of slechts zuilen vuurs het dak der zalen schoren!
 En op een flonkerthron zit doodsbleek ten banket,
 Schoon nauw de blonde nektar meer zijn lippen nett',
 Hij in scharlaken en karbonklenglans te gloren.

Eunuchen zwaayen struisveêrbossen en amforen.
 De vorst, die zijn tiara met den voet verplet,
 Heeft zich op 't hoofd een rozendiadeem gezet,
 Daar toch zijn hand den zwaren sceppter had verloren.

De zuilen wanklen... nòg wringt een slavinnenstoet
 Op 't klaatrend harpenlied van tokkelende knapen
 Zich de ebbenzwarte leden in den purpergloed.

De handen heffend dringt door 't vuur een drom satrapen...
 De schenkers storten ruw hun wijn zoo rood als bloed...
 Een vlammenafgrond schijnt reeds om den thron te gapen...

De adelaar des throons
Eene Babylonische legende

I Simitres

‘Eunuch! men slier' den aterling mij voor de voeten!
 Hij, die in zijne drieste heerschersdroomen zon
 Op kroon en sceppter van mijn schittrend Babylon,
 Zal, zwere ik bij Astarte, voor die eierzucht boeten!’

‘Ik haast mij, Heer! De wraak, die reeds heur netten spon,
 Zal dra den bittren alsem uwer ziel verzoeten!’
 Alzoo de eunuch, en nijgt zich bij het needrig groeten
 Voor 's vorsten flonkerthroon, die straalt gelijk de zon.

Zeer somber toeft Simitres tusschen zijn satrapen.
 In purperpracht omplooit hem mantel en samaar;
 De paerelwronng omkrinkelt zijn omkrulde slapen.

Hem overschaûwt een glanzig-gouden adelaar,
 - Symbool van vorstenmoed, door geene macht te perken
 En dekt den weekling, maar onwillig, met zijn vlerken.

II Myrrha

Men wacht. Als in den wind, een roze op ranken steel
 Zoo trilt ze aan zijne zijde. Ravenlokken kruiven
 Haar op den boezem als in donkre trossen druiven;
 Een keten van karbonklen bloost heur om de keel.

De gouden sluyren, die haar ambren naaktheid huiven,
 Verschikt heur hand met schijnbaar achteloos gespeel;
 Haar oogen, flikkrend onder pinkers van fluweel,
 Zien schuw en schichtig als twee schuchtre tortelduiven.

Dien blik beurt Myrrha vreezende òp tot haren vorst...
 Een bang: genade! welt er bijkans op heur lippen...
 De rozennaaglen dringt zij diep zich in de borst...

Helaas! Heur mond vermag geen murmeling ook te ontglippen:
 Sandalen kraken... die ze mint, hij komt nabij,
 Maar zwijmende in heur vrees, zinkt ze aan Simitres' zij...

III De gevangene

De stoet genaakt, en statig treedt voor zijn staffieren
De eunuch de rijen langs der sfinxen van bazalt,
Een forschen krijger voerend, die de vuisten balt,
En als een leeuw zijn zwarte lokken schudt, die zwieren.

Het vale panthervel, dat om zijn schoudren valt,
Doet hij met majesteit als koningsmantel slieren;
Zijn blik ontvlamt; zijn arm zwelt op van stalen spieren;
Zijn dondrend-zware stem schijnt een bazuin, die schalt:

‘Aanschouw mij dan, maar vrees te siddren voor mijn vragen:
Gij, die in overmoed u heer van 't mijne heet,
O, ducht ge, dat gij lang dien diadeem zult dragen?’

Mij ter bevrijding rept zich reeds de onwinbre Meed:
Zoo sleuren dra, vervrouwde weekling, u mijn slaven,
Met pijl op pijl doorpriemd, tot rottend aas der raven!’

IV De vloek

Van woede trillend rijst Simitres:

‘Onverlaat!’

Zoo schreeuwt zijn schrille stem:

‘Ge waagt nog stout te spreken,

En vreest niet, dat mijn hand op slechts een enkel teeken,

Ter neêr, o vuile hond, ter neêr u vellen laat!

Staffieren! Wilt met gloeyend staal dat oog doorsteken,

Waarmeê zijn woede op mij heur wolvenblikken slaat!

Scheurt weg zijn pratte tong, die taal der schelmen praat!

Rukt uit zijn hart, vol drieste trots en addrentreken:

Offert op gouden schaal, waar 't lauw en bloedig lill',

Dat Moloch zelven! Voort!’

Men klemt den Meed in kluistren,

Maar Myrrha stort heur throon zich af met schellen gil:

‘Dan moge u Baäl, moge Astarte u 't licht verduistren!

Simitres! Wees vervloekt! Gij, Eeuwgen van Omhoog!

Verdoemt ZIJN hart! Verdort ZIJN tong! Verdooft

ZIJN oog!’

V De bede

Zoo schreeuwt ze, en de ambren armen, woest van liefde, wingren
 Onstuimig om des Meden stierenhals zich rond;
 De stoet der slaven mart; zij, moedig, sluit den mond
 Des grammen minnaars toe met teedre lotosvingren:

‘Dienaren, staat! Simitres, sidder! Van deez' stond
 Vermag ik fier, wreedaardigste aller kroonontdwingren!
 Uw gulden slavenketen af van mij te slingren!
 Hem geve ik mij, en ruste als gade op zijne spond!

Voor GIJ me in Suza kocht met zeven zware koffren,
 Vol gouden bekers, prachtgewaên en eêlgesteent,
 O, mocht mijne eerste liefderoze ik HEM al offren...

En dies wij tarten u, tot in den dood vereend!
 Rechtvaardigheid der Goden! Weer zijn gruwbaar woeden!
 Gij moogt, Rechtvaardigheid der Goden! ons behoeden!’

VI Wraak

Die bede, als geur van nardos, zweeft ter godenschaar;
De azuren paradijzen schittren van haar blikken,
Terwijl heur lippen 't lot dier schepslen voorbeschikken:
'Rechtvaardigheid geschiede!' ruischt de vreugdemaar...

Daar schiet op reuzenschachten, die 't paleis verwrikken,
De throonbeschermer neêr, de wrekende adelaar,
Omprangt met scherpe klauwen 's vorsten schoudrenpaar,
Om hongrende oog en hart en tong hem uit te pikken...

Simitres gilt en sneeft... met gulden snebbe ontnemt
De vogel 't bloedend hoofd de blanke paerelkrone,
Maar wiekt den Meed te moet, wiens kruin hij diadeemt...

En fier voert die de vrouwe voort ten flonkerthroone,
Het lijk vertrappend, dat ter trede als purprend ligt,
Terwijl de zwerm der slaven zijgt op 't aangezicht...

Maïma**I**

De nacht, Maïma, is van maanlicht blond...
De maan, Maïma, strooit heur zilvren tranen
Langs 't lispelzieke loover der platanen...
O, mengen we onze zielen in deêz stond!

Met mijmrend oog en murmlensmoeden mond,
Zoo ligt, o, allerloomste der sultanen!
Gij in uw hangmat wieglende aan lianen,
Terwijl uw lokken kronklen tot den grond...

Het purpren muiltjen met zijn paerlen tippen
Zal aan uw slanken rozenvoet ontslippen,
Wen gij aldus dien wiegelt op den rand...

O, hel als gitten lampen zijn uw oogen!
En cierlijk gepenceeld uw wenkbrauwbogen!
Agathen zijn de naaglen aan uw hand!

II

O, hel als gitten lampen zijn uw oogen!
 Zij schittren, hoe ze schuilen achter 't gaas
 Der gouden sluyers, die in glinstrig waas
 Maar half me uw zoet gelaat verhelen mogen!

Zoo cierlijk gepenceeld, uw wenkbrauwbogen!
 Uw tint, gelijk de theeroos of topaas!
 Uw lippen, geurger dan gardeniaas,
 Waar kuisch mijn kus als vlinder koom' gevlogen!

De nacht, Maïma, is van maanlicht blond...
 De maan, Maïma, strooit heur zilvren tranen
 Langs 't lispelzieke loover der platanen...

O, strik uw armen strenglend om mij rond!
 O, prang mijn hoofd u aan den ambren boezem!
 Ontblaadren wij der liefde heuren bloesem!

Uchtend

De mist, uit zilverpaerlen als geweven,
Laat in de rozige uchtendschemering,
De helling langs der grauwe heuvelkling,
Zijn golvend waas naar 't Westen toe verzweven.

Ter kimme heeft uit donzen wemeling,
Een rozewolk heur gouden wiek geheven.
Door 't dorre hout, waarin de druppelen beven,
Schiet de eerste schicht zijn schelle schittering.

En siddrend beuren slanke populieren,
Zich op uit killen dauw, die langs den vliet
In flarden zijnen sluyer af laat slieren.

Geen leeuwrik orgelt er een morgenlied;
Op looden vleuglen schijnt de stilt te hangen;
Slechts in de veerte ruischt de zee haar zangen...

Uw glimlach of uw bloemen

Aan Eene, die mij een ruiker Begoniaas beloofde, en hare belofte niet nakwam.

Ik droomde, ik dacht mij u, een glimlach om de lippen,
Terwijl uw blanke hand, als in albasten vaas,
De bloemen, purper, met een hart van chrysopraas,
Zoo teêr omsloot met teedre lelievingertippen.

De zomer, ai, verwelkte en alle hoop, helaas!
Op purpren bloemen moet der ziele gaan ontglippen...
Doe, schoone, héel dien zoeten droom dan niet ontslippen,
En trooste uw glimlach mij voor uw begoniaas!

Maar wien gij, wreede, niet uw roode kelken geeft,
Zal immers ook het tooverlachjen niet verrukken,
Dat om uw rozemond als speelsche vlinder zweeft!

O, laat me dies aan héel mijn zoeten droom me ontrukken,
Want driewerf dwaas, die nog in hope op vlinders leeft,
Wien men de bloemen zelve reeds vergat te plukken!

Nachtegaal

De mane glanst... een mijmrend tweetal zit,
Waar zich, de zuilen rond, de rozen wingren,
En de elpen luite ontvalt zijn loomen vingren...
Vergeefs zoo haar zijn bede om liefde bidt!

Daar trilt het lied des zangrigste' aller zingren...
Heur wimpers huiven 't oog van glanzig git,
En 't zweemt naar rozen op haar wang zoo wit,
Nu plots heur armen gloeyend hem omslingren...

O, vogel, o, verleider, wen uw lied
Meer dan ons bidden liefdesweelde biedt,
Geen minnaar murmel' meer zijn teêre klachten;

Maar lokke, als klaterziek uw kweelen klinkt,
Zijn blonde meê, waar blank de mane blinkt
In haar mysterievolle middernachten!

Laatste rozen

O, bleeke rozen, bloeit in 't klaar krystal,
Voor ruwe vlagen u den steel ontscheuren,
En slaakt, als laatste klacht, uw laatste geuren
Den vlinder, die u nimmer kussen zal.

Meer dan des zomers, wen in weeldrig gloeyen
Ge in zonnegloor met purperlippen lacht,
O, zijt ge thands mij diër... Ontbladert zacht!
Laat een voor een uw blanke tranen vloeyen...

Gij zijt als zustren mijner jonge ziel,
Die nimmer ook haar vlinder mag ontwaren,
En wie, als aan uw bleeke kroon de blaêren,
Illuzie na illuzie al ontviel!

Liedeken

De mist hangt zijn zilveren sluyer
Reeds aan 't rillende ritslende riet;
De maan zoekt vergeefs zich te spieglen
In het groenige vlak van den vliet.

Op het windeken wieglen de wilgen,
Als mijn eigene lokken zoo blond,
Zich de ontvlochtene lange vlechten,
En treuren in d'avondstond.

Ik zie in den nevel hem naadren,
Waar de wegel zich windt om het veld,
En mijn boezem, o, zwoegt hem tegen,
Of hij al me in zijn armen knelt...

Liedeken

Ik minde u zoo teeder, ik minde u
Zoo teeder met heel mijn ziel,
Wanneer door deze armen omwingerd
Uw hoofd mij ten boezem viel...

Ik aemde op uw lippen mijn leven,
Ik smolt in een kus aan uw mond;
Ik smachtte om een hemel te geven...
Ai, 'k gaf maar mijzelve in dien stond!

Er flikkerde een vlamme in uw blikken,
Waar de flonkrendste starre voor taan'...
Ik minde u zoo teeder, ik minde u...
Hoe ziet ge zoo koud nu mij aan?

Liedeken

Zie, de zoelte op haar suizlende vleuglen
Verzinkt aan het zilvrende meir,
En ze sleept in haar zwierenden sluyer
De sneeuwige bloesems omneêr...

Maar al wufter ontwiekt zij het water,
En ze zweeft in de geuren der myrt
Naar uw venster, o, voort naar uw venster,
Als een klagende duive, die kirt...

En de zoelte, de zoelte ze voert u
Al den zang, dien ik murmelen doe,
Al den geur mijner welkende ziele
Met haar siddrende vleugelen toe!

Afrodite

Zie, als een rozeblad wiegelt zich blinkend
 Over de glinsterig-schuimende golven,
 Zacht door de zoelte gestuwd Afrodites
 Paerlige schulp...

Luikend de fulpig-omwimperde scheelen,
 Wringt zij zich, godlijk-zoet lachend, de lokken...
 Goudene lach om heur lippen! Uw gloren
 Dooft dat der zon!

Rank als een lier zijn heur armen geheven;
 Golvende rondt zich haar zilvrige heupe,
 Rondt zich de dauwende leliënboezem,
 Dubbel geroosd...

Zoo, als in nimben van glans zich omneevlend,
 Schittert de schoone op haar schomlende schulpe...
 Weeldeziek effent de wisplende zoelte
 't Blauwende pad...

Pantoem

O, tril, mijn fluit, vol toongetoover!
 De nacht is als van liefde zwoel...
 En eindloos bruist er 't bamboeloover;
 Vanille zucht een geur zoo zoel...

De nacht is als van liefde zwoel...
 Mijn liefde zal in 't lied ontvluchten...
 Vanille zucht een geur zoo zoel...
 Aïla! Luister naar mijn zuchten!

Mijn liefde zal in 't lied ontvluchten,
 Zoo niet, verteederd door mijn leed,
 Aïla luister' naar mijn zuchten,
 Aïla keer' op mijnen kreet...

Zoo niet - verteederd door mijn leed,
 O, ziele, ga me in zang ontglippen!
 Aïla! Keer op mijnen kreet:
 Mijn lippen roepen om uw lippen!

O, ziele, ga me in zang ontglippen!
 Vanille zucht een geur zoo zoel...
 Mijn lippen roepen om uw lippen:
 De nacht is als van liefde zwoel!

Vanille zucht een geur zoo zoel...
 En eindloos bruist er 't bamboeloover...
 De nacht is als van liefde zwoel...
 O, tril, mijn fluit, vol toongetoover!

Pantoem

Kemoenings geuren in den nacht;
 De diamanten sterren spranken;
 O, laat mijn armen vurig-zacht
 Uw gitgelokte hoofd omranken!

De diamanten sterren spranken,
 Als lisplen zij een liefdeslied;
 Uw gitgelokte hoofd omranken,
 O, zal ik vaster, zoo ge ontvliedt!

Als lisplen zij een liefdeslied,
 Zoo murmlen er de tamarinden;
 O, zal ik vaster, zoo ge ontvliedt,
 U, houri, aan mijn harte winden?

Zoo murmlen er de tamarinden:
 O, wil in weelde, o, wil in lust
 U, houri, aan mijn harte winden,
 Terwijl ge me in uw murmlen kust.

O, wil in weelde, o, wil in lust
 Mij in uw zwarte lokken strikken!
 Terwijl ge me in uw murmlen kust,
 Verzengen mij uw flonkerblikken!

Mij in uw zwarte lokken strikken,
 Tot ik als van haar geur bezwijm'!
 Verzengen mij uw flonkerblikken
 In vreugde, die vervoere en vlijm'!

Tot ik als van haar geur bezwijk',
Ontluik uw bloeme in zoet verlangen,
In vreugde, die vervoere en vlijm'!...
Als roode mangaas zijn uw wangen!

Ontluik uw bloeme in zoet verlangen,
Nu ge aan mijn boezem zoo versmacht...
Als roode mangaas zijn uw wangen...
Kemoenings geuren in den nacht...

De moorsche koopman

Een Venetiaansch tafereel

De azuren lucht ziet in de azuren zee.
 De glinstrig-gulden golven glijden glippend,
 Zoo licht als teedre feeënvoeten trippend,
 In murmlend schuim langs marmertreë op treë.

De gondel doemt, met stralend-gouden steven
 En purpren wimpel, wapprende aan heur top,
 Uit scheemlend-blauw verschiet als schittrend op,
 Gelijk een zwaan, die zwierig aan komt zweven.

Er treedt een tal van maagden op 't terras,
 Die wenkend met heur witte sluyers wuiven...
 Daar zien zij 't scheepjen schomlend nader schuiven,
 Zich spiegkend in den sparkelzieken plas...

Tot traag der roeyers slagen zich verslappen...
 En vorstlijk-fier verrijzende op de plecht,
 Gebiedt een ebbenzwarte Moor zijn knecht
 De boot te meren aan de marmertrappen.

Een sneeuwen burnous sliert zijn schoudren af;
 Een chalcedoon bevestigt haar van voren;
 En zilvren ringen trillen aan zijn ooren,
 En lachend steunt hij op een elpen staf.

Zijn oogen flikkren zacht als gitten starren;
 Zijn tanden glinstren met ivoren gloed,
 Nu gra'clijk hij de schoone maagden groet,
 Die in de zoele schaûw der zuilen marren.

Maar hoe de schipper om haar schoonheid gloei',
 Hij scheidt zich weldra weelderiger vizioenen:
 Een blonde stroom van blinkende dubloenen,
 Die uit heur liefvingren nedervloei'!

Den Moor verzelt aan wal een zwerm van slaven,
 En hij beveelt, dat op een panthervel,
 Men schielijk alle zijne schatten stell':
 Het fraaist wat ooit de morgenlanden gaven!

Dan knielt de koopman neder, en ontsluit
 Met goud versierde cederhouten kisten:
 Dan legt hij zijne lagen en zijn listen:
 In golf op golf rolt hij zijn stoffen uit!

't Scharlaken en azuur van die fluweelen,
 De porceleinen tintling op 't satijn
 Ontvlammen met een fellen flikkerschijn,
 En strooyen vonken, flonkrend als juweelen.

Brokaat, dat breed zich kreukt en ritslend kraakt,
 Bij weefsels, van gesteente stijf, die stralen,
 Doet hij in dichte wolken nederdalen,
 Tot elke vrouw heur kreet van vreugde slaakt.

De paerelsnoeren slippen langs zijn vingren,
 Om, fonklende in de zonne, en, kronkelziek,
 Weêrklettrende over 't kleurig mozaïek,
 Zich van de marmertrap als af te slingren.

Uit onyxvazen sprenkelt hij den geur
 Der purperroos van Perziës paradijzen,
 Om dan arabiesch reukwerk aan te prijzen,
 Of Taprobanes nardos, klaar van kleur...

Zie, allen, met haar witte handen, woelen
Die ordellooze weelde juublend om,
Niet achtende als, bij 't achteloos gefrom,
De golf er spelende over kome spoelen.

Daar ruischt den Moor een gouden regen toe,
Op 't marmer klinkende met schelle klanken;
Des schippers zachte blikken schieten spranken:
'Dat Allah', lispelt hij 'u allen hoê!'

En pages, leunende op de balustrade,
Om 't zeerst door 't weeldrig-bont tafreel bekoord,
Slaan bij des Mooren waardig zegenwoord
Met guitig oog hun meesteressen gade...

Camee

Hoe geurt uw hoofd van d'amber der narcissen,
Terwijl de zijden ringen van dit hair
Uw boezem, blank gelijk een duivenpaar,
Omranken met hun rozig-blonde lissen!

Hoe vloeit uw oog als over van azuur,
Gelijk een lucht, die blauwt in lentestralen,
Waaruit, als duiven rein, uw blikken dalen,
Terwijl ik aan dien ether mij vertuur!

Faraos dochter

Een straffe zon, wier stralen 't al verzenen;
 De trans, saffier, de oazis overwelve;
 Op tintlend-schellen ether, in 't verschiet,
 Een sfinx, die droomt, twee reuzenpyramiden,
 Of, roerloos-stil, der palmen waayerkroon...
 De Nijl, een groenend-gouden sparkelvloed,
 Waar, sluimerlauw, in nooit gewiegde blaaden
 De albasten lotoskelk geloken ligt...
 Ginds, loom van wiek, de zware lucht doorzwevend,
 Een ibis, rank en rozig-blank geveêrd...

.....

De schaduw zelfs, zij straalt!

Een luttel koelte,
 Waar 't daadlenlommer door, de twijgen langs,
 Het zonnestof verzinkt als gulden regen...
 Daar mart een badensmatte koningsmaagd,
 Gesluyerkroond, en 't flonkrend geel gewaad
 Met ethiopiesch esmeraud omgordeld.
 Haar heffen de ebbenzwarte dienaessen
 De slank-gesteelde pluimenschermen toe,
 En turen aêmloos langs heur blonden schouder,
 Om 't weenend kind verwonderd, dat ontwaakt
 In biezen korf, waar 't riet zich over knakte.
 Dan haar, der glorend-schoone, ontschiet een glans
 Van moederweelde uit heur amandeloogen,
 En, tusschen leliën nederknielend, lacht
 Zij 't knaapsken toe, dat plots vergeet te weenen,
 Geheel verblind door 't beeld van louter licht...

Nemea

Dof, driemaal 't oord doordavrend, dreunt zijn donder... Plots
Verrijst, met rauw gebrul, in 't bloedig licht der kimme,
Daar slingerstaartend, somber-zwart, zijn monsterschimme,
Zich beurende als ter wolken op bazalten rots.

Heel de Aarde trilt... De Held, in onverstoorbren trots,
Treedt toe, schoon vlamme op vlam den blik des leeuws ontglimme,
Schoon gruwbaar, wijd als d'afgrond, hem diens muil begrimme,
Treedt toe, en klieft er d'ether met zijn reuzenknots.

.....

Chloë

Gaêr mij, ontblaêr mij die blinkende rozen,
 Schud van haar àf al die schittrende paerlen,
 Vouw met uw glanzende vingren, o Chloë!
 Zachtkens ze glad!

Spread me in de luwte des lommers een sponde...
 Geuren! O, zweeft en bezwijmelt mijn zinnen...
 Lang mij, o lieve, geen lier, maar een beker,
 Wijnlofomrankt!

Golve uw gewaad uit den glinstrenden gordel
 Klaatre uwe hand met haar schelle cymbalen!
 Zwier op de tippen der rozige teenen
 Zwevend me rond!

Zweef! En, o, mengel mij, maagd, in uw zwieren
 Zinnenvervoerende vreugde der druiven,
 Zieleverrukkende weelde der rozen,
 Tot gij, versmacht,

Neêr aan mijn zijde, o, mijn ziele! zult zijgen,
 Neêr op mijn mond met uw murmlende lippen,
 Nektar er nippende uit purperen beker...
 Zweef dan niet meer...

Acrasia**Uit 'The Fairie Queene'****1**

Zij lag te rusten op haar rozenspond,
 Als moê van wellust en van minneweelde,
 Terwijl doorzichtig zilverwaas ze omwond,
 Dat nauw haar blanke, albasten tint verheelde,
 Die 't slechts met blånker schemelschijn als streeelde.
 Dit rag, o, hadde Arachne zelfs geducht,
 Daar 't ijl als sparklend schuim de schoone omspeelde,
 Zóó licht, als dauwig weefsel, dat de lucht
 Doorzweeft op zachter zomerzoelte zwoelen zucht.

2

Haar boezem praalde bloot in sneeuwen pracht,
 Opdat begeerig elker blik er gloeide,
 Terwijl, nog loom na liefdes weeldenacht,
 Als nektar zoet, haar drup op drup besproeide,
 Die, zuivre paerel, siddrend nedervloeide.
 Heur smachtend oog, versmeltende in gekwijn,
 Bevochtte dies zijn vuur, dat zielen schroeide,
 Maar bluschte 't niet: zóó blonde starrenschijn,
 Die heller straalt in 't stille golvenkrystallijn.

3

De schoone knaap, die sluimerde op haar schoot,
Geleek de spruit van edel bloed te wezen,
Waarom bejammerd wierd, dat, ja, te snood
Hij dus zijn adeldom had min geprezen.
Bij d'aanblik van zijn zacht, aanvallig wezen
Liet, hoe in boeyen hem de lust ook bond,
Zich manlijk vuur en fiere gracie lezen,
Ofschoon het donzig vlas om teedren mond
In d'eersten bloei maar blonk, als zijden bloesems blond.

De elven**I**

Zoelte lispelt,
    Wuift en wispelt
    Wemelziek
Langs het loover
    Op een toover-
    Lichte wiek.
Balsem beuren
    Zwoele geuren
    D'ether toe;
Weenend welken
    Rozekelken
    Wiegensmoê.
Elke minde er
    Eens een vlinder,
    Die vervloog,
Hoe heur weelde
    Hem ook streelede,
    Tot omhoog...

.....

2

‘Naar de blonde
 Rozamonde
 Voort, mijn paard!
 Voort! U reppe er,
 Trage klepper,
 Vlugger vaart!
 Voer, ai, trouwe,
 Mij ter vrouwe,
 Die me mint:
 'k Vier de teuglen!
 Voort! Op vleuglen
 Van den wind!
 Wuive uw ijle,
 Witte wijle
 Dra mij zoet,
 Zielsvriendinne!
 Van uw tinne
 Liefdes groet!’

3

‘Rozamonde!
 Korenblonde
 Koningsmaagd!
 Fiere schoone,
 Die de krone
 't Edelst draagt!
 Eer deze uchtend,
 Dauw ontzuchtend,
 Dage in 't Oost,
 Murmel teeder
 Ik u weder

Minnetroost!
 Wat dus, droeve,
 'k Drale en toeve,
 Toch, ik kom,
 Uw versmachte,
 Teêr-gewachte
 Bruidegom!'

4

Zoo, als gloeyend
 Van verschroeyend
 Liefdevuur,
 Rept een ridder
 Zich in 't midder-
 Nachtljik uur:
 Straalgeflonker
 Flitst door 't donker-
 Zwarte woud:
 Starre op starre
 Schiet er 't harre-
 Nas van goud;
 En de slanke,
 Lelieblanke
 Veedrenbos
 Wappert wuivend
 Over 't snuivend-
 Snelle ros...

5

Eensklaps lichten
 Schelle schichten

Naar omneêr,
 Spelen wieglend,
 Zweven spiegkend
 Over 't meir...
 Zie! Daar dalen
 In dier stralen
 Zilverglans
 Elvenvluchten
 Uit den luchten
 Ethertrans...
 Zie! Haar ronde
 Viert den stonde!
 Lentenacht!
 Liefde wadem'
 Thands uw adem,
 Teeder-zacht!

6

'Wil niet ijlen!
 Blijf verwijlen!
 Blusch die gloed:
 Onzer lippen
 Rozetippen
 Laven zoet!
 Zink ons, minnend,
 Liefde winnend
 In den schoot:
 Kussen menglend
 Armen strenglend
 Tot den dood!'
 Paradijzen
 Ziet hij rijzen
 Op dit lied...

De elven zweven...
 Wederstreven
 Kan hij niet...
 .....

7

Rozig luchtend
 Glinstert de uchtend
 Vocht van dauw;
 Hoog in 't gloren
 Rijst een toren,
 Somber-grauw...
 Niet meer weenend,
 Angstig lenend
 Op de tin,
 Tuurt de blonde
 Rozamonde
 't Landschap in...
 Zielevljmen
 Doet haar zwijmen
 Doodsontzet...
 't Bloed, o, stolt haar...
 Heerloos holt daar
 't Woest genet...

Maar 't allerzoetst...

Mijn kunst is als een fijn-geslepen kelk
Van klaar krystal, waarin een purpren wijn
Als vol robijnen fonkelt... Zie, wanneer
Mijn lippen, laafziek, licht den rand van 't glas
Beroeren, koost de smaak mij als een kus...
Nog zoeter dan zijn smaak is mij de aroom
Des wijns, wen ze, als den geur dier roode bloem,
Aan 't glas ontwelt, en mij bezwijmlen wil...
Maar 't allerzoetst is mij die beker, zoo
Daar, siddrend, druppelen lichts in trillen... Dan
Beroer ik niet mijn glas, en staar het toe,
En smacht het tegen, en geniet, geniet
Meer in mijn wenschen, dan voldoening 't nooit
Verlangensmoê gemoed ooit geven zou...

Zoo is mijn kunst, wanneer ik, zwakke, schep,
Een ander in zijn schepping nageniet,
Of, scheppingloos, in onmacht me vermijmer...

Het paradijs

Heengetogen dwaalde ik,
 En zocht mij het verloren paradijs
 Het schoone land der wondren,
 Het land der gulden eeuw,
 Dat gebloeid had in jeugdiger dagen,
 En licht nog bloeyen zoude,
 Zoo dacht ik, ergens, hier ter aard.

Ik doorschreed echter
 Alle paden, en - vond het niet...
 Ooftrijke valleyen doordwaalde ik,
 En - vond het niet...
 Ik vlijde mij op de vlerken des aadlaars;
 Ik doorzwierde den ether
 In zilveren wolkengondel,
 En - vond het niet...

Toen leî ik moede
 Mijn hoofd in 't mos bij de eenzame heuvelbeek...
 'Waar schuilt het?' riep ik klagend,
 Toen fluisterde er de heuvelbeek aan mijnen voet:
 'Hoor toe! Het groet u uit bruisende waatren!'
 En ik bukte mij over bloemenkelken...
 Daar binnen bloeide 't
 Zielverrukkend
 In onuitsprekelijke klaarheid,
 En in zalige kinderoogen tuurde ik:
 Toen zag ik, beziel! het er lonken en lachen
 Het Paradijs!

Robert Hamerling

Melodie

Laat, o lieve, laat
 Uw blanke vingren langs
 De toetsen fladdren;
 Vlindervlug
 En licht.

Laat, o lieve, laat
 De tonen kweelend vallen, als
 Kristallen dauw,
 Die van uw blanke vingren drupt,
 En zoet
 Vervloeit.

Luchtgewiekte melodie!
 Zweef klatrend op!
 Of juublend in een zilverlach,
 Of smeltend...
 Smeltende in een vliet
 Van louter tranen...

Trillend klankgetoover!
 Reine paerelzang... stijg,
 Zwellend,
 In uw vol geschal!

Laat, o lieve, laat
 Uw blanke vingren langs
 De toetsen fladdren,
 Vlindervlug
 En licht...

Melodie

O, zilveren nacht!
 O, zweef niet voort!
 O, nacht, o zilveren nacht! en mar!

Weef sterrenglans
 Met geur van rozen en jasmijn te zaâm,
 En vang ons beider zielen in uw net,
 O, zilveren nacht!

O, zilveren nacht!
 Uw stille melodie
 Versuist gelijk een liefdelied,
 O, zilveren nacht!
 In weelde weg...
 O, nacht!

Verzweef niet voort, o nacht!
 En mar... o... mar!
 Uw melodie
 Versuist gelijk een liefdelied...
 O, nacht!

O, wieg haar aan mijn boezem zacht
 In sluimering...
 O, suis, o, nacht
 Uw wiegezing,
 Maar zweef niet voort,
 O, nacht,
 En mar... o... mar!

Geen dageraad
 Bestrooi' de kim
 Met rozeblaêren... Duur!
 Duur eeuwig, nacht!
 O, zilvren nacht!
 Duur voort...

Mijn ziel
 Is als een beker vol
 Van edel vocht,
 En zalig vloeit mijn ziel
 O, zilvren nacht!
 In wellust over...

Duur eeuwig, nacht!
 Duur voort!
 En is mijn aêm
 Gevloden met heur ademtocht,
 Gevloden met heur laatsten zucht
 Is zoo mijn aêm
 Gevloden!

Verzweef dan, zilvren nacht!
 Dan...
 Dageraad!
 Bestrooi de kim
 Met rozeblaêren!

Melodie

Eén klank,
Een enkele klank,
Een glazen toon, die zwelt,
In loutre volheid klatert - en
Vervloeit.

Met krystallijnen weelde,
Een enkele klank, helaas,
Weêrtrilde er van zijn liere,
Liefdebeden murmlend - en
Verstierf...

Tokklende, vol verlangen,
Gleden zijn vingeren bang
De zilveren snaren langs,
En de eene snaar, ai, trilde aan de andere
Gelijk, helaas, gelijk,
Eindeloos gelijk...

Toen greep zijn hand,
Forscher dan een gierenklauw zijn buit,
Woester de eentonige koorden,
Tot, klagende, zóóals een ziel in haar smart,

Zij krijschten en knarsten,
En schriller, immer schriller
Sidderende,
Tot brekens toe vermoeid...
Braken...

Ontzenuwd viel het speeltuig uit zijn hand,
Rollend, vertrapt door zijn voet,
Een duif gelijk, die, wreed gewond,
Klapwiekende in heur zwakte,
Neêrziigt...

De vrouwe van 't Meir Fragment

ZANG DER

Wilt in onze azuren zalen,

SIRENEN

Zonder dralen,

Nederdalen,

Want haar kalme, koele kilte

Biedt u weeldevolle stilte,

Want de klank van onze stemmen

Kan de woeste golven temmen...

Wilt in onze azuren zalen

Zonder dralen

Nederdalen...

VIVIANE

Helaas! Waarom wilt gij van hier, mijn zoon?

LANCELOT

O, vizioen!

Zoo stralend-schoon!

VIVIANE

Wat wil, helaas! u mij verlaten doen?

LANCELOT

O, zalig beeld!

Wiens heugenis mij nog de zinnen streeft!

VIVIANE

Wat is de droom, die ge voor mij verheelt!

Zie, hoe in tranen smeltend, ik u smEEK!

Erbarmen bid ik u, en spreek, o... spreek!

LANCELOT

In 't zilver der maan,

Op 't blauwen der baren,

Zag, rank als een zwaan,

Haar luchtige kaan

Ik wieglende varen...

Omslinterd in 't gaas,

Dat, wemelfijn waas,

Heur glans mij, helaas!

Omplooide,

Lag zingend zij neêr,

En strooide
 De ontbladerde rozen
 Op 't blinkende meir,
 Dat, onder dien schat
 Van bloem en van blad,
 In geur scheen te blozen...
 In 't zilver der maan
 Op 't blauwen der baren...
 Ginevra, uw klacht
 Om liefde, zij smacht
 Me paerlende toe!
 Ginevra, ik spoë
 Van uit dit paleis,
 Koraalparadijs,
 U, schittrende! toe...

VIVIANE

Sirenen! lokt hem hier!
 Laat als één lier
 Uw stem weêrklinken,
 En hem, die vlucht, in melodie verdrinken!

SIRENEN

Wilt, o wilt in onze azuren zalen
 Zonder dralen
 Weder dalen!

.....

Fragment

Dwarlende rozeblaadren!
O, druppelt uw geur om mij rond...
Balsemt met uw zielen
Mijner ziele wond!

Fragment

‘De ware levenswijsheid... Zoek naar geen
 Geluk, dat schittert als een flonkerster,
 Hoog in azuren ethersfeer, maar wees
 Tevreden met den lieflijk-aardschen glans
 Van vriendenblikken, met den stralenlach,
 Die helder gloort om zoet-bespraakten mond,
 Want sympathie schenkt nog een schijn van troost!
 Denk u geen ideaal! Leef laag en klein;
 Kruip, wil niet zweven; waan u niet gewiekt!
 De waereld is niet waard te zijn, maar gij,
 Ge zijt, en *in* de waereld, en zij wil
 Niet, dat ge zelfs maar pogen zult te zweven!
 Weêr mij niet af! Waan niet, dat doelloos ik
 U 't leven maken wil; neen, zoek naar iets,
 Maar zoek naar iets, klein als gij zijt, want wee
 U, zoo ge iets reuzengroots en engelschoons
 Gevonden hebt en 't u verplettert...

Maar

Ik bid u, vindt mij laf noch laag, dat ik
 Dus kleinheid raad, schoon hoog uw ziele streeft,
 En al 't azuur in één omhelzing wil
 Omvatten... Ook ik zocht en vond, helaas,
 Iets reuzengroots en engelschoons, en 't heeft
 Mij, als gij ziet, verpletterd in dit stof.’

Fragment

'Kunst? Hersenschim, de schaduw van een droom,
Verzied door fantazieën zonder toom...
Wat melodie en glinstering en geur
In marmer, klank en mengeling van kleur!

Nietswaarde weelde en nuttelooze schat!
Een handvol van 't azuur, van 't blauwe niet!
Wufte chimera, die ons wellust biedt,
En ons verlaat zoo loom en levensmat...

En toch... vizioen van licht en schaduw, schijn!
Chimera met uw serafjngelaat!
Daal op uw flonkerblanke drakenwiek!
Schouw met uw raadselvolle blik mij toe!
En zing mij van uw raadselvolle troost,
Bevallig monster, met uw elvenstem...
Maar o, verscheur mij niet het smachtend hart
Met speelschen klauw... daal, ik verbeid u... daal!
O, lieflijk, lonkend, lokkenszoet gedrocht!
O gouden, stralenshelle fantazie!'

Aanteekeningen

I Santa Chiara

Laura apparve la prima volta agli occhi miei nel primo tempo della mia adolescenza nell' anno del Signore mille trecento ventisette, il giorno sesto di aprile, in sul mattino, nella chiesa di Santa Chiara in Avignone.

Memorie della vita di Francesco Petrarca nelle opere sue latine.

II Een star van hope

1 Over dezen *Colonna* en over des dichters betrekkingen tot het huis van dien naam leze men in *Petrarcaas MEMORIE* o.a. het volgende:

...io fui desiderato dalla chiara e nobilissima famiglia de' *Colonesi*, la quale allora frequentava, anzi, a meglio dire, illustrava la Curia Romana. Quindi io chiamato da quella famiglia, ed avuto in tal onore, quale non so se al presente, pur allora certo non mi si dovea; e dall' illustre e incomparabile *Jacopo Colonna*, allora vescovo di *Lombez*, uomo, a cui non so se l'uguale abbia io veduto mai, o se il vedrò; condotto io in *Guascogna*, sotto i colli *Pirenei*, passai, con molta giocondità e del padrone, e de' compagni, una state quasi di paradiso...

2 *Petrarca* was beroemd om zijne wonderschoone stem. Men zie in *Die Wiederbelebung des classischen Alterthums oder das erste Jahrhundert des Humanismus von Georg Voigt** de volgende plaats, waaruit zijn muzikale aanleg blijkt:

Die Laute und das Lied waren seine Freude durch das ganze Leben; über seine Laute traf er noch im Testamente besondere Verfügung, und seine Sonette hat er wohl selber zu ihrem Klange vorgetragen. Und so, erzählt *Boccaccio*, war auch der Gesang der Vögel immer seine Lust. Seinen namen *Petracco* verwandelte er in den sanfter klingenden *Petrarca*. Seine Stimme, so rühmt *Filippo Villani*, war so tönend und süsz, dasz man nicht satt werden konnte, ihn anzuhören.

3 Het is algemeen bekend, hoe *Petrarca* in zijne sonnetten, zoowel bij het leven als na het verscheiden van *Madonna Laura* gedicht, toespelingen op haren naam maakte, door dien of *laura* of *l'aura* te spellen, of met het volgende woordjen *ora* te verbinden tot *l'aura ora*. Ik heb gemeend mij aan geene al te stoute vrijheid schuldig te maken, door te vooronderstellen, dat de dichter bij een aan den disch geïmproviseerd lied het hart zijner trotsche schoone met deze kunstelarijen zocht te verteederen.

IV Sennuccio

Voor het laatste gedeelte van dit gedicht zie men in *Ludwig Geigers* biografie: *Petrarka* (Leipzig, Duncker & Humblot, 1874) bl. 225:

* Zweite umgearbeitete Auflage. Berlin. G. Reimer 1880. Erster Band p. 26.

Nur einmal verweilt der Dichter etwas länger bei der Schilderung eines Zusammenseins mit der Geliebten. An einem Maientage lustwandelt er mit ihr, kommt an dem Garten eines seiner Freunde, vielleicht des alten Sennuccio del Bene vorüber, und tritt mit ihr hinein. Da reicht ihnen beiden der Alte freundlichen Antlitzes eine Rose, umarmt sie und spricht lächelnd und seufzend:

Nie hat der Tag solch' Liebespaar beschienen.

V Vacluse

1 Het Eenzaam Leven (bl. 56), d.i. De Vita Solitaria.

2 ...Petrarka hat ganz gewisz wie, aus verschiedenen Stellen seiner Gespräche mit Augustin und seiner Gedichte hervorgeht, besonders in seinen Jugendjahren, heftiges Verlangen in sich empfunden Laura zu besitzen, und an eine Verbindung mit ihr gedacht. Nicht er also, sondern sie hat sich einer Verheirathung widersetzt. Geigers *Petrarka*, pag. 218.

3 Zie in *Le Rime di Francesco Petrarca secondo l'edizione et col proemio di Antonio Marsand (Parigi. Firmin-Didot et Cia 1879)* in het hoofdstuk *Sopra l'amore del Petrarca* o.a. het volgende, wat *la Celeste Venere* in onderscheiding van *la Terrestre Venere* betreft:

Le anime nostre emanano da Dio e a lui ritornano di bel nuovo. Sono preesistenti a' nostri corpi in altri mondi. Le più tenere e belle abitano Venere, lucentissimo e purissimo de' pianeti, chiamato il terzo cielo... Vengono esse appajate da una predestinata ed immutabile simpatia etc.

Verantwoording

Couperus debuteerde als auteur in het julinummer 1883 van het tijdschrift *Nederland* met het gedicht 'Erinnering'. De publikatie was tot stand gekomen door bemiddeling van Jan ten Brink, bij wie Couperus in die tijd Nederlands M.O. studeerde, en die samen met H.J. Schimmel de redactie van *Nederland* vormde. Hierover schreef Couperus in mei 1883 aan zijn zuster, mevrouw Geertruida (Trudy) J.

Valette-Couperus: 'In het Juli-nummer van *Nederland*, het tijdschrift waarvan Ten Brink en Schimmel redacteuren zijn, komt een pennevrucht van mij in het licht, een gedichtje van 6 à 7 bladzijden, mij dierbaar als een oudste zoon.... Je begrijpt, hoe innig tevreden ik met mijn eigentje ben, nu ik mij met Juli a.s. in druk zal vereeuwigen zien. Hoor toe, hoe de zaak zich heeft toegedragen. Ik had een klein stukje, zonder eenige praetentie aan den Amsterdammer gestuurd, dat ik echter na eenigen tijd terug ontving met een uiterst beleefd en vriendelijk schrijven van een der redacteuren, mr. van Loghem.... In diens brief verklaarde hij mij: hoe mijn zangetje niet van alle bekoorlijkheid ontbloot was, maar door het kwistig gebruik van verouderde woorden niet voor zijn courant geschikt was. Overigens heel beleefd en vriendelijk, met de hope eindigend van nader kennis met mij te maken. Ik, een brief terug, eveneens in de strengste beleefdheid, maar mij met jeugdige fierheid beroepend op Potgieter, Thym, Vosmaer, die wèl zoogenaamd verouderde woorden bezigen. Hierbij is onze briefwisseling gebleven; hij heeft mij zeker buitensporig pedant gevonden.

'Daar ik nu echter wel een weinigje leed gevoelde, omdat mijn stuk afgewezen was in een courant, waarin soms prulpoëzie staat, die ik voor geen honderd gulden zou willen onderteekenen, klaag-

de ik mijn verdriet aan Ten Brink. Vriendelijk als altijd vroeg hij mij iets te lezen; ik gaf het beste wat mijn portefeuille inhield, hetgeen gelukkig zijn goedkeuring wegdroeg.

‘Hij toonde mij een paar leelijke zinnen, een paar onwelluidende woorden, die ik gewijzigd heb; daarna zond hij het Schimmel ter lezing.... Schimmel antwoordde: “het stukje van Couperus is zangerig, maar ook niet meer; er schuilt evenwel talent in; laat hij meer sturen.” Nu, al is het geen volmaakt compliment, het kan er toch mee door en de laatste woorden zijn bemoedigend. Men kan ook maar niet dadelijk met meesterstukken beginnen, nietwaar? En alzoo komt in Juli mijn eerste stukje uit. Ik ben er innig blij over; het is natuurlijk niet een ieder, pas beginnende, gegeven dadelijk in Nederland te schrijven, het tweede tijdschrift van ons land.... Maar wees niet bang; broertje wordt niet gauw pedant; ik ben zeer veeleischend wat mij zelve betreft en weet zeer goed, dat, ook al schrijft men op zijn 19de jaar aardige, rijmende regels, al komt bij toeval een nieuw beeldje in den geest, - de diepe gedachte, het artistieke, de meesterschap over de taal komen eerst later...’¹

Eveneens in 1883 verschenen de eerste gedichten van de reeks ‘Laura’ in *De gids*. Toen Albert Verwey, onder het pseudoniem Homunculus, zich in *De Amsterdammer* kritisch over de gedichten had uitgelaten, schreef Couperus aan zijn zuster: ‘Al die onbekende kaereltjes N.N., X, Y, Z, Homunculus, al die pseudonypjes laten mij koud, of ze mij prijzen of berispen. Vindt mij nu hierom niet verwaand, want dat ben ik inderdaad niet; ik ben de eerste om te erkennen, dat mijn gedichten verre van volmaakt zijn, en iets, dat ik twee maanden geleden schreef, kan mij thans ternauwernood meer bevallen. (*Santa Chiara* b.v. vind ik thans zéér zwak op sommige plaatsen!) Maar ik ompantser mij met zekere onverschilligheid.... ik wil mij niet van mijn stuk laten brengen.’²

- 1 Paul Ekhard: ‘Louis Couperus’. In: *De nieuwe courant* 10 juni 1913. Ochtendblad, p. 1-2. Ook te vinden in: *Maatstaf* 11 (1963/64). p. 154-155.
- 2 Paul Ekhard: ‘Louis Couperus’. Ook te vinden in: *Maatstaf* 11 (1963/64). p. 155. De brief is in *Maatstaf* gedateerd: maart - april 1884.

In de jaren 1883-1886 publiceerde Couperus ruim veertig gedichten in verschillende tijdschriften, waaronder óók het weekblad *De Amsterdammer*, en twee prozaschetsen in *Nederland*. Het plan voor een bundeling van deze verspreide publikaties ontstond waarschijnlijk in juli 1886. Couperus berichtte toen zijn zuster: ‘In het najaar denk ik een herdruk te geven van mijn verspreide gedichten en proza onder den bonten naam van Orchydeëen. Chique titel vind' je niet, iets aristocratisch?’³ Op 19 september van dat jaar vroeg hij aan F. Smit Kleine, een van de toenmalige redacteurs van *Nederland*, de kopij terug van het gedicht ‘Williswinde’: ‘[...] daar ik bezig ben aan het arrangeeren van een bundel poëzie, en ook Williswinde er in wilde opnemen. Is het niet al te onbescheiden het gedicht dus terug te vragen, daar ik desnoods tot 1 Oct. met de copie zoû kunnen wachten, maar onmogelijk tot later datum?’⁴ Uiteindelijk is ‘Williswinde’ niet in *Orchideeën* opgenomen. Het werd het titelgedicht van Couperus' derde poëziebundel die in 1895 door L.J. Veen werd uitgegeven.

De *bundel Orchideeën* verscheen in december 1886 bij A. Rössing te Amsterdam. Couperus zal met deze uitgever in contact zijn gekomen, toen Rössing begin of voorjaar 1886 Couperus' eerste bundel, *Een lent van vaerzen*, overnam uit het fonds van uitgeverij J.L. Beijers.⁵

Naar aanleiding van een recensie van de tweede druk van *Or-*

3 Paul Ekhard: ‘Louis Couperus’. Ook te vinden in: *Maatstaf* 11 (1963/64). p. 156.

4 Paul Ekhard: ‘Louis Couperus’. Ook te vinden in: *Maatstaf* 11 (1963/64). p. 156.

5 Op de achterflap van de ingenaaide exemplaren van *Orchideeën* wordt Couperus' bundel *Een lent van vaerzen* genoemd onder de ‘Nieuwe uitgaven van A. RÖSSING te Amsterdam’. Dit moet betrekking hebben op het restant van de eerste druk die in 1884 bij J.L. Beijers te Utrecht was verschenen. J.L. Beijers werd in 1886 benoemd tot directeur van *Het nieuws van den dag* te Amsterdam. De firma werd onder dezelfde naam voortgezet door J.J. Kerbert en G.P.H. Zahn. Maar in het bericht dat is afgedrukt in het *Nieuwsblad voor den boekhandel* is alleen sprake van een voortzetting van de boekhandel, het antiquariaat en de auctiezaak. Waarschijnlijk is met het vertrek van Beijers de uitgeverij beëindigd en is het fonds aan andere uitgevers overgedaan. Zo heeft Rössing Couperus' bundel *Een lent van vaerzen* overgenomen. (Vgl. *Nieuwsblad voor den boekhandel* 53 (1886), nr. 61, 30 juli, p. 438.)

chideeën door W.G. van Nouhuys schreef Couperus in de ‘Voorrede’ van *Williswinde*, gedateerd september 1895, over zijn vroege gedichten: ‘[...] de poëzie, die ik geschreven heb, - hoe men dan ook nu over ze moge oordeelen - werd geschreven met eene naïve liefde, die mijzelven nog aandoet. Dat de heer Van Nouhuys *Erinnering*, mijn allereerst gedicht, niet mooi vindt: ik kan het mij uitstekend begrijpen. Ik vind het heusch ook niet meer mooi. Maar voyons, het was het aller - allereerste, dat in het licht verscheen, en de eerste versjes van Göthe en Byron zelfs waren ook niet erg interessant. Maar gedichten als *Laura*, de *Gravinne van Salisbury* [...] zijn, ik herhaal het met groote naïve liefde geschreven, en daarom is het misschien, dat er nog iets in trilt [...]’.⁶

Bronnen

Voorzover ons bekend, zijn van de gedichten en prozaschetsen uit de bundel *Orchideeën* de volgende door de auteur geautoriseerde bronnen overgeleverd:

A. voorpublicaties in tijdschriften:⁷

‘*Erinnering*’. *Nederland* 35 (1883). Dl. II [juli], p. 240-252.

‘*Santa Chiara*’. *De gids* 47 (1883). Dl. IV [oktober], p. 152-156.⁸

‘*Een star van hope*’. *De gids* 47 (1883). Dl. IV [november], p. 321-328.

‘*Een dag van weelde*’. *De gids* 48 (1884). Dl. I [januari], p. 145-152.

‘*Sennuccio*’ en ‘*Vaucluse*’. *DE GIDS* 48 (1884). Dl. IV [december], p. 514-528.

‘*In het huis bij den Dom*’. *Nederland* 36 (1884). Dl. II [mei], p. 35-60.⁹

6 Louis Couperus: ‘Voorrede’. In: *Williswinde*. Amsterdam, L.J. Veen, [1895]. p. VI.

7 Van de gedichten ‘*Het paradijs*’ (p. 173), ‘*Melodie*’ (p. 174), ‘*De vrouwe van 't meir*’ (p. 179), ‘*Fragment*’ (p. 181), ‘*Fragment*’ (p. 182) en ‘*Fragment*’ (p. 183) is geen voorpublicatie gevonden.

8 Couperus heeft dit gedicht tussen januari en maart 1883 naar *De gids* gestuurd. De precieze datum is in het Inloopboek van *De gids* niet vast te stellen (Gidsarchief, Universiteitsbibliotheek van Leiden, Ltk 1888 C).

9 Couperus ontving als honorarium voor dit verhaal f26,-, dat is f1,- per pagina. (Ongedateerde brief van Couperus aan J.C. Loman, uitgever van *Nederland*, in het Letterkundig Museum.)

- ‘De gravinne van Salisbury’. *De gids* 48 (1884). Dl. II [juni], p. 586-604.
- ‘Een middag bij Vespaziano’. *Nederland* 37 (1885). Dl. I [maart], p. 333-354.¹⁰
- ‘Lotos’ en ‘Bacchante’. *De Nederlandsche spectator* 23 (1884), nr. 21, 24 mei, p. 167.
- ‘De doode’. *De Nederlandsche spectator* 23 (1884), nr. 28, 12 juli, p. 223.
- ‘Odalisken’ en ‘Eroos en Psuche’ onder de verzameltitel ‘Gedichten’. *De Nederlandsche spectator* 23 (1884), nr. 36, 6 september, p. 287.
- ‘Op de tinne’ en ‘Sardanapalus’. *De Nederlandsche spectator* 23 (1884), nr. 41, 11 oktober, p. 327.
- ‘De adelaar des throons’. *De Nederlandsche spectator* 24 (1885), nr. 27, 4 juli, p. 219.¹¹
- ‘Maïma I en II’, ‘Uchtend’, ‘Uw glimlach of uw bloemen’, ‘Afreodite’ en ‘Liedeken’ (‘De mist hangt zijn zilveren sluyer’) onder de verzameltitel ‘Gedichten’. *De Nederlandsche spectator* 23 (1884), nr. 49, 6 december, p. 398-399.
- ‘Nachttegaal’. *De Nederlandsche spectator* 24 (1885), nr. 4, 24 januari, p. 35.
- ‘Laatste rozen’, ‘Liedeken’ (‘Ik minde u zoo teeder, ik minde u’) en ‘Liedeken’ (‘Zie, de zoelte op haar suizlende vleuglen’), de twee laatste onder de titel ‘Liedekens I en II’; de drie gedichten samen onder de verzameltitel ‘Losse bladen’. *De Nederlandsche spectator* 24 (1885), nr. 14, 4 april, p. 115.
- ‘Pantoem’ (‘O, tril, mijn fluit, vol toongetoover!’) en ‘Pantoem’

10 Dit verhaal werd door *De gids* geweigerd. Het is op 7 april 1883 bij de redactie binnengekomen en ingeschreven onder de titel ‘Een middag bij Vespasianus’ (Inloopboek in Gidsarchieef, Universiteitsbibliotheek van Leiden, Ltk 1888 C). Het verhaal is in *Nederland* niet gedateerd.

11 Deze reeks gedichten werd door *De gids* geweigerd. De gedichten zijn op 11 april 1885 bij de redactie binnengekomen en ingeschreven onder de titel ‘Babylonische legende’ (Inloopboek in Gidsarchieef, Universiteitsbibliotheek van Leiden, Ltk 1888 C).

(‘Kemoenings geuren in den nacht;’) onder de titel ‘Pantoems 1 en 11’. *De Nederlandsche spectator* 24 (1885), nr. 16, 18 april, p. 131. ‘De Moorsche koopman’. *De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland* nr. 431, 27 september 1885, p. 9.

‘Camee’, onder de titel ‘Eene camee’, en ‘Faraos dochter’. *De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland* nr. 439, 22 november 1885, p. 9-10.

‘Nemea’ en ‘Chloë’. *De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland* nr. 440, 29 november 1885, p. 10.

‘Acrasia’. *De Nederlandsche spectator* 24 (1885), nr. 11, 14 maart, p. 91.

‘De elven’. *De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland* nr. 437, 8 november 1885, p. 11-12.

‘Maar 't allerzoetst...’ en ‘Melodie’ (‘O, zilvren nacht!’). *Nederland* 38 (1886). Dl. 11 [juni], p. 232-234.

‘Melodie’ (‘Eén klank,’). *De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland* nr. 446, 10 januari 1886, p. 10.

B. een uitgave in boekvorm:

Louis Couperus: *Orchideeën; Een bundel poëzie en proza*. Amsterdam, A. Rössing, [december] 1886. Oplage onbekend. De gebonden exemplaren verschenen in een neo-renaissanceband.

Weliswaar is er geen correspondentie tussen Couperus en Rössing over de productie van *Orchideeën* overgeleverd, maar uit Couperus' brief aan F. Smit Kleine, waarin hij het manuscript van ‘Williswinde’ terugvraagt, blijkt dat hij zelf de bundel heeft samengesteld. Verder staat het vast dat de tijdschriftpublicaties als kopij voor de bundel hebben gediend. Een aantal zetfouten komt zowel in de tijdschriftpublicaties als in de bundel voor. Van de niet-voorgepubliceerde gedichten in *Orchideeën* zal Couperus een manuscript naar de uitgever hebben gestuurd.¹²

Het is aannemelijk dat Couperus de proeven van de bundel heeft gecorrigeerd, want verschillende wijzigingen in de tekst van *Orchideeën* ten opzichte van de tijdschriftversies kunnen onmogelijk aan de zetter of de corrector van de drukkerij of aan de

¹² Tenzij alsnog een voorpublicatie van deze gedichten wordt gevonden. Zie noot 7.

uitgever worden toegeschreven. Couperus had waarschijnlijk ook toen al de gewoonte de proeven van de eerste druk van zijn boeken zelf te corrigeren. Er zijn geen aanwijzingen dat hij voor de eerste druk van *Orchideeën* heeft volstaan met het sturen van een lijstje met gewenste veranderingen of dat hij zich heeft beperkt tot het aanbrengen van veranderingen in de kopij.

Er zijn voorzover we hebben kunnen nagaan geen tekstuele verschillen tussen de exemplaren van de eerste druk. Alleen is tijdens het drukken op drie plaatsen een perscorruptie ontstaan.¹³

In november 1890 werd uitgever Rössing failliet verklaard.¹⁴ Het is niet bekend of Rössing toen nog exemplaren van *Een lent van vaerzen* en *Orchideeën* in voorraad had. Evenmin is bekend wanneer precies L.J. Veen de twee bundels heeft overgenomen.¹⁵ Waarschijnlijk heeft hij het recht van uitgave in 1892 verworven, toen zijn samenwerking met Couperus ontstond. Eind 1892 kondigde hij in een brief aan Couperus een herdruk van *Een lent van vaerzen* aan.¹⁶ Over de herdruk van *Orchideeën* heeft Veen Couperus niet vooraf ingelicht. Couperus kwam er achter, toen hij in juni 1894 de proeven van de eerste druk van *Reis-impressies* corrigeerde. Op de laatste bladzijde van deze bundel is een advertentie

- 13 In r. 5 van p. 49 [= in deze uitgave r. 5 van p. 55] is de laatste letter van 'beekkrystal' uitgevallen; in sommige exemplaren van *Orchideeën* staat op deze plaats 'beekkrystal' (bijvoorbeeld in een exemplaar van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, sig. 1024 E 27). Dit is dus een combinatie van een zetfout en een perscorruptie.
In r. 30 van p. 140 [= in deze uitgave r. 23/24 van p. 126] is een woord en een letter uitgevallen: er staat '[open ruimte] u nie' i.p.v. 'zij u niet'.
In r. 1 van p. 142 [= in deze uitgave r. 15 van p. 127] is de eerste letter van 'tijdens' uitgevallen. Er zijn geen exemplaren aangetroffen waarin de 't' wel is afgedrukt.
Waarschijnlijk is de letter reeds bij het kooien van de pagina, vóór het drukken, uitgevallen.
- 14 Vgl. *Nieuwsblad voor den boekhandel* 57 (1890), nr. 91, 14 november, p. 663.
- 15 De overname van *Een lent van vaerzen* en *Orchideeën* is niet vermeld in het *Nieuwsblad voor den boekhandel*.
- 16 Vgl. [Louis Couperus]: *Waarde Heer Veen/Amice; Brieven van Louis Couperus aan zijn uitgever*. Ed. F.L. Bastet. 's-Gravenhage, 1977. 2 dln. Dl. 1: 1890-1902. Dl. 11: 1902-1919. In: *Achter het boek* 12 (1973), afl. 1/3 en 13 (1974), afl. 1/3. Dl. 1, p. 45.

van Veen afgedrukt waarin wordt gemeld dat een tweede druk van *Orchideeën* ‘ter perse’ is. Couperus schreef toen aan Veen: ‘Ik zie, achter op de Reis-impresies, dat U een 2de editie van *Orchideeën* ter perse heeft. In mijn contract met Rössing zie ik: volgende uitgave, nieuwe condities. Wat is dus Uw idee en wat kan U mij voor die 2de uitgave aanbieden: van Rössing kreeg ik indertijd *f* 100; me dunkt, een *f* 150. ± mag U me wel geven; Een Lent v. Vaerzen kreeg U al cadeau, voor de tweede maal! Ik heb nog eenige groote gedichten liggen, indertijd in tijdschriften verschenen [...]; als U er die wil bijvoegen, en alzoo een “vermeerderde uitgave” geven, mag U ze hebben en zal ik ze u zenden.’¹⁷ Veen is niet op Couperus' voorstel voor een ‘vermeerderde uitgave’ ingegaan. In plaats daarvan kwam hij met Couperus overeen een derde bundel poëzie uit te geven. Evenmin heeft Veen *f* 150,- aan Couperus betaald voor de tweede druk van *Orchideeën*. Waarschijnlijk heeft hij een beperkte vergoeding voor de herdruk verdisconteerd in het honorarium voor de nieuwe bundel *Williswinde*. In ieder geval schreef Couperus op 1 december 1894: ‘Ik heb over Uw voorstel nagedacht, en kan er in toestaan, al is het niet volgens mijn vroeger contract met Rössing. Maar enfin.’¹⁸

De tweede druk van *Orchideeën* verscheen in mei 1895 bij L.J. Veen te Amsterdam, in een band van L.W.R. Wenckebach.¹⁹ De oplage was waarschijnlijk 1250 exemplaren.²⁰ Couperus, die de

17 [Louis Couperus]: *Waarde Heer Veen* [...], p. 76-78.

18 [Louis Couperus]: *Waarde Heer Veen* [...], p. 85. Het vervolg van deze brief gaat over de nieuwe bundel. Couperus kreeg voor de eerste druk van *Williswinde* *f* 200, -, een nogal hoog bedrag voor deze kleine bundel.

19 Vgl. E. Braches: *Het boek als Nieuwe Kunst 1892-1903; Een studie in Art Nouveau*. Utrecht, 1973. p. 204, 209, 259, 327n, 329-330.

20 Volgens de *Voorraadlijst van L.J. Veen over de jaren 1887-1898* (particulier bezit) was de voorraad van de tweede druk van *Orchideeën* in de jaren 1895-1898 achtereenvolgens 1134, 944, 850 en 842 exemplaren. Volgens een inventarislijst voor de brandverzekering in het archief-Veen (Letterkundig Museum) was de voorraad van de tweede druk van *Orchideeën* in de jaren 1901-1906 achtereenvolgens 727, 645 (?), moet een onjuiste opgave zijn), 656, 651, 631 en 615 exemplaren. Uit de *Winst- en verliesrekening van L.J. Veen over de jaren 1887-1898* (particulier bezit) blijkt dat de tweede druk van *Orchideeën* de volgende winsten heeft opgeleverd: 1895: *f* 175,03; 1896: *f* 207,21; 1897: *f* 91,26; 1898: *f* 32,92.

herdruk 'een mooi boek' vond,²¹ had zich met de produktie ervan niet bemoeid. De tweede druk is, waarschijnlijk door Thieme in Nijmegen, gezet naar de eerste en op de zetterij of door Veen zelf gecorrigeerd. In een korte recensie van de tweede druk wees W.G. van Nouhuys op verschillende zetfouten. Hij concludeerde: 'Het komt me voor dat niet de auteur zelf de proeven heeft nagezien.'²² Couperus schreef hierover aan Veen: 'De Orchideeën zou ik maar laten: ik heb heusch geen lust me in de foutjes te verdiepen: alle aardse dingen zijn onvolkomen, en Van Nouhuys moet altijd zoo iets hebben om in te peuteren.'²³ In de 'Voorrede' van *Williswinde* gaf Couperus openlijk toe dat hij de tweede druk van *Orchideeën* niet zelf had verzorgd: 'Hij [= Van Nouhuys] had goed gezien: de bundel verscheen geheel door de zorg van den heer Veen. Maar de dichter was den hupschen uitgever zeer dankbaar, dat deze zijne arme Orchideeën [*sic*], die de eerste hovenier - de heer Rössing - een beetje zoo verwaarloosde, tot ze op de kar van een Israëliet te recht kwamen en voor een dubbeltje werden van de hand gedaan - dat de heer Veen die arme bloemen [...] te zamen nam en ze op nieuw kweekte en er nog een keurigen boeket van maakte. De dichter was hier den tweeden hovenier zeer dankbaar voor, en hij liet de zorg voor den boeket geheel aan hem over.

Ik ben overtuigd, dat hij zich van die zorg met liefde gekweten heeft. En dat er een versregel verminkt is [...] en dat de puntjes en comma's niet overal goed staan, wie er hem een verwijt van moge maken, ik niet. [...] Ik niet, die in elk mijner boeken geërgerd ben door woordverminderingen en fouten en foutjes allerlei aard. Maar alleen ook maar geërgerd. Vroeger werd ik er nog wanhopig om. Nu ben ik niet meer wanhopig om zoo weinig. Ik blijf conscientieus, en verder tob ik niet over de afdwalingen van een verliefden

21 [Louis Couperus]: *Waarde Heer Veen* [...], p. 90.

22 W.G. van Nouhuys: 'Couperus' *Orchideeën*. Tweede druk'. In: *De Nederlandsche spectator* 34 (1895), nr. 33, 17 augustus, p. 268.

23 [Louis Couperus]: *Waarde Heer Veen* [...], p. 96.

zetter, of over mijn eigen gesoes. Het leven leert ons praktisch zijn.²⁴

In 1905 werd de tweede druk van *Orchideeën* als deel 14 opgenomen in de serie *Werken van Louis Couperus*. De bundel was toen nog verkrijgbaar in de band van Wenckebach en daarnaast nu ook te koop in de speciaal voor de gehele serie door H.P. Berlage Nzn ontworpen band, en in losse afleveringen van f 0,50 per stuk.

Tekstkeuze

Voor deze uitgave van *Orchideeën* is de eerste druk als basistekst gekozen: hij vertegenwoordigt de laatste door de auteur actief geautoriseerde versie. Couperus heeft de kopij ervan geleverd en de proeven ervan zelf gecorrigeerd. Voor de tekstsamenstelling is gebruik gemaakt van het exemplaar van de eerste druk dat zich bevindt in het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum te Den Haag.

Correcties

In de tekst van deze uitgave zijn, mede op grond van een woord-voor-woord vergelijking van de tijdschriftversies van de gedichten en de prozaschetsen, de hieronder volgende correcties aangebracht. Na het paginacijfer en het regelnummer wordt eerst de verbeterde lezing gegeven; na de ‘Duitse komma’ (/) volgt de oorspronkelijke, foutieve lezing. De laatste is voorzien van een asterisk (*) als zij ook in de tijdschriftversie voorkomt.²⁵

24 Louis Couperus: ‘Voorrede’, p. v-vi.

25 De inhoudsopgave uit de eerste druk van *Orchideeën* is in deze uitgave om typografische redenen door een nieuwe vervangen en voorin geplaatst.

De ‘Aanteekeningen’ bij de reeks ‘Laura’ volgen in de eerste druk, zonder enige verwijzing, onmiddellijk na het laatste gedicht van de reeks en vóór de prozaschets ‘In het huis bij den Dom’. Door het ontbreken van verwijzingen is het in de eerste druk niet duidelijk op welke passage in de verschillende gedichten de ‘Aanteekeningen’ betrekking hebben en door hun plaats wordt het raadplegen ervan bovendien niet vergemakkelijkt. Daarom zijn de ‘Aanteekeningen’ in deze uitgave achterin geplaatst en zijn bij de gedichten over ‘Laura’ verwijzingen toegevoegd. Deze verwijzingen zijn gebaseerd op de noten die in de tijdschriftpublicatie van de reeks voorkomen.

De citaten in de ‘Aanteekeningen’ zijn vergeleken met de door Couperus genoemde bronnen. Bij de beslissing over de vraag of de geconstateerde verschillen al dan niet het gevolg zijn van een zetfout en dus gecorrigeerd moeten worden, zijn dezelfde criteria gehanteerd als gelden voor de verschillen tussen de tekst van de tijdschriftpublicaties en die van de eerste druk van *Orchideeën*. Vgl. *Algemene verantwoording van de Volledige Werken Louis Couperus*. Utrecht/Antwerpen, 1987. p. 75-85.

12,16	aan vaardde/aan vaarde*
15,25	'Nu/Nu*
17,16	zucht,/zucht.
17,20	levensmoê/levensmoe
20,7	zeggen:/zeggen
27,11	zinnen!./zinnen
37,15	hulp...!'/hulp...!
37,16	Meer/'Meer
45,7	neder./neder
51,16	Eden;/Eden
52,9	'Ik/Ik*
54,5	En/en*
54,5	zacht:/zacht
55,5	beekkrystal/beekkrysta ²⁶
64,14	denkbeeld:/denkbeeld;
67,10	glansden./glansden
70,32	voorbeeld/verbeeld*
74,6	spreken./spreken
74,13	gebiedt/gebied*
75,10	leêgte/leegte*
76,28	terugtrekke/terrugtrekke*
78,7	zoü/zou
82,31	hersenschim/herschim
87,1	SALISBURY ¹ /SALISBURY
89,15	leger/legcr
104,1	minnaar/minaar*
104,18	waar,/waar.

26 Bij het drukken van *Orchideeën* is de 'I' van 'beekkrystal' op den duur uitgevallen. Zie noot 13.

106,19	hebt/heb
107,3	Maged/Magen
112,28	recht,/recht
114,23	haastte/haaste
118,31	- Het/Het
122,18	lachte/lachtte
124,13	rede./rede
124,34	andwoordde/andwoorde
127,11	teër-geliefd/têer-geliefd
127,33	winkel,/winkel
128,29	sprekend:/sprekend;
134,3	glans,/glans
135,6	voet/voeten
158,13	zij/Zij
162,11	geveêrd/gevêerd*
164,1	CHLOË/CHLOE*
168,4	paard!/paard
169,7	Bruidegom!'/Bruidegom!
170,20	gloed/goed
185,6	<i>nelle/nella</i>
185,10	chiara/chiata
185,10	nobilissima/nobilissima*
185,18	von/van*
185,24	<i>Villani/Vilani</i>
185,36	225:/225-
186,2	mit/mir*
186,2	kommt/komt*
186,5	lâchelnd/lâchlend*
186,8	Solitaria/Solitaria
186,9	verschiedenen/verscheidenen
186,10	hervorgeht,/hervorgeht
186,13	<i>Petrarka/Petrarka*</i>
186,14	3/11

186,18

nostre/nostro*

186,18

ritornano/retornano*

Varianten

De eerste druk van *Orchideeën* vertoont ten opzichte van de tijdschriftpublicaties van de gedichten en de prozaschetsen de hieronder volgende woordvarianten. Na het paginacijfer en het regelnummer wordt eerst de lezing van de boekuitgave gegeven; na het 'ontstaan-uit-teken' (<) volgt de vroegere tijdschriftversie.²⁷

10,7/8	Langs der transen//Reuzenhaag, < Langs de transen, - // 'n Reuzenhaag, -
10,19	Toen < Wen
11,17/18	Heb in droomen//Ik vernomen < Heb 'k vernomen, // Als in droomen,
14,31	Nu < Wijl
15,1	Gulden lachjens < Glimmelachjens
15,6	En verzweven < Op, en zweven
17,25	ze < haar
17,26	Door een < Achter 'n
18,4	zoo < dus
19,24	Hoe hij smachtte; < Aan zijn smachtten;
20,14	u < uw
21,16	Van < Aan
21,19	me ontviel < ontviel
25,1	I < <i>ontbreekt</i>
25,12	om < rond
26,13	<i>noot bij wijle ontbreekt</i> < Sluyer, <i>voile</i> .
27,8	op, terwijl een gloed < op.... een purpren gloed
28,13	kanten sluyers om haar < rond haar kanten sluyers
29,5	<i>noot bij scheelen ontbreekt</i> < Oogleden.
30,1	maren < mare
30,8	echoos < echo
30,9	roeren < roere
30	<i>datering ontbreekt</i> < Aug. '83.
31,1	II < <i>ontbreekt</i>

²⁷ In de notatie van de varianten wordt de scheiding tussen (vers)regels aangegeven door twee schuine strepen (/).

- 31,2 *noot bij de titel ontbreekt* < 'Een Star van Hope' beschouwe men als het vervolg van 'Santa Chiara'. (Zie 'de Gids' Oktober '83.)
- 31,11 Zie, gaan de zuilen < Gaan de pilasters
- 32,1 met < bij
- 33,8 En < Wijl
- 33,10 Heeft Laura hij ter zijde zich gekozen, < Hij Laura zich ter zijde heeft gekozen.
- 34,2 drinkschaal < roemer
- 34,23 Voor < Wen
- 35,14 om < rond
- 36,16 vervolgend als in < vervolgende met
- 38 *datering ontbreekt* < Okt. '83.
- 39,1 III < *ontbreekt*
- 39,2 *noot bij de titel ontbreekt* < Zie *Santa-Chiara* en *Een Star van Hope* in *de Gids* van Okt. en Nov. '83.
- 43,23 schaûwen < schaûwe
- 43,1 dauwen < dauwe
- 45,20 het minziek < 't van liefde
- 47,14 Kweelt orglend uit de schelle nachtegaal < Kweelt niet reeds orglend de nachtegaal
- 47 *datering ontbreekt* < Dec. '83.
- 48,1 IV < I.
- 48,2 *noot bij de titel ontbreekt* < Zie *Santa Chiara*, *Een Star van Hope* en *Een Dag van Weelde* in 'de Gids' van Okt en Nov. '83 en Jan. '84.
- 52,13 Is < Zij
- 53,17 Die zuiver als < Zoo zuiver of ze
- 53,19 fladdrend < wapprend
- 53,20 tokkelt < tokkelt er
- 54 *datering ontbreekt* < Juni '84.
- 55,1 V < II.

57,4

Ze als < Zij

57,17

dien < den

58,24

niet < nooit

58,24	hoeft < werd
62	<i>datering ontbreekt</i> < Aug. '84.
64,13	gedachten < gedachte
65,4	boogramen < bovenramen
76,5	zoo tegen < zoo tegen eigen overtuiging, tegen
77,1	haar < zijn
80,19	heupe zeeg < heupe langs het bevallig-slanke been zeeg
81,35	klanken < noten
84,19	leven < lichaam
84,20	door < met
84,32	beziget < bezit
86	<i>datering ontbreekt</i> < Okt. '82.
89,31	en < van
90,4	cierlijk < graaclijk
90,9	Heur lokkig hoofd zich om... < Zich rond heur lokkig hoofd....
97,26	purpren < linnen
98,19	als een azuren straal < gelijk een zonnestraal
100,19	Dit < Mijn
100,28-30	vroeg hij, dat//Ik hem vergeven zoude...//En toen, o, minne < vroeg hij me//'Vergeving...//'En toen, trouwe minne, o,
102,3/4	De mane omhuift zich weêr//In somber < De mane omhuifde zich// Weêr in heur
107	<i>datering ontbreekt</i> < Febr. '84.
109,9	lange < lange zwarte
114,25	geworden, thands < geworden, thands toonde hij zich zijnen ouderen waardig, thands
120,1	waren < bleven
121,4	van die < dier
130,1	LOTOS < DE LOTOS

131,13

Terwijl < En ginds,

131,14

De zwerm der zusters zwiert < Zwiert
heel der zusters zwerm

131	<i>datering ontbreekt</i> < Mei '84.
133,13	zon laat alles < zonne 't al doet
133	<i>datering ontbreekt</i> < Juli '84.
134,14	bespeurt < ai, ziet
134,15	De < Een
134	<i>datering ontbreekt</i> < Aug. '84.
135	<i>datering ontbreekt</i> < Sept. '84.
136,2	slechts < maar
136	<i>datering ontbreekt</i> < Sept. '84.
144	<i>datering ontbreekt</i> < April '85.
146,8	geurger dan gardeniaas < rooder dan magnoliaas
146	<i>datering ontbreekt</i> < Okt. '84.
147	<i>datering ontbreekt</i> < Okt. '84.
148	<i>datering ontbreekt</i> < Okt. '84.
149	<i>datering ontbreekt</i> < Nov. '84.
150	<i>datering ontbreekt</i> < Okt. '84.
151,11	windt om het < slingert door 't
151	<i>datering ontbreekt</i> < Okt. '84.
152,1	LIEDEKEN < LIEDEKENS
152	<i>versnummer ontbreekt</i> < I.
152	<i>datering ontbreekt</i> < Nov. '84.
153,1	LIEDEKEN < II.
153	<i>datering ontbreekt</i> < Jan. '85.
154	<i>datering ontbreekt</i> < Okt. '84.
155,1	PANTOEM < PANTOEMS
155	<i>versnummer ontbreekt</i> < I.
156,1	PANTOEM < II.
156	<i>datering ontbreekt</i> < Jan. '85.
158,13	zij < wij ²⁸
160	<i>datering ontbreekt</i> < Nov. '84.
161,1	CAMEE < EENE CAMEE

28 Zie voor 'zij' de lijst van correcties, p. 200.

161

datering ontbreekt < Maart '85.

162

datering ontbreekt < Juni '85.

163	<i>datering ontbreekt</i> < Maart '85.
164	<i>datering ontbreekt</i> < Jan. '85.
166	<i>datering ontbreekt</i> < Febr. '85.
171	<i>datering ontbreekt</i> < Aug. '85.
172	<i>datering ontbreekt</i> < Jan. '86.
176	<i>datering ontbreekt</i> < Maart '86.
178	<i>datering ontbreekt</i> < Nov. '85.

Afbrekingstekens

In deze uitgave van *Orchideeën* moeten de volgende afbrekingstekens in de prozaschetsen 'In het huis bij den Dom' en 'Een middag bij Vespaziano' als een koppelteken gelezen worden:

68,25	zacht-
114,27	half-
115,3	keurig-

Op p. 29, 33, 44 en 48 valt het einde van de pagina samen met *twee* witregels in het gedicht.*

* Voor de bibliografische gegevens werd onder meer gebruik gemaakt van het *Bibliografisch Repertorium Louis Couperus*, een door ZWO gesubsidieerd project, onder redactie van G. Borgers, E. Braches, K. Reijnders, uitgevoerd door Marijke Stapert-Eggen. Zie voor de editieprincipes van de Volledige Werken Louis Couperus: *Algemene verantwoording van de Volledige Werken Louis Couperus*. Utrecht/Antwerpen, 1987.